

Theophili Raynavdi Societatis Iesv Theologi, Opera Omnia

Tam hactenus inedita, quàm alias excusa, longo Authoris labore aucta & emendata : Accessit Tomvs Integer Complectens Indices Septemdecim in vniversum Opus, omnium quotquot prodierunt locupletissimos, Qvibus Absolvts Divinae Av Humanae Eruditionis Thesaurus Orbi literato aperitur ; Adiectus est ...

Raynaud, Théophile

Lugduni, 1665

Sectio III. Symbola sacra, de causa finali & productiua Christi Domini.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-79561](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-79561)

que probabilissimum est, corporis Christi configurationem vi feminis materni diuinitus eleuati peractam esse, ac etiam corpus subito perfecte organizatum animæ rationali fuisse coniunctum. Vnde extitit humanitas, quam eodem temporis momento, plenissima miraculi coniunctio, per modalis vinculis productionem, cooperante instrumentaliter Deiparâ diuinitus facta, ad Verbi æterni suppositiorem euexit, in sacrosanctâ Virginitate, cum primæ illa, assensum suum Angelo internuncio, præstitum voluit.

Opportunè verò, cum pertinet hoc loco sit ad consummationem diuini officij tam eximij, adhibeo hic monitum à S. Bernardo propositum serm. 3. de nativitate. Dom. in finem, quo vix totius huius doctrine continetur. [Obsecro vos dilectissimi, considerate diligentius quantum fecerit Deus pro vestra exhortatione & salute, ne infructuosus inueniatur in vobis sermo tam viuus & efficax, sermo fidelis, & omni acceptione dignus, sermo non tam omni quam operis. Paratis fratres, parum mihi molestum est, si hoc ipsum Verbum quod nunc loquor ad vos vacuam & sine aliqua vilitate deperire in cordibus vestris nossem? Et quis sum ego, aut quis est hic sermo meus? Si hunc tantillum vocis laborem inutilem esse doleret homo passillus, imò & nihil; quam insidius indignabitur Dominus maiestatis, si tantam eius operam nostrâ aut dicitia aut negligentia contingat euacuari? Avertat hoc à seruis tuis, qui pro eorum salute induere dignatus est formam serui, vniuersus Dei Patris, qui est super omnia Deus benedictus in secula. Amen.]

SECTIO III.

Symbola sacra, de causa finali & productiua Christi Domini.

Quod circa Christi substantiam superius fecimus, quæ Scholasticè de ea dicta fuerant exornantes sacris symbolis ac emblematis, ad amœnitatem aliquam tractationi Scholasticæ conciliandam; hoc item loco præstandum videtur, sed parè & delectu habito. Quare ex innumeris huiusmodi expressionibus, quibus suis aduentus Christi eiusque productio, in Scripturis vel apud Patres adumbratur, seligam nonnullas huic instituto accommodatas.

CAPVT I.

Panis, Symbolum finis & effectiois Christi Domini.

187. Vexabat orbem terrarum vniuersum fames, qualem nullam omnes retro historiae aded atrocem vel horrendam prodiderunt, quamvis multiplex referatur & terribilis. Nam 4. Reg. 6. Benadad. Syro obsidente Samariam, facta est fames magna, donec venundaretur caput alni octoginta argenteis, & quanta pars cibi stercoreis columbarum, quinque argenteis. Ibidem contigit trucelementum factum, manna quæ ex pacto cum vicina, natum suam coxit, & simul cum ea in cibum: quo consumpto, virgere trucelementum cepit, ad apparandas vti pepigerat ex nati carnibus similes epulas, ad quas fames terribilis adegerat. Horrendam cibationem alterius matris, ex filij carnibus, præ acerbissima fame, per tempus Hierosolymitanæ obsidionis, describunt Iosephus lib. 7. belli cap. 7. & 8. ac Egesippus lib. 5. cap. 39. & 40. Quæ apud Hieremiam in Threnis leguntur, Theoph. Raynaudi Christus.

de manibus mulierum misericordium coquentium filios suos, & paruulos suos ad mensuram palmæ comedentium, itemque de paruulis in sinu matrum præ fame deficientibus, & exhalantibus animas; ac denique de pelle omnium exusta quasi clybano à facie tempestatum famis; hæc inquam omnia, tristissimam inaudita terribilisque famis præferunt speciem. Nec procul ab eo horrote absunt quæ Eusebius lib. 9. cap. 7. de fame sub Maximino orta scribit; Et quæ habet Zonaras 6. annal. de fame Honorio imperante excitata; cum audita est in Circo vox illa horrenda, ad ipsum Honorium directa, *pane pretium carnis humanae*. Quam dira item fames viderit Placentinos & Romanos, obsidente urbem Totila, videndus Procopius lib. 3. de bello Gotthico; apud quem lib. 11 sub Iustiniano per tempus belli Gotthici in Piceno, 60. hominum millia fame consumpta produntur.

Fames orbis vniuersi, omnium dirissima.

286. Hæc omnia tamen dira & horrenda, nihil ad famem quæ per annorum millia quinque, non vnâ aliquam provinciam, certose in ea mortales, sed orbem vniuersum nemine incommodis subducto vexauit, ed terribis, quod animas ipsas à materis concreione liberat cortipeteret, & æterna tæbe mulcharet; coque remotius à remedio, quod panis quo sedanda esset hæc fames, in terra inueniri & confici non poterat. Suspirabant præ fame hæc; ad escam diuinitus suppeditandam, antiqui Patres, in cœlum oculis, velut aquila. De eis quippe S. Gregorius 9. Mor. cap. 23. accipit illud Iobi 9. *Sicut aquila volans ad escam*. Prospectantes enim escam hæc aquila, vt eiusdem Iobi cap. 39. legitur, ad eam saluarunt, & vocis ardentissimis, vt tandem demitteretur, famisque rabida vniuersum orbem opprimens depelleretur, expectierunt.

Miseratus tandem Deus famem vniuersi orbis, panem quo aleretur, & fames sederetur, submisit. In quam rem pulchrè, vt vni illius ferebat possis, Petrus Blesen. carmine de Euchar. cap. 2.

*Verbi dira fames, homines aliquando premebat,
Esuriens nec homo quod manducaret, habebat.
Angelicus panis de cœlis venit ad ima.
Cum iam iam mundum succideret vltima lima.
Qui nostre carnis palea, sua numina velans,
Innotuit mundo Deitatis signa reuelans.
Noluit ergo suum pius amor plasma perire
Descendens, vt homo sua possit ad astra redire.
Totus corruerat homo, totus erat labefactus,
Occurrit Dominus perevnti victima factus.*

An alludit ad illud Prophetæ, cum panibus occurrere frigenti? id est: perevnti.

De Christo pane ad eam sedandam dato loca veteris instrumenti.

Is panis est Christus Dominus, quod veteris nouique instrumenti testimonijs illustrare, & ratione etiam confirmare non erit operosum. Nihil enim aded per vniuersum scripturarum ambitum videas repetitum, quam quod [sermo caro factus,] vt est apud Tertullianum lib. de resurrectione cap. 37. [panis noster sit, in causam vitæ appetendus, & deuorandus auditu, & ruminandus intellectu, & fide digerendus.] Illustrissimus est in hanc rem ex antiquo instrumento locus Hieremias 11. quo prænucciatur maligna Iudeorum in Christum conspiratio, verbis illis concepta. *Venite, mittamus lignum in panem*

eius, & eradamus eum de terra viuentium. Quo loco, panis pro corpore & humanitate crucifixa, aperte sumitur. [Lignum (inquit, eum locum glossans Lactantius lib. 4. cap. 18.) crucem significat, & panis corpus eius, quia ipse est cibus & vita hominum qui erudunt in carnem quam portauit, & in crucem in qua pependit.] Et S. Gregorius 12. Mor. cap. 3. [Lignum in panem mittere, & Dominico corpori crucem adhibere.] Sed frequenter Tertullianus eo ipso sensu panem accipit in illo Hieremie loco. Nam lib. contra Iudæos cap. 10. [Vtique, (inquit prolato eo textu,) in corpus eius lignum missum est. Sic enim Christus reuelauit, panem corpus suum appellans, cuius tetro corpus Propheta in pane figurauit.] Eadem propè verba habet lib. 3. in Marcio. cap. 19. & lib. 4. cap. 40. [Si propterea (inquit) panem corpus sibi finxit, quia corporis carebat veritate, ergo panem debuit tradere pro nobis. Faciebat ad vanitatem Marcionis, ut panis crucifigeretur. Cur autem panem corpus suum appellat, & non magis peponem, quem Marcion cordis loco habuit, non intelligens veterem fuisse istam figuram corporis Christi dicentis per Hieremiam, *Aduersus me cogitauerunt cogitatum, dicentes: Venite coniciamus lignum in panem eius, scilicet Crucem in corpus eius*: Itaque illuminator antiquitatum, quid nunc voluerit significasse panem, satis declarauit, corpus suum vocans panem.

287. Adeo autem apertus visus est in hanc rem ipsissimè Iudæis hic Hieremie locus, ut scribat Iustinus agens cum Tryphone, incredulos Iudæos non ita multo ante quam ipse ea scriberet, erasisse hunc Hieremie locum: nec defuisse tunc exemplaria integra in quibusdam Iudæorum Synagogis, malignitati præcedenti attestantia. Et quamuis non defunt ex Catholicis, qui aliorum quam ad Christi corpus flectant panem de quo in hoc Hieremie loco agitur, & vel de vero pane materiali, admisione veneni ac toxici inficiendo, vel immisione ligni veneniferi imbuendo ad certam mortem edenti inferendam; vel proverbialiter de eodem in sacra lignum commutando, indeque cibando Christo; id est ibi suspendendo, interpretentur: Tamen apud nos, longè pluris est auctoritas tam multorum Patrum, qui panem ibi, pro corpore Christi acceperunt; ita ut idem fuerit *mittamus lignum in panem eius*, ac si per hypallagen dictum fuisset, *affigamus corpus eius ligno*: vel *mittamus corpus eius in crucem*. Viginti è Patrum proceribus, in hanc interpretationem appendit Ghislerius ad eum Hieremie textum.

Apud Osæ, c. 11. Christus, (ipse enim loquitur,) nuttium se nostrum fore spondet, & ad nos declinatatum ut vescamur; eoque consilio exaltatum se iugum super maxillas nostras. Quod enim bubus faciendum est ut vescantur cibo suo tranquille, hoc nobis qui in beata transferamus, præstitum est à Verbo Dei seipsum nobis apponente panem viuum, feni specie, propter brutalitatem per nos contractam. De quo pulchrè autor sermonis cuiusdam de cæna Domini apud Bernardum. Sic enim habet: post descriptam hominis felicitatem. [Repentina igitur conuersione, seipsum inuenit homo propter infirmitatem iacentem in stabulo: Stabulum quid est? Mundus est. Is propter pecorinam similitudinem indigenis erat feno. Et propterea cibus cælestis mutauit se in pabulum pecoris, homine mutato in pecus. Panis enim Angelorum, factus est fenum: vnicus patris, filius hominis: Verbum quippe caro factum est. Et iuxta Prophetam; *Omnis caro fenum*. Comedunt igitur Angeli Verbum de Deo natum, comedant homines Verbum, fenum factum. Pane suo viuunt Angeli in cælis, & beati sunt; feno suo viuunt homines in terris,

& sancti sunt. Fenum quippe istud de prato Virginialis vteri collectum est refectio iumentorum; Verbum ut fenum fieret, latuit in Virgine, Sol in sydere, artifex in opere. Hoc autem liberalioris excellentiæ donum contulit nobis primo in loco, sacrosancta Verbi patris incarnatio.]

288. Est insignis locus apud Esaiam cap. 3. vbi pro vite innocentia spondetur habitatio in excelsis, & in munimentis saxorum; itemque suppeditatio panis & aquarum fidelium: Quod S. Gregorius 23. Mor. c. 25. refert ad gratiam doni Spiritualis, quæ pijs & à malo declinatibus bonumque facientibus communicatur: quo etiam accomodat illud Psal. 131. *Pauperes eius, saturabo panibus*. A sancto autem Iustino, in colloquio cum Tryphone, refertur ad panem Eucharisticum, quem sensum pulcherrimè confirmat Tertullianus lib. 2. de Eucharistia cap. 32. Quæ interpretationes piæ sunt ac probabiles, sed extra rem presentem. At S. Cyrillus in eum locum, simpliciter accipit de pane vite, qui Christus est: cuiusmodi panis rationem (ut mox dicam,) non habet tantum Christum ratione Eucharistiæ, sed etiam prout per incarnationem est panis noster. Nec est alienus ab hac illius loci expositione Iustinus. Nam panem datum habitanti in spelunca petræ fortis, (ut iuxta 70. loquitur ibi Esaias,) id est in Ecclesia, quæ Christi petræ fortis est habitaculum: exponit Iustinus primo loco, ut idem sit quod lapis abscissus de monte sine manibus: quod manifestè spectat ad Christum ut incarnatum. Quamuis autem mox addat Iustinus eum Isaïæ panem, valere quoque de pane quem Christus tradidit in commemorationem humanitatis suæ, *Tæ ouuatoisiotas avrdn*, qui quidem panis est Eucharistia, tamen hic sensus probè coherere potest cum priorè, nec illum excludere: præsertim cum Eucharistia sit corporatio Verbi commemoratio, ut hic affirmat Iustinus; perque eam, ut dixit S. Chrysostomus hom. 60. ad pop. Christus se vnicuique nostrum commiscendo, rursum nobis persuadet, quod carnem nostram assumpserit. Ut meritò proinde Rupertus lib. 2. de officio. cap. 21. vocet Eucharistiam *reparationem incarnationis quoad nos*. Sed de ea analogia assumptæ per Verbum humanitatis, & coniuncti nobiscum Christi per Eucharistiam, alibi agendum est, & videri potest qui eam optimè prosequitur S. Anselmus l. de Sacramento altaris p. 2. à cap. 3.

Christi panis, veteres typi.

289. Spectant ad hunc ordinem, veteres quidam typi, quibus Christus panis specie adumbratus est. Sic enim Gedeon victor, panis hordeacei subineritici in castra Madian deuoluti, & omnia funditis subuertentis imagine, expressus Iudic. 7. ab ipso Isaia cap. 9. affectur ut typus Christi, superantis exactorem & iugum humeri eius excutientis, sicut in die Madian. Et ipsum Gedeonis nomen, firmat Christi cum eo per panem exprollo analogiam. [Gedeon namque (ait S. Gregorius 30. Mor. 31.) interpretatur *circumiens in vtero*. Dominus enim noster, per maiestatis potentiam omnia complectitur, & tamen per dispensationis gratiam, intra vterum Virginis humanitatem sumens, venit. Quis est ergo circumiens in vtero, nisi omnipotens Deus, sua dispensatione nos redimens, diuinitate cuncta complectens, & humanitatem intra vterum sumens? In quo vtero, & incarnatus est, & clausus non est: quia & intra vterum fuit per infirmitatis substantiam, & extra mundum per potentiam maiestatis.] In eandem sententiam Petrus Damiani ferm. 68. tractans eum Gedeonis subineritici panem, ex hordeo, volutatum & disturbantem castra Madiani

Marcelli interpretationem late scrutatus, panem & porum carnemque & sanguinem, de quibus Christus ibi differit, ait esse ipsos Christi sermones, quos fideles sumunt, aut gloriunt: quod quantum ad rem presentem attingit, eodem recidit quo panis ille primus à Christo propositus iuxta D. Augustinum. Secundo ulterius per eandem occasionem proponit Christus seipsum, ut dandum aliquando sub specie panis in Eucharistia: mirum cum ait, *caro mea verè est cibus*. Et *panis quem dabo*, (en dabo) *caro mea est*. Si enim de se tantum ut fidei obiecto loqueretur, toto eo capite, non diceret *quem dabo*. Igitur Christus Dominus eo loco, ita de se ut in Eucharistia dando in cibum sensibilem differit, ut tamen de se quoque ut per incarnationem vero animorum panem, nonnulla præmiserit.

292. Non pauci Patrum, ad Christum referunt petitionem illam orationis Dominice, *panem nostrum quotidianum, da nobis hodie*. Putant enim nos edoctos non fuisse, petere tantum materialem panem, sed *spiritualem* ut habet vox Græca, respondens Hebrææ voci *segula*, quam 70. interpretatur frequenter vertit, Symmachus solet interpretari *ἐξῆρα* id est, *exregium, præcipuum, exquisitum*: quam interpretationem vocis in Dominica precatione adhibita, commendat S. Hieronymus in c. 6. Matth. & in cap. 1. ad Titum, circa illa verba, *populum acceptabilem*. Liqueat autem, eam cadere non posse in panem hunc materialem, qui tanti non est, nec debet peti exquisitus aut super substantialis, ut plerique vertunt vocem Græcam *ἐξῆρα*, eo quod hic panis ut notat D. Hieronymus, sic super universas substantias. Itaque ut recitè tradit Tertull. l. de orat. c. 6. [Panem nostrum quotidianum da nobis hodie, Spiritualiter potius intelligamus. Christus enim panis noster est, quia vita Christus, & vita panis. *Ego sum*, inquit, *panis vite*. Et paulo supra: *Panis est sermo Dei vivi, qui descendit de caelis*. Tum quod & corpus eius in pane censeatur; *Hoc est corpus meum*. Itaque petendo panem quotidianum, perpetuitatem postulamus in Christo, & individuitatem à corpore eius.] Perpicuum est ex particula copulativa, qua probationem tertiam suæ interpretationis orditur dicens, *Tum quod &*, Tertullianum in anterioribus & posterioribus verbis, agere de Christo pane extra Eucharistiam; & velle, sensum petitionis esse, ut detur nobis coniunctio cum Christo, eiusque tamquam veræ eicæ nostræ fruitio. Quare interpretatio panis petiti, de Christo pane animarum, etiam extra Eucharistiam, probabilis & idonea est, cum sit Patrum plurimorum ut Marij Victorini lib. 1. contra Arium, Rustici Diaconi l. contra Acephalos & aliorum quos appendunt Dur. lib. 2. de ritibus cap. 46. à num. 61. & interpretes Matth. 6. Cur autem hic panis dicatur *quotidianus*, Græcè *ἐπιούριον*, præter ea quæ de huiusmodi voce eruditè ibi protulit Maldonatus, addenda est perelegans observatio Caninij l. de locis novi testamenti c. ultimo, qui secutus S. Hieronymum id referentem ex Evangelio Hebræorum, demonstrat Græcam vocem, respondere Hebrææ quæ idem significet quod *crassimum*: ut proinde petamus *panem crassimum*, siue *panem poltridie*, novata enim voce *ἀπὸ τῆς ἐπιούριον*, quod Græci nullum habent nomen quo vox illa Hebræa adiectiva exprimeretur, vocavit, *ἐπιούριον* panem, id est panem crassini diei. Fit autem allusio ad panem de celo, siue manna, cuius copia fiebat in parasæte, ut Sabatho esset vnde viverent Hebræi. Ut ergo doceremur instare Sabathum, nosque esse in perpetua parasæte ad vitam æternam, petimus, Christum panem Sabathi, & panem vitæ futuræ, nobis concedi. Alia pleraque monitiona loca, quibus Christus etiam extra Eucharistiam, panis dicitur, piget accumulare, cum sint præciosa.

Christum panem denominandi, rationes varie ex Patribus.

293. Rationes eiusdem denominationis, suppetunt complures. In primis, panis cum sit primum alimentum & vitæ sustentandæ administratum præcipuum, est figura vitæ, ut ait S. Cyillus lib. 15. de ador. (384) Esse autem Christum vitam, implet professus est. In quam rationem renouitur secunda qua Christus panis dicitur, quia est cibus animarum. Eam sic proponit, & alia subtiliore roborat Isido. Pelus. lib. 1. epist. 360. [Panis Dominus appellatus est, ipsemet sibi hoc nomen imponens: si sensum eum, qui prima fronte se offert, spectes, quia salutaris cibus omnibus exitit: si autem abditum & arcanum, quia humanæ conceptionis fermentationem copulavit ac perperavit, atque divinitatis suæ igne velut excoxit, atque vnâ cum eo persona, atque vnâ adoranda hypostasis factus est.] Esse Christum panem, quia cibat, non est ad homines atctandum, iuxta Fulgentium, cuius illa sunt serm. de dupl. nativ. [Dies æternitatis, Christus Deus, de Deo Patre: Christus in die temporis Deus homo, de Virgine matre. Christus dies æternus, Verbum eructatum de corde Patris: Christus in die temporis, Verbum caro factum, de vtero Virginis matris. Christus dies æternus, Deus verus de Deo vero: Christus in die temporis, sponsum procedens de thalamo suo: Dies æternitatis, Christus, Angelos sanctos creans. Dies in tempore Christus homines salvans. Dies æternitatis Christi in caelo sanctos Angelos pascens. Dies temporis Christus, homines in terra resciciens. Ut enim panem Angelorum manducaret homo, Creator Angelorum factus est homo, utroque pascens, & integer permanens. Quam bonus panis, qui & Angelos pascit per spem ut de ipso facerent in patria, & nos pascit per fidem, ne deficiamus in via: Ille panis, qui seipsum dat Angelis, gaudium stabilitatis, seipsum dedit hominibus, ad remedium sanitatis, & qui est Angelorum esca, nobis factus est medicina.]

Tertia ratio cur Christus dicitur sit panis, suggeritur à Clemente Alexandrino l. 1. pedag. cap. 6. his verbis. [Panis notandum est mysterium, quod ipsum dicat carnem, ut quæ per ignem refurgat: quemadmodum ex corruptione & latrone frumentum resurgit; atque adeo quæ etiam per ignem consistat, in gaudium Ecclesiæ; ut panis qui pascitur.] Idem ex transitu panis in corpus nostrum, confirmat Nyssenus in orat. Carechet. cap. 37. [qui panem videt, (inquit,) humanum corpus videt quodammodo, quod cum ille in eo fuerit, hoc fit.] Innot verò, ut hæc ratio liquidius deprehendatur, & quod Clemens subobscurè dixit, perspicitur à petrius, recollere quod in Scalis à visibili creatura ad Deum gradu 9. ex Meletio alijque notavi, de naturali in nobis molendino, & alveo pistorio, ac clibano. Eodem namque proportionaliter modo, panis apratur ut in nostram carnem vertatur, quo granum ut fiat panis edulis. Sicut enim granum subijcitur molis duabus, perque eas attritum & in farinam comminutum, adhibita aqua, transit in massam, quæ pistoria & clibano immititur; ita panis molis duabus, maxillis inquam & molentibus in eis, (sic enim dentes vocantur Ecclesiasticis 12.) subigendum committitur; tum ad alveum stomachi affuso potu deijcitur, tandemque hepatis & adiunctarum partium calore veluti furno coquitur, (ut propterea clibanorum artificum inde peritum tradat Possidonius apud Senecam epist. 90.) & tum demum in carnem transit.

Meritò igitur corporis nostri ac carnis symbolum habetur panis, ac proinde Verbum caro factum, & corpore nostro obiectum, non abs re panis appellatur. Eius micæ esse dogmata fidei de Christo, motat S. Ambros. lib. 8. in Lucam ad illud *cupiens saturari de micis*,
vbi

se; & in caelum assumptam esse.] Vides quid sit panagia, & quomodo, (licet eius ritus vsurpatio adiunctam tandem habuerit Deiparæ invocationem, vnde nomen panagia) tamen exordia, Chilitum panem vitæ respexerint, cumque sub panis specie adumbrant.

Christo pani conficiendo, è qua terra granum, & ubi molitum.

297. Operæ pretium potèr videretur, ad Christi panis nostri vsum & confectioem liquidius deprehendendam, vniuersas eius conficiendi causas, materiales & effectrices, ijs quæ ad panis materialis confectioem interueniunt proportionales, representare ex varijs Patribus, qui huiusmodi panis & Christi similitudinem frequenter vsurpant. Cum verò constet, panem ex grano confici, hoc autem existat à terra, initium faciendum videretur à terra grani nostri. Sed quod hanc, nemo non videat esse Deiparam, de qua sub terra metaphora multa sunt dicta lib. 2. sect. 5. obiter tantum nunc dico, eam ob causam, sanctissimam Dei matrem à S. Damasceno orat. de dormit. Deiparæ, dictam, *terram inarabilem caelestis panis*. S. Augustino serm. 18. de temp. Virgo sine corruptione fecunda, cõfertur [terræ in eremo, cuius semen arator nullus induxit.] A Proclo orat. de nativitate. 6. Conc. Ephes. cap. 7. vterus Deiparæ nominatur, [arum ex quo naturæ colonus sine semine exortus est.] Eundem Deiparæ sanctissimum vterum, granarium, & hortem grani nostri, iure dixerimus. Nam etiam S. Bernardus serm. 2. super missus est, in vtriusque Iosephi parallelis, id non omisit, quod vt Ioseph antiquus, horrea habuit quibus Aegyptum per tempus famis nutriret; ita & Ioseph Deiparæ sponfus, hortem vniuerso orbi pascendo in S. Maria habuerit. Acerum tritici in hoc horreo exhibuit Sapiens Cant. 7. à S. Ambrosio illustratus in institut. Virg. cap. 4. vt retuli proponens elogia, sanctissimi vteri Deiparæ.

Granum ex eo granario desumptum, molitum est mola tribulationis, & perpeffionum. quæ Christo Domino grauissimæ iam à primo conceptionis suæ momento fuerunt, vt ait additio ad Gloriam in cap. 2. Leuit. Legis & gratiæ molas, in farinam aptasse granum nostrum, ait Chrysol. serm. 71. Et scitè sanè S. Maximus serm. 2. de aduentu, legem & gratiam, conferri cum duabus molis demonstrat; annuntique Rupertus lib. 10. in Matth. in ipso fine, sic scribens. Itaque vt competenter Evangelica vtriusque similitudine molentis: Ait enim ipse Dominus; *Due erunt molentes in vno, vna assumetur, & altera relinquetur.* Hæc prophetica quasi mola inferior ponenda est, & cepta iam Evangelica narratio Dominicæ passionis superponenda, quasi mola superior, vt agente manu Domini circumacta volucri cursu, fructuosum frumenti granum salubriter nobis teramus, & de optima eius medulla candidissimum faris panem in vsum vitæ æternæ conficiamus. Tale frumenti granum Christus est, qui de semetipso dicit; *Nisi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, ipsum solum manet; si autem mortuum fuerit, multum fructum affert.* Tale (inquam) granum est, vt molendo numquam dissipetur; eoque integro permanente, diffundi aut dissilire numquam desinat medulla eius. [Ecclesiasticas disputationes molis pulchrè confert S. Ambrosius lib. 1. de pæn. c. 15. Et his quoque commoli granum nostrum, dicere licet, cum tam crebræ sint de Christo disputationes in vtriusque sacris suggestis. *Farina, aqua, & alucus, pinsendo Christo pani.*

298. Farinam sic commolitam, esse carnem Christi, ait Theophanes Ceramæus orat. de cruce apud Gretserum t. 2. de cruce. Materiam sanè ex qua homines compingentur, esse similem farinæ, & idcirco notari

Hebræa voce *Golme* quæ gramum simile contusum & nondum pistum designat, S. Epiphanius, har. 30. scitè obseruauit, expendens illud Platini, *imperfectum meum, quod perinde est ac si dixisset farinam meam priusquam pinseret & formaretur in panem vnum.* Quomnis autem ad formationem Christi defuerit materia seminalis paterna, tamen id quod veræ matres conferunt ad proles efformationem, atque adeò vera farina ad sensum propositum, interuenit. Hanc farinam tamen de nostræ naturæ acervo depromptam, fuisse purissimam, dubitare non licet. Opifex namque huius panis, ait Petrus Cellerensis, de panibus c. 4. De massa humanæ naturæ, solummodo farinam incorruptæ carnis tulit, euentilando sursum iniquitates, cribro Spiritus sancti. Adiuncta est farinæ corporis aqua, id est, anima, iuxta Anastasium Sinaitam 2. Hexameri, & Humbertum sylvie candidæ opusc. de Azyzo, postea adducendum. De fermento Verbi, dictum plenè est cum de Verbo fermentante l. 2. sect. 5. His omnibus commixtis in aluo, imò aluo Virginis, ait Petrus Chrysol. serm. 99. per ipsam Virginem immittentem Verbi fermentum, caelestis massa confecta est. Hæc est enim mulier Evangelica, quæ in tribus farinæ satis abscondit fermentum, hoc est, Dei Verbi personam, animæ & carni commistam; (non refugio vocem peritque Partibus vsurpam, vt supra vidimus aduersus Eutychem agentem) in vnam massam coagmentauit. Diuinit hoc tradit S. Bernardus l. 5. de consider. c. 10. vbi cum Verbum, animam, & carnem coniuncta in Christo præmississet, addit. [Sed & illa tria Sata de Evangelio mixta & fermentata in panem vnum, Si quis ad hæc tria dixerit pertinere, non incongruè id mihi facere videbitur. Quà n bene ea mulier fermentauit; vt nec diuisione quidem facta carnis & animæ, à carne vel anima, Verbum diuideretur? Mansit & in separatione, inseparabilis vnitas. Nec enim quæ ex parte contingit separatio, potuit vnitate præscribere, permanenti in totis tribus. Siue coniunctis siue disunctis duobus, nihilominus perseuerauit in tribus vnitas personalis. Æque vnus Christus, vnaque persona, Verbum anima & caro, etiam mortuo homine perdurauit. In vtero Virginis (vt sentio ego, commixtio hæc & fermentatio facta est; & ipsa, mulier quæ miscuit) & fermentauit. Nam fermentum non immeritò fortassè dixerim fidè Mariæ.] Alium locum S. Bernardi in hanc rem ex homilia 4. super *Missus est* profert Richardus à S. Laurentio l. 1. de laud. Virginis cap. 4. *sub finem.* Sed non est omitendus locus ex serm. 2. de nativitate Domini. [Verbum (inquit) quod erat in principio apud Deum, & Deus erat, anima quæ de nihilo creata est, ante non erat, caro de massa corrupti tonis sine corruptione aliqua diuino segregata attificio, (qualis nulla iam caro erat) vinculo indissolubili in personam coeunt vnitate. Habes in his triplex genus potentia: Quod non erat, creatum quod penetrat, reparatum; quod super omnia erat, paulo minus ab Angelis minoratum. Hæc sunt Evangelica illa sata farinæ, quæ pariter fermentantur, vt sit panis Angelorum quam manducet homo, panis coctus hominis confirmans. Felix mulier benedicta in mulieribus, in cuius castis viscibus superueniente igne sancti Spiritus, coctus est panis iste. Felix inquam mulier, quæ in hæc tria sata immisit fidei suæ fermentum. Siquidem fide concepit, fide peperit, & vt ait Elizabeth, *beata qua credidit, quomam perfecta sum in ea, quæ dicta sunt & a Domino.* Nec mireris, quod fide eius mediante vnitate dixerim Verbum carni, quandoquidem & carnem ipsam de eius carne suscepit.]

Clibanus, Christo pani coquendo.

299. Quod in Deiparæ vtero coctum hunc panem ait S. Bernardus, astipulatoros habet alios Patres. Vulgarissima sunt illa Epiphanius orat. de S. Maria. [Aue clibanus

clibanus intellectualis, qui ignem, & panem vitæ calidum, mundo in eam arculisti.] Glossa idem discretè habet in c. 4. Levit. & ibid. Helychius planè insigniter veritas illis [Sacrificium coctum, Christi appellat incarnationem, ad hoc enim incarnatus est, vt immolaretur. Propter quod eum qui tollit peccata mundi, Ioannes Baptista appellauit, agnum Dei.]

Rede ergo hoc loco, sacrificium, vt denunciaret naturam eius dicitur coctum in clibano, Dei genitricis videlicet vtero; illa enim clibanus necessarè nominatur, quia & panes ignemque desuper clibanus suscipit, sicut & Dei genitrix, desuper vitæ panem, Dei videlicet Verbum, in suo vtero, ignemque suscipit præsentie Spiritus. Spiritus enim (inquit) Sanctus superuenit in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Hunc Moyses, quando Deus ad Abraham disposuit seminis testamentum, clibanum commendauit, ait enim: Quia veniet Sole ad occasum, significauit finem mundi, flamma autem, & ecce apparuit clibanus ardens. Et quid est hoc addidit & fumigans, & irasuit per medium diuisiōnis. In die illa, pepigit dominus fœdus cum Abraham. Quando enim cælestis ignis, Spiritus videlicet in clibano vteri genitricis Dei venit, vt totas eunderet mundum partes, tunc testamentum Deus, Abraham, id est genitricis Spiritus: Abraham enim pater genitricis nominatur. Sergio manus offeres incarnationis vigeniti, quæ in ventre virginis facta est, non aliter acceptum est Deo, nisi coctus de similia, id est Dei scientia, vel notitia fiat.]

Richardus à S. Laur. l. 1. o. de Deip. pag. 99. cum alia plerumque de hoc clibano habet, cum illud perbellè, & quod sicut clibanus primò ignem, deinde panem suscipit, sic vterus Virginis, primò ignem, id est Spiritum Sanctum, secundo panem vitæ, id est Filium Dei suscipit. Et hic ordo designatus est ibi, Spiritus Sanctus superuenit in te, hoc primò & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Hoc secundo.] Anastasius Sinaita 4. Hexameri, Virginem Deiparam confert fornaci Babylonicæ, intra quam vitus est quartus similis filio Dei, id est Christus per interprete Anastasio, Concinnissimè verò in hanc rem differre Petrus Cellensis l. de panibus toto c. 21. libello quodam. [Clibanus, vterus est virginalis; ignis, gratia Spiritus, panis Incarnatio filij Dei.] Et mox. [Virgo igitur virginum, clibanus est ad panem suscipiendum, vel concipiendum, non consumendum vel vrendum. Ignem enim vrentem nunquam admittit, quæ carnis concupiscentiam non sensit: Ignem futurum non suscipit, quæ non concepit iniquitatem: Ignem consumentem non nouit, quæ rorem de calis in corde & ventre plenissimè accepit. Virgo, inquam tunc, non solum clibanus est, Spiritum suscipiendo, sed Thalamus, Deum concipiendo, templum quoque calidè viuendo. Clibanus est, prorsus dignè conuersandus; Thalamus, ineffabiliter concipiendo: templum, horatium vitam, Sanctam, Deo placentem, & se offerendo: Clibanus ad panem præparandum; Thalamus ad Spōsulum excipiendum; Templum ad Pontificem intro-mittendum: Clibanus victum esurientium; Thalamus ad sobolem Christianorum; Templum ad emundationem delictorum.]

Est sane viscera hominis clibanum Orig. hom. 5. in Levit. probat ex Osee 7. vbi cor impiorum, specie clibanus succensit describitur. Possimus ergo eodem referre, quod iuxta Pfaltem impij in tempore vultus Dei, dicuntur ponendi vt clibanus ignis. Possimus prætereò adducere, quod Messaliani apud S. Augustinum libe. hæc fabulabantur; nempe eum qui à peccato purgatur, sicut feram, siue seropham, & ignem flammam in tus succensam vomere; quod mysticè est verissimum. Nam & Satan, qui pectore hominis ab impietate recedens odere cogitur, à S. Gregorio specie vitæ viti est depelli à prosthulo Atriano, in templum Catholicum consecrato; & flamma concupiscentiæ

intus succensa, idemmet cor quod haram diximus, vertit in clibanum. Itaque pectora multorum mortaliū, sunt clibani ad coquendos panes mendaciæ, aliosque lapidosos & mortiferos panes, de quibus Cassianus l. 5. inlit. cap. 21. At cor Deiparæ, eiusque vterus, fuit clibanus in quo panis vitæ in cibum vniuersi humani generis coctus est.

Clibani flammæ ardor Deiparæ in Christi conceptione.

300. Flammam clibani, duplicem video, alteram ipsiusmet Deiparæ, quæ in momento maximè concipitur Christi, exarsit incendio amoris supra quàm explicari queat flagrantissimo. Quis enim dubitare possit, quin fuerit eo tempore collostatus Deiparæ intellectus, lumine ac splendoribus Sanctorum? At vt luminis commensus est calor, ita notitiæ intellectus, flamma voluntatis. Neque verò qualicumque flamma concipienda est; sicut neque lux qualicumque, etiam supra naturæ ordinem, intellectum Deiparæ collostauit per tempus illud; sed planè eximia & omnino singularis. Nec desunt grauissimi Scriptores, quos Socrates t. 2. 3. p. d. 19. sect. 4 commemorat, & probabiliter philosophatos non ambigit, qui tradant, Deiparam in eo momento, vidisse Deum. Sunt in ijs Antoninus, Gerlo, Albertus, Richelius, Vbertinus, Villanona, atque Medina. Adde etiam Bruliferum serm. in illud *Verbum caro factum est*, & latè Mendocam l. 2. florum sacrorum problem. 10. Et qui de alijs item temporibus quorundam mysteriorum in Virgine diuinitus editorum, idem affirmat: sed de nullo tempore aut mysterio, tanto iure, quanto de eo quod in præsentia proponimus, asserere id licet. Notauit eos Salazarus l. de concept. cap. 3. §. 4. At quanta sit flamma visionem gloriæ consequens, nemo satis explicet verbis nostratibus. Richardus sanè Victorinus l. de sacrif. Abelis & Mariæ, & suo cap. 10. in Cant. flammam omnes nostrates, præ cælestibus illis, flammam pictas arbitrat. Dei enim ignis in Sion, & caminus eius in Hierusalem. Igitur Deipara, in puncto conceptionis Verbi, si clarè Deum contuita, est, vt quò pertingeret maternitas quam tunc cõtrahebat, posset perspicere, & decus inde suum quantumque Deo obstringeret, agnosceret; incendijs plusquam Aeneis conflagrasse dicenda est, vereque clibanus fuisse, non famans, sed inflammatissimus. Vt mirum non sit, illam, præsertim à momento concepti Verbi Dei, actuallè semper incredibili amore in Deum; & quod de matre Samuelis obseruat Chysoctomus, post hanc, multo magis gratiæ scærum quàm esset Samuel, piam matrem in foeminam alteram euasisse. Id quod etiam narratur in vita S. Elzeerij, de eius matre, quæ ex quo benedictum illum fructum concepit, tantam mundi contemptionem simul concepit animo, vt agrè inhibita fuerit, ne sæculo abiecto ad religionem prægnans abiectet. Quanto potiora & sublimiora consueimus fuisse Deiparæ in omnem virtutem & sanctitatem desideria, ex quo ipsum Dei filium, de Spiritu sancto concepit? Hæc vna, clibani panem vitæ coquentis, flamma.

Item seruenissimi actus anima Christi, in primo sue productionis momento.

301. Alteram, panis ipse vitæ, habuit intinsecam. Quis enim humanus intellectus penetrare, & multo minus enunciare valeat, flammam pectoris Christi, in momento conceptionis suæ? Fuit quidem semper in altari pectoris Christi, ardens ignis diuinus, nunquam decrescens, nunquam imminutus, si spectetur flamma consequens visionem gloriæ. Erignes quoque habituales, quotquot Christus habuit, vt nullum decrementum, sic neque incrementum sortiti sunt vnquam.

Tamen

INAUDI
mus I.
Christo
et
mus II.
Attributis
Christi
vni

Tamen erumpentes inde sciortilla, actus inquam voluntatis, subiecti notitij supernaturalibus beatificā inferioribus, non fuerunt semper pares, eiusdemque incensionis. Nec dubium videtur, quin primo illo ex ortu, Christi sanctissima anima tot se Dei beneficijs propē oppressam videns, in actus feruentissimos & astuosissimos eruperit. S. Ambrosius l. de instit. Virg. c. 16. & alij apud eum lib. 3. de fide cap. 7. putant, in personā Christi in eo statu constituti, dixisse Dauidem Psalmo 138. *in operatum meum viderunt oculi tui*; sic enim legit quod in vulgata habetur, *imperfectum meum*; vt sensus sit. Christum paruulum, in primo ortu, & cōceptio- ne, dixisse Patri, *vidisti ab aeterno hoc meum corpusculum, non factum virili opera*. Quare ex S. Ambrosij sententia, ceteri quoque eiusdem Psalmi proximē antecedentes versiculi, qui de humana formatione perspicuē agunt, ex Christi persona in hoc primo ortu profertur; cum dicitur, *quia tu possidisti renes meos, suscepisti me de utero matris meae*: id est tu formasti, & iure formationis possidisti, corpus hoc meum; nam me suscepisti formandum in ipsomet materno utero. S. Hieronimus vertit *orsus es me*. Ex quo liquet, susceptionem illam non intelligi de susceptione in egressu ex utero, sed de ea quam dixi molitione in utero materno. Tantam autem in se formando & exornando Dei magnificentiam contuens, exclamat continenter ad Deum, opificem & exornatorem suum *Confitebor tibi quia terribiliter magnificatus es, mirabilia opera tua, & anima mea cognoscebam*. Hebraei habent, *terribiliter magnificatus sum*; est- que metaphora, vt hic obseruat S. Chrysostomus, ducta ab immani altitudine, ex qua cum qui deosum prospicit, terrore percellitur. Similiter enim Christus, altitudinem diuinorum erga se beneficiorum, exquisitē perueniens, & immentum propē internallum, quo magnitudo perfectionum quas diuinitus acceperat dilatata est, exactissimē dispiciens, velut terrore, id est admiratione & sancto ac reuerentiali diuinā Maiestatis timore percellitur; contestaturque, animam suam, in ea beneficiorum & diuinā erga se largitatis mole cōtemplanda, nunquam inertem obire tepidam fore. Quae sequuntur; vix egent applicatione aut explicatione, cum perspicuē cadant in rem presentem sineque epodia & expedita. *Non est* (inquit) *occultatum os meum à te quod fecisti in occulto, & substantia mea in inferioribus terra*. Ossium specialiter meminit & commissura eorū, quia est in corpore veluti carina in nauī, vt Galenus animaduertit. *Inferiora verò terra*, sunt viscera materna, intra quae, corporea Christi substantia, compacta est, & creata anima eius sanctissima. Ibi *imperfectum meum viderunt oculi tui*. Quemadmodum Deus auctore S. Hilario, imperfectus dici potest, si vox *imperfecti* sumatur pro eo cui non accessit perfectio; ita Christus *imperfectus*: dici potest, quia subito elaboratus est, nec vti nos pedetentim disposita est eius substantia. Eandem in operatum Christi, vocabat S. Ambrosius, quia non est ab homine (si per Pūscianum liceat,) operata. Christus enim sine manibus, id est absque virili opere exortus est. In his Platis versiculis, quanta lateat materia, non iam igniculorum, sed incendiolorum, puto vel leuiter cogitanti esse perspicuum.

Suggerit verò Eusebius l. 10. de demonstr. c. vltimo, vnde insuper intelligamus ardentissimos in hoc suo primo momento, Christi erga Patrem affectus. Verba enim illa Psalmi 21. *Tu es qui extraxisti me de ventre, spes mea ab uberibus matris meae, in te proiectus sum ex utero de ventre matris meae, Deus meus es tu*. Eusebius refert ad Christum, inde sibi per tempus passionis captantem angorum lenimen. quod is ipse Deus, qui ei in utero ab ipsomet exordio Deus & pater f. erat; & cuius iam tunc agnitam Maiestatem adorauerat è materni uteri cella, non esset suauissimo filio, in ærumnis mortis acerbissima; defuturus. Expendarur verò illud maxi-

mè in te proiectus sum ex utero. A pertè enim fert, Christum iam ex utero matris, & cum non esset differendi ratio vlla, iam ex primo momento, proiectisse se in patris sinum; eius se nutibus & providentia totum commississe, oblati illi corpore, anima, & omnibus quibus donatus à Deo erat p̄rogatiuis; sed p̄sertim vita, iam tunc in sacrificium addicta Deo pro vniuerso humano genere. Itaque vetum fuit etiam tunc quod aiunt Etherius & Beatus l. 1. contra Eliphan. pag. 354. [illam panem, quod corpus est Christi, lignum crucis coxit.] id est, actus illi feruentissimi quibus Christus se cruci iam ex materno utero addidit. Quae flamma, qui carbonēs igniuomi ex his actibus emicuerint, nihil latinet dicere. Durasse hos ignes solidum nōnimestre, aduertit Richardus à S. Laur. lib. 10. de Deipar. post expositum cibannum. [Decoctus (inquit) fuit hic panis igne charitatis ipsius, & hoc nouem mensibus, in matritate eductus est de cibano. Vnde Filius dicit Patri, *Tu es qui extraxisti me de ventre*.

Nec non perpeffiones Christi in utero, quoad corpus.

302. Habemus autem insuper alias Christi flammās & ignes, in virgineo cibano. Non raro in Scripturis, flammatum & ignis nomine veniunt aspera & dura quae quis lubit. Vnde Deuter. 4. & 3. Reg. 3. ac Hierem. 17. saepeque alibi, filij Israel ærumnis innumetis in Ægypto optessi, dicuntur fuisse in fornace. Ipsam combustionem & penam ignis, non raro in scriptura idem esse quod graue quodconque supplicium, docet agens de Achani supplicio Salianus t. 2. annal. Camillus paupertatis in quo eligitur iustus, vt Deus ipse cōtestatur, incommoda per paupertatem subeunda, quosdam ignes esse cōfirmat. Tandem Radulphus l. 1. in Leuit. cap. 2. per cibannum succentum, tribulationes huius vitæ intelligendas tradit iuxta hæc, lectori vel mediocriter atento perspicuum esse poterit, quante fuerint Christi in materno utero flammæ & ignes, cum tante ibi fuerint eius perpeffiones & ærumnae.

Cuius rei gratia, considerandus obiter est, status pueri in materno utero. Eundem enim statum Christus Dominus intra matris uterum habuit, quem inib fortiorum alij infantis. Hunc autem infantem in materno utero statum, exhibent physici ac Medici. Incuruus totus & contractus, talos ad nates applicat; manibus genua, apprehendit; jn quo sic caput demittit, vt oculi pollicibus manuum veluti assignantur; natus verò procumbat inter genua. Si mas est, priorem corporis partem in matris abdomen, posteriorem in dorsum, vergentem habet. Si femina; aduerso situ collocatur. Quamdiu fetus eo statu cōiunetur, nec spiritum ore ducit, nec thoracem dilendit, & contrahit, nec vitales illos spiritus procreat, nec cordis & pulmonum motus lubit; sed sola transpiratione reficit singularium partium calorem. Nutritur per vmbilicem hauitū materno sanguine, qui hepatis prolis immittitur ei attenuatandus. Inde excrementitia sanguinis partes in fetu intestina demissa, in nigum & lutescentem sanguinem commutatæ deiciuntur in partu vna cum fetu, qui caecis illius & pœdotis peritus; acetabula seu oscula venæ spermaticæ per quam matri connectitur & membranas quibus obvoluitur, crebra impulsione & conuulsione dirumpit, ac vt maturum malum, ab arbore soluto pediculo auellitur. Vides quanto iure S. Nilus orat. 1. de Pasch. apud Phot. Cod. 176. Sic scribat de nostra intra utero, in formatione, & cōmoratione exituque ex eo. [Formatur tanquam in sepulchro, in utero, nodum existens infans, naturæ falsijs involutus, & similis est mortuo falsijs sepulchralibus circumscripto. Nā mortuorum quidem vultus, artibus conclusus est, os in utero mutum, manus & pedes in ventre tanquam in tamulo extenduntur. Matris egregium secretum sepulchrum

locum. Quamvis esse quidem Christum, hac nostrum rationabile & sine dolo, docet Apostolus Epistolæ primæ cap. 2. id quod multis, citato capite illustrat Clemens, aduertens diuinantem Homerum in tale quid incidisse, cum homines iustos vocauit *παλαίστορας*, hoc est qui lacte vescantur. Non pauca item in eam de Christo lacte nostro allegoriam, Turrianus l. 2. de Euchar. c. 20. Sed vt dixi, non est hoc manna de quo nunc agimus; sed illud typicum, quo Iudæi in deserto cœlitus per 40. annos sunt pasti, de quo Plal. 77. scriptum est, *iannas cœli aperuit, & pluit illis manna ad manducandum, panem cœli dedit eis; panem Angelorum manducauit homo.*

Christus, etiam extra Eucharistiam, verum manna.

Esse se verum manna, eo Plalmi loco typicè expressum, Christus ipse Ioan. 6. disertè contestatus est, respondens Iudæis, qui Christo inuitante ad credendum quod esset à Patre missus, obiecerant, *quid operaris? Patres nostri manducauerunt manna in deserto, sicut scriptum est, panem de cœlo dedit eis manducare.* Quali dicerent, etiam si quod aliquot hominum millia multiplicato terreno pane aluisti, exitium opus videatur: tamen multo plus fecit Moyses, qui pane cœlitus dato, per annos 40. vniuersam gentem nostram aluit: neque tamen idcirco missum se à Deo in quem crederent, tanquam in filium eius, iactauit. Huic Iudæorum obiectioni, respondet Christus; *Amen amen dico vobis, non Moyses dedit vobis panem de cœlo; sed pater meus dat vobis panem de cœlo verum. Panis enim verus est, qui de cœlo descendit, & dat vitam mundo.* Obsecrantibus autem Iudæis, vt eum verum panem acciperent, reponit Christus, *Ego sum panis vitæ: qui venit ad me, non esuriet, & qui credit in me, non sitiet in æternum.* Ex his verbis vt Rupertus l. 1. in Matth. ad illud *pariet autem filium*, rectè notauit; liquidò constat, Christum asserere, se esse verum panem Angelorum à Dauide propositum, iis verbis quæ Iudæi allegauerant, & quæ de manna pane cœlesti patribus indulto diuinitus, typicè vera erant, in ipsomet Christo expressa haberi, non iam in typo, sed ad solidam veritatem. Neque verò referuntur hæc à Christo, ad Eucharistiam nondum institutam; sed ad ipsum Christum prout per Incarnationem est panis verus animarum nostrarum; de quo pane primum agi eo 6. capite, notatum est superius. At enim Christus, panem illum verum à Patre dari, & se esse eiusmodi panem in quem credendum esset; seque de cœlo descendisse, darèque mundo vitam: quæ omnia in præsentem vel præteritum tempore tunc prolata, Christum in eo statu quem dixi spectabant, non autem in Eucharistia. Id quod optimè vidit S. Ambrosius l. de bened. Patriarch. cap. 9. Neque tamen idcirco diffitemur, esse quoque manna, typum Christi in Eucharistia; quod ad eodè protium est, vt piget ferè de eo monere. Videtis Rupertum l. 3. in Exod. cap. 13. Turrianum l. 2. de Euchar. cap. 1. & 2. Viegã in cap. 2. Apocal. comment. 3. sect. 4. Magalianum in c. 5. Iosue v. 12. annot. 24. Non exclusã igitur panis Eucharistici adumbratione in manna, hoc vnum affirmo; Christum extra Eucharistiam, prout fidei nostræ obiectum, appositè per manna exprimi: idque à Christo ipso Ioan. 6. traditum esse: & siue finem in quem manna suppeditabatur spectemus, siue eius effectiõnem, perbellè Christo respondisse.

Quia est cibus populi Dei in deserto.

313. Et hæc quidem, perspicuè idem est vtrobique; nempe alimentum populi Dei in deserto. Esse enim hanc vitam, præsertim iustis, desertum quoddam, in quo animabus aliunde pabulum non suppeditat quàm ex diuina largitate, rectè in hanc rem obseruauit ve-

terum perique. Videndus S. Chrysostomus hom. 23. ad Ephes. in morali, & Petrus Damiani ser. 40. tractans ascensum Iponse de deserto. Non inficior, Christum de cœlo non iam oculis fidei, sed perspicuè & reuelata facie contemplandum, dici quoque manna: hoc est enim manna illud nunc absconditum, nec nisi fide peruium, quod iustis in cœlo esse repositum, Ioannes in Apocalypsi testatur. Sicque perficitur quod Plalmes Plal. 30. pronũciat, *quam magna multitudo dulcedinis tuæ domine, quæ abscondisti timentibus te: Perfecisti eis qui sperant in te, in conspectu filiorum hominum: id est ex aduerso angorũ quos ab hominibus hominum: id est ex aduerso multitudinem dulcedinis perfectam & cumulatam, quæ verè queat manna dici: ipsum scilicet Regem in decore suo, quem & vt Deum, & vt hominem clarè conspicient, & eo ipso beabuntur. Quamvis igitur hoc manna, in cœlo quoque sit cibatum beatos, tamen quæ ex parte peregrinantibus per hoc desertum alendis prouisum est, perbellè cum manna typico conuenit. Firmat quod diximus figura vnæ manna plene, quam exhibet Villalp. l. 2. appar. disp. 4. c. 27. in peruectulo nummo æreo, à Samuele (vt putat) cuius, addita hæc epigraphæ, *redemptus es*, hoc est ercepit à fame. Id enim nobis viatoribus, redemptione sua copiosè præstitit Christus Dominus.*

Et quia Christus, panis absque satiatione, verè de cœlo.

Effectio verò Hebræici manna, quomodo cum effectiõne Christi consentiat, accipe ex Nysseno 8. de vita Moysi. [Cœlestem (inquit) cibum, nulla nobis satio, agriculturæ artibus produxit. Sed panis est absque satiatione, absque aratione, absque alio humano opere nobis paratus. Is desuper defluens in terris, inuenitur: panis enim qui de cœlo descendit, qui verus cibus est, qui ænigmaticè hæc Historia significatur, non incorporea quædam res est. Quo enim pacto res incorporea corpori cibus fiet? res verò quæ incorporea non est, corpus omnino est; huius corporis panem, non oratio, non satio, non agriculturalum opus efficit, sed terra intacta permansit, & tamen panis plena fuit, quo famelices, mysterium Virginis perdocti, facile satiantur.]

Scitè Rupertus in c. 1. Matthæi ad illud *pariet autem filium*, id ipsum annotauit; obseruans idcirco dixisse Plalmem, cum de huius panis effectiõne ageret, *iannas cœli fuisse apertas.* [Beata Maria (inquit) cœlũ illud est, de quo fuerat præscriptũ. *Et iannas cœli aperuit, & pluit illis manna ad manducandũ.* Si enim cuiuslibet iusti anima cœlum est, quanto magis hæc singularis Dei habitatio vel sedes? Quot autem vel quæ sunt ianuæ huius cœli; quas Dominus Deus aperuit? Duæ; altera mentis, altera ventris. Ianuam mentis, Deus aperuit, quia beata hæc credidit quæ dicta sunt ei. Ianuam ventris aperuit, quia sine viro concepit, virgo peperit, & post partum virgo permansit. Quis enim alius nisi Deus, ianuam ventris sic aperiret, vt pareret, & virgo permaneret? Ad literam, quod iannæ cœli sine apertæ ad fundendum cibum illum qui manna dictus est, hoc est quod è nubibus stillaret Angelorum opera, dictus est cibus ille, panis Angelorum. Id verò multo melius in cibum de quo agimus cadit. Est enim Angelorum ipsorum cibus, quandoquidè & ipsi quoque desiderant in Christo prospicere, etiam prout hominem. Quo aptè accommododes, quod Rabbi Moyses Gerandensis apud Paulum Burgensem additione ad c. 16. Exodi affirmavit; nempe idcirco verum manna dictum est panem Angelorum, quia Angeli resciciuntur diuino lumine, quod per voluntatem Dei incorporatum est, & factum manna. Absurdum hoc, de præscito manna: de nostro verissimum, in quo diuinum lumen, Dei Verbum, carni ac corpori est coniunctum.

Tempus

Apostolus dicit. *Qui manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat.* Quod filius Israël subtiliter prophetatum est in veteri testamento. Manna enim illis contra diuina praecepta tractantibus, vermes effecti sunt, id est contumacia vltiores & iudices. Quae similitudo, Christum indicat Dominum, quem qui suauem cibum & dulcem potum haurire neglexerit, iudicem patietur, sicut ipse ait; *Neque enim pater indicat quemquam, sed omne iudicium dedit filio suo.*

Aliter S. Cyrillus, quod manna Hebraei seruare in diem crastinum extra parasceuem vetabantur, l. 3. in Ioan. cap. 3. sic exponit. [Sensibile illud manna, intelligibile hoc figurabat. Est autem intelligibile manna, ipse Christus: sensibile verò rudiore legis disciplina. Ad dies autem singulos colligebant, & in crastinum reseruare vetabantur. Quia Saluatoris aduentu, figurae legis cessant: & colligere inde alimenta non possumus, ipsa veritate nobis, & pane caelesti ad fruitionem propofitis. Die autem sexto parent quod inferant, & sic duplum quae colligere solebant per singulos dies. Considera diligenter, quia septima die sensibile manna colligitur, sed pridie collecto vti iussit. Septima enim dies, Saluatoris tempora significat, in quibus significatis Sabbatissimum peccatorem agere debemus, alimenta fide ab ante collecta quoque legis cognitione accipientes non tamen necessario modo colligimus, qui verum cibum habemus, & panem de caelo retinemus: duplici autem mensura ante septimam manna colligitur, quia tempore legis exacto, & septima, id est, Christi aduentu incipiente, duplici quadam gratia, legali scilicet Evangelica, in fide homines roborantur: quod per parabolum Dominus docuit. *Omnia scriba regni caelorum discipulus effectus, diuitis hominis similis est, quia ex thesauro suo noua & vetera producit.* Veteta enim legalia sunt, noua verò Christi. Scit D. Damascenus hom. de Sabatho sancto, quod manna vespere Sabathi in parasceue recondebatur; refert ad hunc contextum sepulchro Christum: id quod etiam habet S. Chrysostomus orat. de serpente Moysi. Alternatum in vna manna, sic ad Christum aptat Admod. Laufan. hom. 1. de Deip. in fin. Vna aurea Beata est Maria, aurea per excellentiam vitae, aurea per integritatem & puritatem; aurea per plenitudinem gratiae. Haec vna manna reconditum habuit, quem panem Angelorum, qui de caelo descendit, & dat vitam mundo, Sacrosancto gestit in vtero.]

Vsu doctrina.

317. Est itaque Christus verum manna, etiam extra Sacramentum, & praecise ratione Incarnationis. Sic enim cibus hic suauissimus, praeparatus est à Deo in dulcedine sua, non cuius, sed pauperi, vt habetur Psalm. 67. quod non aliud fere videtur, quam quod à Gregorio Nysseno traditum est l. de vita Moysi verbis illis. [Illud verò praetermittendum nullo pacto est, quod posteaquam mare transierunt, postea quam amaritudo aquarum sitientibus virtute ligni in dulcedinem conuersa est, postea quam deliciose apud fontes & palmas fuerunt, postea denique quam ex lapide biberunt, tunc quae ab Aegypto viatica & cibos sibi assumpserunt, penitus eos defecerunt; tunc omni nutrimento quod ab Aegypto ferebant absumpto, desuper sibi defuit cibus varius simul & simplex. Simplex visu atque vnicus. Qualiter varius. Ad singulorum cupiditates se vertens, quid igitur hinc discimus? Quod oporteat videlicet fide, baptisinate, labore, omni virtute, omni Evangelica doctrina, mundos puriosque animos nostros facere, ita vt omnino alienigeni mores, & Aegyptiaca vita, vitorum scilicet omnium turba, nos deficiat, & demum depurato defecatoque animo celestem cibum esse suscipiendum, quem nulla nobis fatio, agriculturae artibus produxit.] Hic esto doctri-

nae de Christo manna, fructus reuera exquisitus & insignis.

CAPVT III.

In vino adumbratio finalis & effectricis cause Christi Domini.

NON minor sitis urgebat vniuersum orbem terrarum ante Christum, quam fames: nec sitis aquae corpora dumtaxat excrecians, sed qua etiam animae deficerent & exarecerent. Itaque prouidit optimus Deus tantae sitis remedium; illudmet videlicet quod fami; nempe Christum suum; qui ita panis est, vt simul sit vinum inebrians ebrietate sobria spiritus. Omnia enim Christus est nobis, vt suauissimè dixerit S. Ambrosius l. 3. de Virg. sub medium.

Christus panis, & vinum, iuxta triplicem vini statum.

318. Praenunciauit optimè panem hunc inebriantem, Oleeas cap. 14. cum intendens in Christi tempore, dixit in persona Dei. *Sauabo contritiones eorum, diuina eos spontanea,* id est abque eorum merito, praueuient illos meis donis, *quia auersus est furor meus ab eis. Ero quasi ros Israel, refrigerium illis praestans, vt fecit quartus similis filio Dei, ad cuius aduentum, tres pueri experti sunt medium fornacis quasi ventum rocis flantem. Germinabit sicut lilium, & erumpet radix eius vt Libani; excrecet in amplitudinem & proceritatem praefellorum Libani arborum. Ibut rami eius, conuertentur sedentes in umbra eius, vinum tritico.* Quid mirum si in mortalium nutritione per triticum, vt signatum id monumentum oportuerit, equidem non appareret, nisi ex versione 70. Interpretum disceremus, magnum aliquod arcanum subesse verbis illis ex mente Spiritus sancti. Non enim simpliciter veterunt *vinum tritico*, sed *inebriantur frumento.* Vnde habetur, hoc frumentum, & panem diuinitus prouidendum in lege gratiae; hoc est Christum, cibum simul & potum fore. Idque etiam praesignatum est in manna; in quo aiunt Hebraei apud Autorem fasciculi myrrhae, [erat panis & aqua; erat humidum per sese, & quando descendebat, rorem habebat subter, & rorem supra.] Videtis Genbarium in Palm. 94. n. 10. Itaque exposita iam mannae allegoria, videri poterat praeterenda haec comparatio. Nihilominus ad commodiorem tantae rei intropectionem, exposita adumbratione finis & effectiois Christi in pane, eiusdem finis & effectiois adumbrationem in vino, videamus.

Potest autem vinum in triplici statu considerari; miram primò intra botrum; secundò extra botrum iamque ex eo expressum, sed purum & impermixtum; tertio vt aqua mixtum. In quolibet illorum statuum, magne vino affinitas cum Christo Domino, quoad finem & productionem suam. Attingit hoc egregie quoad primos status, Nyssenus sub finem homil. 3. in Cant. tractans illud *Botrus Cyprae dilectus meus*, vbi diuinam vitam in omnibus domus lateribus extensam, & per dilectionis pampinos circumuolutam vitam describens, ait. [Quis est adeo beatus, imò verò quis adeo omnium superat beatitudinem, vt in se suum fructum videns, suae animae botros, videat vineae dominum? Vide enim quantum creuit, quae in sua nardo sponfi bonum cognouit habitum, myrrha quae seipsum fecit odoriferam, & cordis fasciculo complexa aroma, vt sibi perpetuo permaneat, bonum nunquam expicandum, fit mater diuini botri, qui ante passionem quidem *ecaprixe*; id est, florebat, in passione autem vinum effundebat. Vinum enim cor laetificans, fit & nominatur sanguis vitae post passionis economiam. Cum autem botro suauiter dupliciter, nempe & cum flos bono odor-

de sensu delectat, & cum fructu iam perfecto eam commedendo voluptatem capimus, aut cum in conuivio vino exhilaramur, hic sponsa accedit ad botrum florentem vt fructificet, Cyprum nominans, storem vitis. Qui enim natus est puer Iesus, qui in ijs qui ipsum sic sepeperunt diuersè proficit Sapiencia & arte & gratia, non est idem in omnibus, sed pro modo eius in quo est, quatenus is qui ipsum rapit est idoneus, talis apparet; aut infans, aut proficiens, aut perfectus, conuenienter botri naturæ; qui non semper cernitur in vite in eadem forma, sed formam mutat cum tempore, flores, perfectus, maturus, vinum factus.] Varios ergo illos Christi cum vino collati status, consideremus.

Vini in botrum, seu vnae, contentio cum Christo.

319. Esse Christum, vinum in botro & vnae acino, intelligimus ex præclara, & apud Patres frequenti, De patre comparatione cum vite. Nam si Deipara vitis, percipit sequitur, fructum vêtis eius Christum Dominum, botrum esse. Esse autem Deiparam vitem, plenissime proficitur Richardus à S. Laurentio l. 12. de Disp. in 6. particula horti conclusi, à pag. 92. splendi è item Delio polem. 5. & 6. suffragaturque ipsa Ecclesia, accomodans Deiparæ illud Ecclesiastici 24. Ego quasi vitis fructificans suauitatem odoris. Stamen August. ser. 100. de temp. Deiparam, terræ promissionis est qua botrus optimus Christus collectus est, conferendam censuit, stipulante Petro Damiani serm. 46. Sed hoc eodem recidit. Non enim vna immediatè ex terra prodit, sed ex vite terræ implantata. Itaque æquè habemus quod intendimus; nempe Christum, botrum esse. Dicitur quidem etiam ipse Christus, vitis quod ipsemet de se professus est, [vt qui pectus humectantem ac volutate afficientem, prædicationem præbuerit,] ait Iudas Pelosus, l. 1. epist. 168. Idipsum iusto tractatu apud Bezae in minutissime exponitur. Chrysolomus in Palm. 1. vocat Christum [vitem vngentam, quæ palmites panis Apostolicos, & botros fert Patriarchis.] Tamen alia & alia considerata Christus vitis vna dicitur; nec est nouum, vt quando vno verbo nostro vnâe comparatione adæquare Christi varias perfèctiones non possumus, pluribus vtamur; tamen si quod nos se excludentibus. Id quod circa Deum factum à nobis necessarium, notatum egregiè est à S. Dionysio cap. 2. de eccl. Hierarch.

Christus igitur, botrus & vna est. [Dicitur est & Dominus, botrus vnae; quem ligno suspensum, de terra promissionis qui præmissi erant à populo Israël tanquam crucifixum attulerunt.] Verba sunt S. Augustini in Palm. 8. titulum. Alludit autem ad historiam quam narrat Numer. 13. vbi ex ijs quos ad terram promissionis hauriendam miserat Moses, duo vnam vnam prægrandem, specimen fertilitatis terræ, retulerunt ad populum. Quomodo autem in ea vna, & eius bailis, Christus & quæ ad Christum atinent sint præsignata, notantur plurimi Patres, sed præclarè ipse S. Augustinus serm. llo 100. de temp. vbi primùm vnam in vite à duobus illis succollantibus portatam, exponit Christum in duobus testamentis: tum addit interpretatiõnem aliam, de duobus illis, duo charitatis præcepta referentibus. Reueniens verò ad priorem interpretatiõnem, ait. [Hæc vna in ligno suspensa, duorum deserti obsequio, qui nobis vitæ sicut iam dictum est, duoni testamentorum representantur oraculis: quæ in ligno crucis pependit, cuius vinum in pretiũ nostrum, passionis expressione profluxit. Sed operæ pretium est, scire Sacramentum aperiri effectibus rerum. Hanc vnam duo deserunt inserto vete pendente. Possunt vbi duo, etiam Christianum vel Iudæicum populum significare. Iti ergo sunt duo, id est, Synagoga vel Ecclesiæ populi. Et quia prior fuit Iudæorum populus, præ-

Theoph. Raynaudæ Christus

cedit Iudæus; sequitur Christianus. Salutem suam hic ante conspectum suum gerit, ille post dorsum. Hic obsequium præfert, ille contemptum. Idè & de Iudæis Propheta testatus. Obscurentur oculi eorum ne videant, & dorsum illorum semper incurua. Incidunt duo sub sacro falce, ordine suo. Hic semper videt, ille semper relinquit. Iudæus autem proximum se æstimat, sed absente. Christianus ergo presenti munere fruatur, Iudæus solo onere prægrauatur. Vna Christus sicut credenti salus, ita onus est non credenti. Iudæis enim ille specialiter annunciatus, de quibus dictum est, In sua venit, & sui enim non receperunt; factus est eis lapis offensionis, & petra scandali: & quem Israël nõ cognouit, gentium fides recepit. Et idè post sequitur iste, sed spem suam sub oculis habens, antecedit & proficit; ille prior graditur, sed deserit & recedit. Portat quidem Christum in lege Iudæus, sed à gratia, quam in mysteriis portat, auerius est; quia quem prædicatione suscipit electus, corde perdit incredulus; & quem vnus aspernatur in lege, alter miratur in corpore. Vnde amborum dominus & redemptor noster, ab hoc adorante gestatur, ab illo se auerlante suspenditur: Ac sic impletum est in Iudæis; Posuerunt ad me dorsa, & non facies suas.]

320. Eadem breuiter habet Prosper, de promiss. p. 2. c. 9. nec non Ambrosius serm. 72. & Rupertus in Numer. l. 1. c. 37. & l. 10. in Math. ad c. 26. nec multum discrepat Petrus Damiani serm. 46. nisi quod paulo aliter apat quæ de duobus vectoribus ac vete sunt adducta [Mediatorem (inquit,) Dei & hominum, hominem Christum Iesum, botrus ille signauerat, quem de terra repromissionis exploratores in falanga ad filios Israël deferebant. Duobus autem portitoribus hinc inde suppositis, altero videlicet præcedente, altero subsequente, botrus in medio ferebatur; quia Redemptor noster, dum à Patribus veteris Testamenti venturus esse prædicatur, à noui verò prædicatoribus iam venisse nunciatur, quasi botrus in falanga deferretur; vt ad capeffendam supernæ repromissionis terram, mens fidelium accendatur. Falanga quippe delata humeris portitorum, diuina Lex est, imposita ceruicibus hominum. Cuius parte, botrus ille medius continuatur; quia Saluator noster, qui fecit, vtraque vnum, cum Evangelica doctrina, legis & Prophetarum mandata coniunxit. Sed qui præcedebat, quod humeris portabat, oculis non videbat; qui autem sequebatur, onus suum semper intuebatur. Per illum ergo, qui præcedebat, Iudæorum; per illum verò, qui sequebatur, non incongrue designatur multitudo Gentium. Ille enim per Sacræ Scripturæ paginas quasi in humeris Christum portauit; sed quia præsentem in carne, impediente infidelitatis suæ caligine, non cognouit, dorsum ei quodammodò in faciem misit. Iste verò, qui sequitur, aspicit; quia Gentilis populus, Redemptorem suum in quem fideliter credit, manifestè cognoscit.]

Perè eadem repetit serm. 50. vbi etiam addit, ex hoc botro, Ecclesiæ Christianæ præcellentiam supra Synagogæ paupertatem, deprehendi. Quò refert verba Gedeonis Iudic. 8. [Hunc botrum (inquit,) Gedeon figurauit, cum Ephratæis calumniantibus, sub exultatione respondit: Nonne melior est racemus Ephraim vindemiis Abiezer. Nam quia Ephraim, qui fecunditatem sonat, Ecclesiam exprimit, quid per racemum Ephraim, nisi Christum? quid per vindemias Abiezer, nisi Iudæorum multitudinem Sacerdotum? sine etiam per racemum, paruus fidelium numerus, sub exultatione intelligenda est Synagoga? Melior est ergo racemus Ephraim vindemiis Abiezer; quia beatorum primitiua Ecclesiæ quæ vsque in finem sæculi renascentium sobole fecundatur; quàm Synagoga, quæ paulatim quotidie defectum minuitur.]

NAUDI
mus I.
Christo
et
mus II.
Attributis
Christi
vni

321. Latebat intra hunc botrum diuinitatis substantia; sicut vini liquor in botri pulpa. Quod si verbum externum comparatum ad internum, est germanum Christi symbolum, vt tractatum est superius: necesse profecto est, botrum esse quoque symbolum Christi. Nam botrum esse veram externi & interni verbi simul compactorum imaginem, S. Augustin. in Psalm. 8. pulcherrime sic docuit, componens Christum cum vna. [Verbum itaque diuinum, cum enunciationis necessitate vsurpat vocis sonum, quo in aures peruehatur audiensium; eodem sono vocis tamquam vinacis, intellectus tamquam vinum includitur, & sic vna ista in aures venit, quasi in calcatoria torculariorum. Ibi enim discernitur, vt sonus vsque ad aures valeat, intellectus autem memoria eorum qui audiunt, velut quodam lacu excipitur, inde transeat in morum disciplinam & habitum mentis; tamquam de lacu in cellas, in quibus non aperit veritate firmabitur. Accit namque in Iudaeis, & hoc aceto Dominum potauerunt.] Iure igitur Christus, ex Deitate & humanitate eam veluti conuolente compositus, tamquam ex interno verbo per externi vestem obductus, vocatur *vna*: Eaque ex causa, Christus sic compactus ex gemina substantia, *botrum Cypri* dicitur in Canticis; sanctus quidem Bernardus serm. 2. de cœna Dom. existimauit, botrum Cypri dictum esse Christum, secundum Deitatem. Alanus tamen Cant. 1. ad illud *botrum Cypri dilectus meus mihi*, & Ambros. serm. 72. ac Prosper pag. 2. de promiss. c. 9. passimque alij, ad humanitatem potius referunt: in qua vinum lætitiæ quasi carnatum, & acino carnis circumamictum ac contextum est.

Torcular botri Christi.

322. Suffragantur quotquot prelum Crucis atque torcular, ad huius vini expressionem adhibitum dicunt, vt Augustinus serm. 100. de temp. & Petrus Damiani serm. 90. qui Christum botrum exhibet, pedibus Iudeorum atque Gentilium in Crucis prelo calcatum, ex quo pretiosi sanguinis vnda profluxit, quæ mentes hominum male sobrias, vino spiritualis gratiæ salubriter debriauit. Præcesserat vindemiatio (suxta Richardum à S. Laurentio lib. 12. particula 6. horri conclusi,) cum Christus comprehensus est, & iuxta Isaiam cap. 53. abscissus de terra, vt ad prelum & pressorium Crucis, (sic bonus ille Auctor latinitatem calcans loquitur,) deportaretur, vbi torculari, id est premi intra illud torcular posset, ad succum redemptionis nostræ exprimendum. Quod alijs verbis pulchre dixit Autor sermonis singularis de cœna Domini, apud Bernardum, sic loquens ad hominem ex Christi persona. [Ego botrus carnis, pro salute tua portatus sum ad torcular Crucis. Inde eliquatum est mustum tuæ redemptionis.] Audi etiam Athanasium q. 110. ad Antiochum, vbi proposita quaestione, quæ sint illa torcularia quorum in quibusdam psalmodum titulis est mentio, respondet, esse. [Ecclesias in quibus vinum funditur. Veluti sacrosanctus Domini nostri Iesu Christi sanguis effunditur & sanctum corpus eius immolatur. Quod verò dicit Esaias Propheta: *Torcular ego calcavi prorsus solus*, hunc habet sensum: Sicuti torcular est receptaculum, & in eo calcantur botri; sic etiam Christus concalcavit inimicos suos tum intelligibiles, tum sensibiles. Dicimus autem & hoc, quod botrus & vna Christus est, qui seipso comminuto, voluntarie pressus est, & ex morte sua distillauit diuinum mustum, suoque seipsum sanguine rubere fecit. Est verò omnino solus. Nam solus ipse Christus, pro nobis mortuus est.] Non multum abest Clemens Alex. II. pædag. c. 2. sic scribens. [Naturalis & sobrius potus sumentibus necessarius, est aqua. Eam ex prærupta petra manantem, veteribus Hebræis vnicum ac simplicem temperantiæ potum suppeditauit Domi-

nus. Oportebat autem eos, vt potè erantes, esse maxime sobrios. Postea sanctæ vitis botrum germinant propheticum. Hoc signum est, ijs qui ad quietem ex errore instituti sunt, magnus botrus, nempe Verbum pro nobis expressum.]

Non abs re, hinc graues Patres admonent Christianum quemlibet, vt si Christo conformari velit, non refugiat pressuras torcularium quibus bonus Christi fructus ab integumentis purgeur, vt dicitur S. Augustinus ad titulum Psalm. 8. potèstque eodem referri, quod mox addit de torcularibus martyriorum [in quibus tamquam afflictione persecutionum calcatis ijs qui Christi nomen confessi sunt, cum mortalita eorum tamquam vinacia in terra remanserunt, animæ in requiem celestis habitationis emanauerunt.] Hæc si paulò laxius accipiamus, ira vt ad martyrium quoque latè dictum pertineant, ad omnes æque fideles, in pace licet Ecclesiæ viuentes accommodari poterunt, vt lætè monstratum est in opere de martyrio p. 1. cap. 1. Estque perse manifestum. Nemo quippe est Christianorum, cui martyrium aliquod non sit subeundum, atque adeò nemo est à torcularium pressura immunis, si Christo conformis, & passionum eius socius esse velit.

Vinum è botro expressum, imago Christi, etiam iuxta illos Patres qui sanguinem eo adumbratum dicunt.

323. Alterum vini statum, aiebam esse, vini iam expressi è botro per calcationem aut prelum, sed puri ac impetriti. Vinum sic consideratum, nonnulli Patres videntur ad solum Christi sanguinem referre. Clemens Alexand. II. pædag. c. 2. [Etiam si aquam vinum in nuptiis fecerit, non tamen permittit inebriari: quod erat autem aqueum sensus legis, vniuersum; operatorem scilicet ex Adam, cum vniuersum mundum repleuit sanguine, & potum vitis veritatis, temperamentum Veteris legis & Verbi noui, ad præstituti temporis complementum, pietati ac Dei cultui præbuit. Mythicum ergo, signum sancti sanguinis, vinum, scriptura nominauit.]

Origenes insigniter hom. 16. in Num. ad illud, & sanguinem vulneratorum bibet, hæc exponens de Christi sanguine quem iugimus, & in quo confederamur in Sacramentis, de quo Apostolorum doctrina, ait, quod Christum, hunc esse sanguinem vna, toties in Scripturis prænunciatum.

Iustinus in colloq. cum Tryphone, tractans locum ex Genes. 49. sic habet. Item quam è Mose reuoluit, Patriarchæ Iacob prædictio: *Lanabit in vino stolam suam, & in sanguine vna amictum suum*; significabat abluendos eius sanguine quotquot in eum crederent. Nam Spiritus sanctus, stolam vocat eos qui per ipsam remissionem peccatorum accipiunt, quod his semper aditus potentia; & manifestè in secundo aduentu aderit. Ceterum sanguis vna, non temerè dictus, significat; habere quidem Christum sanguinem, non tamen ex humano semine, sed ex Dei potentia. Sicut enim vitis sanguinem, non homo sed Deus genuit, sic Christi sanguis, non ex humano genere, sed ex Dei virtute prouenturus prædicebatur. Hæc est amici prophetia, ex qua dicebam liquere, Christum non esse hominem, ex hominibus communi hominum mote genitum.] Rursusque inferius tractans illud Esaiæ *generationem eius quis enarrabit*, ita scribit. [Hæc nonne ita videntur, quasi genus ducat non ex hominibus, cum dicatur propter populi peccata morti addictus à Deo; De cuius sanguine Moyses quoque, vt meministis, loquitur, dum ait, cum lauare stolam suam in vna sanguine; figuratè subindicans, hunc sanguinem non esse oriundum ex humano semine, sed ex Dei voluntate.] Eodèmq; aptat, quasi eundem facientia sensum, illa Psalm. 109. *Ex utero ante luciferum genui te*: quibus æquè ferri cenit, [quod superius,

supernè, per v̄entrem humanum, Deus & pater vni-
uersorum, erat Christum progeniturus.]

324. Eodem modo philophratus videtur Noua-
tians l. de Trinit. cap. 16. propositum ex Genesis 49.
locum expendens, & monstrans, Verbum diuinum
carne fuisse amictum tamquam stola, eamque sangui-
ne per passionem creuente. [Si stola (inquit.) in Chri-
sto caro est, & amictum ipsum corpus est, requiratur
quiquis est ille cuius corpus amictum est, & stola car-
nis. Nobis enim manifestum est, carnem stolam & cor-
pas amictum Verbi fuisse: quique sanguine, id est vi-
no, lauit substantiam corporis, & materiam carnis
abluit, ex parte suscepti hominis passione. Ex quo
sequitur lauitur, homo est: quia amictum quod laui-
tur, caro est. Qui autem lauit, Verbum Dei est, qui vt
lauaret amictum, amicti susceptor effectus est. Merito
ex ea substantia, quæ recepta est, vt lauaretur, homo
exprimatur: Sicut ex Verbi auctoritate qui lauit, Deus
esse monstratur.]

Atque prædictis S. Ambrosium, cui ex parte idem
v̄itum l. de benedict. Patriarch. cap. 4. tametsi in prio-
re interpretatione, aliter quàm superiores Patres, vi-
num accipiat. Verba eius sunt. [Bona stola est caro
Christi, quæ omnium peccata opernit, omnium delicta
suscepit, omnium errores rexit. Bona stola, quæ vni-
uersos induit veste iucunditatis. Lauit hanc stolam in
vino, quando cum baptizaretur in Iordane, descendit
Spiritus sanctus sicut columba, & mansit super eum.
Quo significatur, quod plenitudo Spiritus sancti, in-
diuidua in eo fuerit, nec recesserit. Vnde & Euangelista
ait: Quia plenus Spiritu sancto Dominus Iesus, regressus
est ad Iordanem. Lauit ergo Iesus stolam suam, non vt
fuerit, quæ non erat, sed vt nostram quæ erat, sordem
ablueret. Denique ait: Et in sanguine vna, anaboladiuina
vna, hoc est in passione corporis sui, diluit gentes suo
sanguine. Etenim Verbi anaboladiuina, gentes sunt, sicut
scriptum est: Vno ego dicit Dominus, nisi eos omnes in-
duam sicut vestimentum. Et alibi: Sicut amictum mutabis
eos, & mutabuntur. Non ergo sanguine proprio sua pec-
cata, quæ non erant, sed nostra quæ fecimus delicta
mouebant. Et bene vnam dixit, quia sicut vna, pendit
in ligno. Ipse est vitis, ipse vna. Vitis ligno adherens.
Vna quia lancea militis apertum latus, emisit aquam &
sanguinem. Sic enim dixit Ioannes: Quia exiit de eo
aqua & sanguis. Aqua ad lauacrum, sanguis ad pretium. Aqua
nos abluat, sanguis redemit. Et ideo ait Propheta: hi-
laris vniuersus vniuersus, & dentes candidiores quàm lactis igni-
ficæ: Propheta & Apostolos. Illi enim sicut oculi
Christi, præuiderunt & annunciauerunt eius aduen-
tum, de quibus ipse dicit: Abraham diem meum vidi, &
gausis est. Et vna de Prophetis dicit: Vidi Dominum
Substantiam, quem videntes Spirituali læticia complebantur.]

325. His locis, Patres allegati ita vinum restringunt
ad sanguinis Christi adumbrationem, vt tamen Metro-
nitarum, contentum pro continente, aut Synedochicè
pro toto, adhiberi ab eis liqueat. Alioquin enim
lactans, generationem Christi ex Virgine absque hu-
mano semine, ex vini per vitem procreatione absque
vino, confirmandam non censuisset: Neque S. Am-
brosius, Christum in extremis verbis ex eo relatis, con-
turbare cum vino, dicens, Prophetas ex eo quod Chri-
stum prospexissent, hilares à vino dictos Genes. 49.
Fuerunt quod dico Eucherius, hom. 5. de Pasch. sub fi-
nem: nam tractans conuersionem aquæ in vinum, ait
in aquis figuram gentium demonstrari, in vino autem
sanguinem Dominice passionis ostendi: & tamen sta-
te Sacramento, dum vino aqua miscetur, significari nexum
populi fidelis cum Christo, aquis fidelem populum de-
lectantibus, iuxta illud quod ex Apocalypsi c. 17. pro-
fert. Aqua ista quæ vidisti, populi sunt, gentes & lingua:
vino autem designante Christum, quæ item est vicius

illius interpretatio probata Iulio I. epistola ad Episco-
pos Ægypti, ac S. Cypriano Epistola 63. n. 37. & ple-
nèque aliis quos profert Scortia lib. 4. de Mistra cap. 1.
num. 5. apud quem ibidem num. 15. quod in sacrificio
Christiano, non vinum sed sola aqua benedicatur, eo
refertur ex Durando Minat. l. 4. ration. cap. 30. quod
vinum designat Christum; qui cum sit fons omnis
sanctitatis benedictione non eget. At aqua populam
significat, qui benedictione indiget quamdiu militat.
Propterea namque in Missis defunctorum, quia mor-
tui ultra non egent benedictione gratiæ, omittitur
aquæ benedictio. Quorquor igitur in his ritibus sa-
cris; vino, nunc Christi sanguinem, nunc ipsum Chri-
stum adumbratum dicunt, firmant quod affirmabam:
& sanguinem in quo est hominis anima, vt Scriptura
loquitur, id est quo hominis vita continetur, accipiunt
indiscriminatim pro Christo toto. Inde cum vino ad-
umbratum aiunt sanguinem Christi, perinde est, ac
si Christum dicerent in vino adumbratum. Deiparam,
eadem ex causa, cellaria Regij interpretatur Philipp.
Abbas Tono 5. Moral. in Cant.

Vini meri, & Christi, correspondentia, atque adco
etiam vteri Christiani.

326. Et sunt sanè vini conditiones & effecta, admo-
dum Christo congruentia. Vinum enim quamvis vt est
apud Clementem Alexandrinum 2. pedag. c. 2. con-
tumelia affectum par pari refert, tamen haultum ci-
tra abusum, qui in omnia æquè Dei, opera vitio
nostro non suo potest itrepere, egregios omnino ha-
bet effectus, vt iucunditatem ei qui biberit alique
præstandi, conciliandi mititatem, corpus vniuersum
vegetandi. [Cum enim sit calidum, & habeat suaves
succos moderate temperatos, turpia quidem excremen-
ta liquefacit caliditate, acres autem & malos succos,
bono odore conterat.] Verba sunt Clementis loco
notato, qui inde concludit, rectè proinde dictum esse
à Syracide c. 13. Exultatio animæ & cordis, vinum crea-
tum est ab iniis. Hæc à Christo in nobis præstari, nemo
non videt. Est itaque Christus vinum nostrum, vt pro-
pterea S. Maximus ferm. apud Ambrosium 78. Agar,
Synagoga: typum quia Christum non accepit, magno
mysterio Genes. 12. obseruet ex opulenta domo dimis-
sam cum vtre aquæ, absque vino: & Iudæos qui Chri-
stum agnoscere Deum verum & hominem noluerunt,
affirmat caupones illos fuisse vinum permiscentes
aquæ, quos Elaias c. 1. reprehendit; ab ea reprehensione
immunes futuros, si Dominum Saluatorem, verè Deum
agnouissent, & sinceræ eius diuinitati, turbidum quid-
dam ac sordidum non intulissent, criminantes quod
cum homo esset, faceret seipsum Deum.

Tanta cum sit vini meri & Christi consensio, non
abs re S. Ambrosius ferm. 22. fidelem qui imago Chri-
sti esse debet, vini typum esse oportere, confirmat; vt
vini vice sapiat quod bonum est, & redoleat quod su-
ue est. Qui enim eiusmodi non sunt, sicut aqua iacens,
rigent & pallent, nullius saporis, nullius odoris, nullius
pretij, nec sufficiens ad vltim nec delectabilis ad refi-
ciendum. [Fidelis autem, sicut vinum, fortis & tuber
est.] Et paulo post; [Rectè vino comparatur fidelis. Si-
cut enim ex cunctarum creaturarum substantia, omnis
res vultate deperit, solum vinum proficit vetustate:
ita ex omni genere hominum, cunctis ant quitate pe-
reuntibus, solus Christianus proficit vetustate. Et sicut
vinum in dies singulos asperitatem suam decoquens,
saporis dulcedinem & suauitatem odotis acquirir; ita
& Christianus, successu temporis delictorum suorum
asperitatem decoquens, sapientiam sibi diuinitatis, be-
neuolentia Trinitatis assumit.]

327. Sit igitur Christianus vinum merum; nec cau-
ponaria arte, misceatur vinum eius aqua, id est inter-
pate

NAUDI
mus I,
Christo
et
mus II.
Attributis
Christi
vini

prete S. Maximo feru, apud Ambrosium 8. ne rebus sanctis & feruidis, inficiat res viles & frigidas. Id quod nominatim præfate Præfules sæcularia tractantes, fusè ibidem traditur. Idem facere hereticos, obseruat Irido, Pelus. l. 1. Epist. 169. quia miseris suos errores, pura ac limpida diuinorum sermonum Sapientie infecerunt; proptereaque lib. 3. Epist. 125. obseruat, non fuisse à Propheta dictum, *caupones sui aquam vino admiscerent*, quod faciunt propolæ vini materialis, cum illud adulterant; sed dictum esse, *caupones sui vinum aqua admiscerent*. Hæretici namque diuina dogmata euandis cogitationibus suis admiscerentes, sacram doctrinam adulterant. Quà specie Paulum Samosatenum exhibet S. Athanasius serm. contra omnes hæreses, dicens illum (diluisse diuinum merum verborum Apostoli; ex quo diluto cum bibisset, aqua interire concepta, interuisse cum Æthianis.) Fusè præterea de his cauponibus, [sincero mero, id est Dei verbo, inspidum & aquatum, id est terrenam & humanam doctrinam miscentibus.] Beatus & Elthericus l. 1. contra Elipandum p. 349. Hoc est vinum suis conuuiis ab Ægypto & Sodoma mixtum, vt pulchrè prosequitur Philip. Abbas lib. 1. in Cant. cap. 5. Ab omni huiusmodi mixtura, & cauponatione, cum morum, tum dogmatum, alieni sint hedeles & Christi sinceritatem ac feruorem æmulari fatigentes vinum se merum ac intermistum exhibeant, Alioqui Christus eos abiecerit. Audi enim Clementem Alexandrinum 1. pædag. cap. 6. [Quamquam autem dixit; *Et panis quem ego dabo, caro mea est*; caro autem sanguine irrigatur, sanguis autem vinum allegoricè dicitur: Sciendum est quod panis in vinum temperatum minutatim coniectus, vinum attripit, quod est aquetum autem relinquit: Ita etiam caro Domini, quæ est panis cælorum, ebibit sanguinem, eos qui ex hominibus sunt cælestes, ad in corruptionem entriens, solas autem illas carnales cupiditates, ad corruptionem relinquens.]

Vinum quoque aqua mixtum, idonea Christi imago.

318. Videor officere rationibus meis, & tertiam vini cum Christo comparationem initio propositam, mihi ipse præcludere. Quomodo enim fuerit Christus vinum aqua mistum, si est in ea mistura solumbolum improbitatis ac adulterationis, quæ à Christo abest longissimè; Verum quod supra per aliam occasionem monui, agens de fermento, nouum non est, vt in scripturis, res eadem penes varia adiuncta, nunc vnus nunc alterius tamen oppositæ rei, sit solumbolum: ac proinde nihil verabit, vnum aqua temperatum, quod proximè vitiosæ rei solumbolum esse dixi, vsurpari quoque ad Christi adumbrationem. Quinimò rem malam, in eo ipso quod mala est; & malum hominem, in actu malo, typum ac solumbolum esse posse rei sanctissimæ, doctrina est grauissimorum Patrum, Augustini 22. contra Faustum c. 83; Gregorij lib. 3. moral. cap. 21. Hieronymi epist. 131. nequiquam refragante Guiljelmo Parisiensi l. de legibus cap. 17. qui nominatim Sotmachant in aliquos, iuxta quos David copulans sibi Bersabæe occiso Vria, in opere tam multipliciter tamque grauiter sordente, dicitur typus Christi. Bersabæe verò Ecclesiæ gentilis, Vrias denique vir fidelis & innocens, sed ad eam allegoriam indemnem præstandam, satis esse potest quod sit S. Gregorij loco citato, & Gregorium citantis Richardi lib. 2. de erudit. inter hom. cap. 9. Malto itaque magis, vini & aquæ mixtura, quæ est ex se quid indifferens, figura & typus esse poterit Christi Domini: quamuis quia adulterium est rei ex se sinceræ, malè item sonare possit, & typus esse eorum qua præmissimus: Sanè apud Cantipratannum l. 2. apud cap. 9. n. 2. vinum mixtum, proponitur vt solumbolum vnionis diuinitatis & animæ beatæ; Et

apud Honorium in Gemma animæ capite 138. proponitur vt solumbolum, coniunctionis Dei & Ecclesiæ.

329. Esse igitur vinum temperatum, Christi solumbolum, Clemens Alexand. 2. pædag. cap. 1. dicitur docet. Magni enim botri, succum & vix quam sancta viciis germinant, sanguinem, expressum sanguinis Verbi typum statuit, quod aqua pro nobis temperari voluerit, id est homo fieri. Moxque hominem mysticum, ex spiritu & verbi mystica contemperatione existentem, describens, & diuinum temperamentum nominans; eam contemperationem solumbolum esse docet, copulationis Verbi cum carne, atque aded Christi Domini. [Etenim verè quidem spiritus, animæ quæ ab ipso fetar, coniungitur, & familiaris efficitur: caro autem Verbo, propter quam Verbum caro factum est.] Hac ex causa præter ceteras, Christus Dominus vinum quod in cæna vltima consecrauit, admista aqua, quibus Verbi & humanitatis confectio exprimeretur; adhibuit ad tantum mysterium, quo Incarnationis Verbi memoriam voluit esse perpetuam. Eiusque mysticæ conficij Hydroparastæ propago Ebionæorum, puram aquam adhibebant in mysteriis. Ebionæos namque, quibus Christus erat purus homo, non nisi aquam, vt solam Christi naturam humanam significarent, vsurpasse in profanis suis mysteriis, autor est S. Epiphanius. hæ. 30. quam perniciosam hæresim (sic enim eam nominat Chrysolost. hom. 83. in Math.) minus plene perualisse videtur. Gennad de Eccles. dogmat. cap. 75. cum censuit, eibis autores sola sobrietatis falsos imagine, aquam puram ad sacrificium adhibuisse. Quod tamen de Entraritis stabiliti vtcumque possit, per ea quæ dixerit S. Epiphanius hæ. 47. tamen de aliis autoribus, secus est. Aliud enim spectantur; nimirum eam quam ab Ebione hauerant Verbi diuini & humanitatis impermisionem, sive inconiunctionem: præter blasphemias fabulas de vino ex veneno serpentis aut draconis, quas primo illi Ebionis fundamento superstruxerunt apud Epiphanium hæ. 45. E contrario igitur S. Ecclesiæ factum Christi secuta, vino in mysteriis aquam admiscet; cum ad alia de quibus S. Cyprianus epistola 63. & plerique Ecclesiastici canones apud Castrum V. Eucharistia hæ. 7. tum nominatim ad eam quam dixi diuini Verbi & humanitatis confectioem significandam, vt ait Neceph. l. 18. histor. cap. 53.

Sic habetur nobilissimè modo quod Isidor. Pelus. l. 2. epist. 3. & 5. dixit, de vino mixto, quod propinat sapientia. At enim aliud non esse, quam res diuinas, corporeis velaminibus temperatas. En hic rem diuinitissimam, ipsum Verbum diuinum, corporis adiunctione temperatum. Aptè igitur vino diluto confertur Verbum incarnatum, in quam rem Richard. à S. Laurent. l. 1. de Deip. c. 4. sub finem aprat illud ex Proverb. 9. *bibite vinum quod miscui vobis* Anasias autem q. 40. in Script. eodem sensu accipit illud eiusdem capitis; *sapientia miscuit vinum*. Eundem locum accommodat in eum sensum S. Gaudencius Tract. in illud *Pater maior me est*. Additque etiam alium locum ex Psalmo 74. vbi Psaltes memorat calicem vini meri plenum misto. [Est enim (inquit) Deus & homo, verumque iam Deus in Dei Patris dextera constructus, quoniam calix in manu Domini vini meri plenus est mixti. Et inclinavit ex hoc in illud: verumtamen scæ eius non est exinanita. Et quamquam suum Psalms huius sensum, alio textu, & quidem rationabili fuisse à prioribus explanatum, ego tamen pro libertate fidei, opportunitatem dictorum secutus, traxi ad Incarnationis Dominicæ Sacramentum. Nam sic vel inclinatus vel humiliatus est Deus in homine, vt permanentes Deus esset quod fuerat, hominemque propter quem se humiliauerat, exaltaret: quia ita Verbum caro factum est, vt habitaret in nobis, & ita rursum homo in Deum conuersus est, vt in Deum quidem promotam, naturæ tamen suæ

substan

substantiam retineret, atque idem Propheta ait, *quomodo calix in manu Domini vini meri plenus est mixto, & inclinatit ex hoc in illud: Verumtamen fex eius non est exinanita.* Vini (inquit) meri, plenus est mixti. Et mixtum perhibet vinum, & illud ipsum, merum restatur esse, vt eundem credamus Deum, quem pro nobis & hominem constituit. Nam quem inclinatum nunciat, pariter dicit & plenum, vt is qui sese exinanuit, formam istam accipiens, plenus Deus esse non desinat. Habitauit enim in Christo omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, & de plenitudine eius nos omnes accepimus, gratiam pro gratia. Hunc verò calicem, *bibent* (inquit) *peccatores terra.* Rectè iuxta hunc intellectum, *bibent* (ait) *& peccatores terra.* Quia peccatores cæli, ex Angelis demones facti, salutis seculum bibere non mereantur. Terræ autem peccatores, contra venena demonum morboſque vitiorum, calicem salutis accipiunt, & nomen Domini inuocabunt. Omnis enim quicumque inuocauerit nomen Domini saluus erit. Ideo verò calix iste peccatoribus bibendus tribuitur, quia non est opus sanis Medico, sed malè habentibus. *Non ueni* (inquit) *uocare iustos, sed peccatores ad penitentiam.* Tales enim sapientia Dei ad istum cratera salutiferæ mixtionis inuitat, cum sublimi uoce hortatur & dicit, *quisquis est insipiens diuertat ad me, & egentibus pascam, Venite edite de meis panibus, & bibite uinum quod misculi uobis.* Ob hoc autem inuitatur insipiens à sapientia Dei, vt fiat sapiens, & peccator vt conuertatur ad uinam. Ad istud periculum diuinæ misericordiæ, uenerit generaliter conuocatur. *Omnes enim peccauerunt, ueritè Apostolus, & egent gloria Dei.* Expressissimè ergo S. Gaudensius, ex sua & Scripturæ mente Verbum incarnatum appellat uinum mixtum.

330. Et est sanè uini & aquæ mixtura, admodum officinis duorum in Christo naturarum coniunctioni. Quod enim habet multorum nunc autotum sententia, uinum, & aqua cum permiscetur, non transmutatur in uicem, sed amba substantiæ permanent, vt inde probat Nemes. c. 3. *initio* quod spongia oleo imbuta, & papyrus, aquam puram attrahunt. Idem confirmat Philo. de confusio. lingua. in fine, & Constantinus l. 7. Geopon. c. 8. & l. 6. c. 16. Valsq. hederaceo aquæ immixto, idem præstat docet Plinius lib. 16. c. 3. 5. Tradit eam aquæ in uino perseverantiam, & intransmutabilitatem naturalem, Aquilonius 5. Opus. propositione 18. Dand. 2. animæ digest. 25. Baccass. de sensu & sensu c. 30. & ibidem homo apostata, uir inutilis, Simon Simonius. Item Agydius Coninc. 3. p. 74. art. 8. sed conuicium plenissimè Paulus Aneſius, cum ad libros de generatione quæst. 5. 2. tū in peculiari tractatu de aquæ transmutatione in sacrificio. Et quamuis mihi, altera sententia concedens physicam aquæ in uinum transmutabilitatem, quæ omnium est antiquorum Theologorum ac Philosophorum, post Aristotelem 1. de gener. t. 3. 4. uideatur longè uerior, & à Durando in 4. di. 1. q. 2. n. 7. ac q. 3. num. 6. ualidè probari uideatur, ex omnibus conditionibus ad transmutationem necessariis, interuenientibus in eo euentu: tamen illud uerò standum priori sententiæ existimo, non nisi lente perfici eam transmutationem; ac uini & aquæ perseverantiam, esse ualidè diuertentem, & in ordinarijs ad potum mixtionibus aquam manere intransmutatam, id quod uerissimè etiam cenſeo, de aqua quæ calici ad sacrificium immittitur. Hoc autem satis esse potest ad terram presentem. Aqua enim uino penitissimè apposta, tandiu quæ impermixta & superflua, quandiu ad potum & ad sacrificium præuiam admistionem adhibetur, illa ipsa est quam aio. assumi posse vt congruum symbolum geminæ in Christo naturæ, inconfusa ac impermixta: quamuis S. Ephrem *sub initium* tractatus de Margarita præiosa, quia censuit uinum & aquam cum miscetur, perdere naturam suam, neget compa-

rationem hanc posse esse commodam ad explicandum Incarnationis mysterium. Eaque etiam ex causa. Felix Virgilianus hereticus, primis erroris sui impugnatoribus Beato & Etherio, tribuit quod adunationem duarum naturarum in Christo, conferrent permissioni aquæ & uini in vnam tertiam naturam, vt refert Paulinus Aquil. lib. 1. contra Felicem, *sub initium.* Sed illi aliter accommodabant hoc exemplum, & ad geminæ in Christo naturæ coniunctionem, vtraque salua & impermixta, referebant. Inuicem uerò uini & aquæ apoliticio, quam inter vniones numerat supra Nemesius, & esse omnium vnionum naturalium maximam, docet Pasch. l. de corp. Dom. 1. 1. coniunctioni humanitatis cum persona Verbi & utriusque naturæ confubulationi, bellè responder. Demum refatio qualitatium & affectionum uini in aquam, aded luculenta, vt aqua abiecto connaturali frigore & insipiditate, calorem, saporem, odorem uini contrahat; quàm congruenter aperit diuinitatem prærogatiuarum communicationem cum Christi humanitate ob copulationem eum uerbo. Nolo tamen præiudicare alijs mysticis eiusdem mixturæ significationibus supra propositis, inter quas ea quam ex Clemente Alexandino teruli, de hominis ac Spiritus diuini coniunctione, præclare apud Cabasilam in Liturgiæ expositione cap. 37. adhibetur, ad exponendum factum illum ritum, quo Græci peracta consecratione Eucharistiæ, sub momentum eius consumendæ, quasi omnibus quæ ad Christum attinent peractis, instillant tantillum calidæ aquæ in calicem, ad significandum Spiritus sancti descensum in Ecclesiam, Christo iam regresso in cælum, & omnibus quæ ad eum pertinebant iam consummatis. Aquam enim calidam, quod & aqua sit, & ignis particeps, vt Cabasilas loquitur, censuerunt accommodatam ad expressionem Spiritus sancti qui specie pluuiæ uoluntariæ ignitæ, illapsus est discipulis, & Ecclesiæ quæ est corpus Christi mysticum.

Vsu doctrine.

Liquet ex uineris hac disputatione, Christum esse uinum quoddam, cuius bibendi situs flagrantissima, hominem occupare meritissimè debeat. Est enim uinum pretiosissimum & cœlestè. [Quale uinum est, exclamat S. Augustinus tract. 34. in Ioan.] Vnde inebriari laudabile est: Quale uinum est quod non turbat, sed dirigit mentem? quale uinum est, quod facit perpetuò sanum, non inebriando facit insanum: Inebriabuntur, unde? *Ab ueritate domus tuæ, & torrente uoluptatis tuæ potabis eos:* Vnde? *Quoniam apud te est fons uitæ.* Ipse fons uitæ ambulabat in terra: ipse dicebat. *Qui sunt, ueniat ad me.* Ecce fons.] Addamus & nos. Quale uinum est, in quo non est luxuria? Quale uinum est quod uirgines germinat: læti bibamus sobriam hanc ebrietatem Spiritus. Ipsi Christi adhortatio est, in persona Sapientis, qua inuitat adhibendum uinum quod miscuit nobis: id est Verbum incarnatum, carnis humanæ adiunctione temperatum, vt interpretatur S. Hieronymus, imo Beda Prouerb. 9. & ibid. Glossa & Lyranus.

CAPVT IV.

Margarita præiosa, Christi Domini: & finis ad productionis eius, Symbolum.

331. **M**onitum S. Chrysostomi oratione de S. Crucis, *initio*, opportunè præmittari. [Animos (inquit) intendite. Nam sunt quidam ex uinatoribus, qui se ipsos à naue in profundum proiciunt margaritas extrahendi gratia; Nos uerò nauis loco, uetus ac nouum testamentum habemus, pro clauo crucem, pro gubernatore Christum, proreta uice Patrem, pro uelis gratiam, pro Zephyro Spiritum sanctum, pro nauis

Propheta,

NAUDI
mus I.
Christo
et
mus II.
Attributis
Christi
VII

Prophetas, pro vectoribus discipulos, an non & nos cupido animo in pelagus intelligentiarum proiecerimus? Itaque ne volmet negligatis, nec brutorum instat vos getatis. Scriptum est enim: *ne mittatis margaritas vestras ante porcos, & ne projiciatis sancta canibus.* Porcos audiens, ne veros porcos intellexeris. Nam porcos nominat, ventri deditis; carnes autem, Christo in cruce oblatrantes. Dignas ergo vos margaritas exhibete, quam vobis hodie apponam.]

Huic monito subiecit verba Basilij Seleuc. orat. 39. [Ad hanc orationis partem appulos, & ad miraculi magnitudinem respectans, pra admiratione mutus sum, & elinguis. Neque enim verbis res exequare possum. Quomodo inopinad conclebrabo inopinam illam incarnationis gratiam? quibus laudibus afflicta fontem charitatis? quomodo profusa charitatis in homines flumen praedicabo? quomodo Virgineum pelagus audens tentabo, & magni mysterij scrutabor altitudinem, nisi me vt in expeitum vrinatorem, & Deipara, doceas veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris, deponere. Nisi mentis os misericordiae compleas, quo tui partus fundum pervadat; Vt tuae miserationis luce circumfulgens in te veritatis margaritam deprehendam? Subuenta, vt veritatem consequar; vt a te doctus eloqui valeam.] Aludit Basilius, ad vium piscantium margaritas. Solent enim huiusmodi vrinatores dum margaritas venantur, quod pleno ore inulerant oleum, effundere in profundo, vt lucem sibi ad diutem praedam in obliquitate illa concillent. Idipsum autem dimisso oleo lactifico praestantum esse tentanti e profundo mysteriorum margaritam pretiosam expiscari, monuimus huius materiae principio ex Anastasio c. 3. §. 7. Hocque est illud, quod ex interprete dixit Basilius, *os misericordiae compleas; cum vertendum fuisset, oleo compleas;* Quod mihi lactificum & illuminans oculos, diuinae miserationis oleum in tenebricositate summa disquisitionis margaritae huius caelestis, cum sanctis praedictis, humillime apprecor.

Comparationis Christi cum margarita, causa varia ex Patribus.

371. Esse sanè Christum margaritam, saepe discimus cum ex Scripturis, regnum caelorum (quo nomine Christum saepe denotant,) cum margarita componentibus; tum etiam ex Patribus, apud quos haec comparatio frequens est, vt videbimus. Eius autem denominationis ratio, profertur multiplex potest. In primis enim videri possit Christum margaritam dici, a pretiositate. Nam [principium culmenque omnium rerum pretij, Margaritae tenent] ait Plin. lib. 9. cap. 35. Indeque etiam assumuntur ad ornatum, quod ibidem Plinius acriter corripit. At pretiositas in Christo caelesti Margarita, fuit infinita; vt propterea ad caprandam hanc margaritam sic horretur Clemens Alexand. 2. paedag. cap. 12. [Maximi autem pretij margarita, mundum malebrem per summam lasciuam mirandum in modum inuasit. Ea autem nascitur in quodam ostreo pinnis non absimili. Magnitudo autem eius est, quantum permagnus piscis oculus. Nec pudeat miseris, totum suum studium in hoc ostreo ponere, cum eis liceat sancta exornari gemma, nempe Verbo Dei, quod utique Scriptura appellat margaritam, qui est pellucidus & purus Iesus, qui est in carne contemplator oculus, qui est ratio, qui perspicuus, per quem caro est pretiosa quae aqua regeneratur. Illud enim ostreum in aqua natum, carnem contegit; ex ea autem margarita concipitur.]

Quid si etiam margarita dicitur Christus, tamquam res desideratissima & verè *votum mundi*, vt S. Epiph. ha. 80. nominauit? Sic sanè Theodora Augusta, Theodosium Antoninae concubinam, ei post longa

desideria exhibens vocauit *gemmam* apud Procopium *sub initium* histor. arcanae. Proclus quoque in S. Chrysostomi panegyrico vocat eum *praedicationis margaritam*, quia cupidissime audiebatur. Posuit etiam Christus margaritam dici; eo quod innumeris margaritis donorum caelestium colluceret: Ea ferè ratione qua Pelagia quondam *retrix*, vt in eius vita recitat Iacobus Diaconus cap. 8. rogata a S. Nilo quod ipsi nomen esse, respondit [naturali nomine Pelagia vocata sum, a parentibus meis; ciues verò Antiochia, Margaritam me vocant, propter pondus ornamentorum, quibus me adornauerunt peccata mea. Ego enim eram ornamentum & promptum ergasterium Daboli.] Recole quae ibid. cap. 2. de Margaritarum queis collucebat copia, ab auctore vitae produntur.

Potuit irem haberi ratio abditae hic per vnuerfam ferè vitam Christi maiestatis, & vili carnis integritate conclusae, tamquam ostreo. Sic enim S. Chrysostomus hom. 7. in ad Coloss. ad illud, *vita vestra abscondita est cum Christo in Deo.* Quid sit haec cum Christo iustorum abscondio per huius vitae tempus, declarat exemplo margaritae, quae abscondita est quousque in ostreo fuerit. Theodoretus item ferm. 9. de prouid. inde colligit iudicij necessitatem, quod contingat iustorum plerisque, hic ignotos profus lateat, & margaritae in profundo adhuc delitescit, & ostreo conclusae simillimos esse. Christum itaque, qui per hanc vitam fuit inglorius, & inter latrones vitam posuit; exemptus verò huius mortalitatis veluti cochlea, honore & gloria coronatus est, margaritae non abs te collatum, quispiam dixerit. Videturque eo respexisse Anast. Synaita l. 5. hexaem. cum Christum vocauit [margaritam paterni fulgoris, in aquis absconsum.]

Fuerit etiam qui splendorem margaritae, ad Christi compactionem referat, cum S. Cyrillo epist. 17. Pasch. vbi nexum diuinae & humanae in Christo naturae, consimile esse docet nexui fulgoris gemmarum, & substantiae quam is fulgor imbuit. Quemadmodum enim ipsa per se spectata margarita, aut quaelibet alia gemma, [subternitur lumini quod in ipsa diffusum est, vnum tamen ex vtraque suppositum intelligitur; tollit verò ipsius rationem penitus haec diuisio, (si mente fiat, vt praemiserat,) atque ad informem turpitudinem, quae inimicem fuerant copulata, deducit: Sic etiam de Christo dicimus.] A fine est quod secundo loco Elias Cretensis ad primam Nazianzenam orationem ait, dictum Christum margaritam, quia vt margarita in carne est & ostreo, atque in locis humidis procreata, corpus purum ac pellucidum esse videtur luce ac Spiritu plenum; sic etiam incarnatum Dei Verbum, lumen intellectuale est, quod per mortale atque humidum corpus exsplenduit. Audi etiam S. Augustinum l. 99. ex Matth. cap. 13. [Est Verbum Domini lucidum candore veritatis, & solidum firmitate aeternitatis, & vndique simile pulchritudine diuinitatis, qui Deus penetrata carnis testudine intelligendus est: Ille enim ad margaritam ipsam iam peruenerat quae in tegumentis mortalitatis, quasi concharum obstaculo, inter profunda huius saeculi, atque inter duritias faecae Iudeorum aliquando latuerat. Ille ergo ad ipsam margaritam iam peruenerat, qui ait, *Et si noneramus Christum secundum carnem, sed nunc iam non nouimus.* Nec vllus omnino intellectus margaritae nomine dignus est, nisi ad quem discussis omnibus carnalibus tegminibus peruenitur, quibus siue per vbera humana, siue per similitudines circumpositas operitur: vt purus, & solidus, & nulloquam a se distans, certa ratione cernatur.]

Aliunde causam reddit cur Christus margarita dicitur, Isidor. Pelos. lib. 1. epist. 182. attingens enim parabolam de margarita pretiosa Matth. 13. propositam, hominem negotiatorem qui omnia sua diuendit ad comparandam margaritam pretiosam, interpretatur [norum]

locum Domini populum, qui paternam & substantiam & religionem continent, ac Dominum gloriae quærit. Margarita autem idcirco appellatur Christus, quia divinitatis profundo copulatus est, sicut que piscatoribus atque ipsius interpretibus cognoscitur.]

Præcipua, Christi & Margaritæ, affinis effectio. sicut Margaritæ ex fulgetra & aqua, efformari statuitur.

333. Veram primatiam, & apud plures Patres celebratam huius denominationis ratio, illa est, quæ ex consensu Christi & margaritæ effectione ducitur. Hæc verò triplex profertur iuxta tres sententias. Vna ex fulgetra & aqua gignit margaritam. Altera ad rorem cælestis immittitur, procreationem eius refert. Tertia ex substantia conchali margariti ferri, absque matre, procreari statuit margaritam.

Ex primo modo exponendi margaritæ generationem, hanc Christi denominationem primo loco obiter explicavit Elias Cretenfis ad orationem proximè adductam: plenius verò Patrum plerique, quorum paucos aliquot inuadit adscribere. Gregorius Neocæsar. l. 1. de annunt. [Sicut margarita, ex duabus naturis, ex fulgore nimirum & aqua, oculis quibusdam iudicis ac signis maris pronenit; ita quoque Dominus noster Iesus Christus, inconfusè & immutabiliter ex pura ac casta & impolluta, ac sancta Maria Virgine progrediat, in Deitate perfectus, & in humanitate perfectus, Patri per omnia similis, & nobis per omnia incomparabilis, omnis peccati expertus.] Et mox. [Ad Mariam Virginem, solam sanctam, Gabriel Angelus clauso lumine venit, *Aue gratia plena*, ei annuncians: & sic ipsa Verbum suscepit, & in tempore corporeæ completionis, pretiosam Margaritam produxit.]

Ioannes Geometra hymno 1. de Deipara *sub sinu*, sic eam compellat:

*Salve concha marina, ex qua verè unio natus;
Fulgore ex eo, & purpureo lacte.*

Abbasius (quicumque tandem sit, autor nouatum pp. ad Antiochum) in 19. post alios huius mysterij typis, tunc quoque his verbis proponit, in quibus interpretatur Græcam *astrapes* vocem retinuit, quam poterat conuersionem vel fulgetram dicere. [Præterea (inquit) & aliam illustrem, admirandam, & illis similem adumbrationem. Margarita in mari subto generatur. Generator autem sic. Extremitates maris rubri locantur, paucorum aquarum fluxum habentes. Inueniuntur autem ibi marini pisces, testacea cute muniti, in toto mari illo rubro, *pinna* nominati. Stant igitur pinnae illæ semper hiantes, & expectantes escas ad nutrimentum sui. Interim dum ita consistunt hiantes, & expectant nutrimentum, & magna copia accedunt *astrape*, accedit aliqua *astrape* ad *pinna*; & cum reperit *pinna* testas apertas, ingreditur in illam: *pinna* verò, contracta statim, & contracta in teipsum, inuisi incedit *astrape*. *Astrape* verò coagulata cum *pinna* oculis, oculos *pinnae* illustrat fulgore, & commutat eos in margaritas. Egressa autem margaritæ ex *pinna*, procedunt ad litus maris illius, atque ita piscatores capiunt illas. Perinde intelligendum de incarnatione Verbi. Mare quidem est mundus, & Virgo concha. Stabat autem Virgo, quemadmodum *pinna*, in templo, & concipiebat cælestem panem Christum Deum, qui & descendens & ingressus in eam, ut *astrape*, & cecidit in visceribus Virginitatis illius, & splendidam reddidit ter sanctissimam carnem quam allucebat in margarita, sermo Dei, sine congressu matris. Et ut margarita, cælestis & terrena; cælestis quidem, secundum Deitatem: terrestris autem, secundum humanitatem. Et quemadmodum Margarita generatur sine congressu

su masculi & feminae, ex *astrape* & *pinna*; ita etiam natus est Christus sine congressu masculi & feminae, ex Deitate, & carne Virginis. Et quemadmodum Margarita cum sæpè conteritur; materia quidem oculorum *pinnae*, conteritur & resoluitur, nonne fulgor *astrapes* patitur, alter vero fulgor *astrapes*, impenetrabilis manet: materia autem oculorum *pinnae* sola conteritur & patitur? ita & in Christo hæc intelligenda sunt. Cum enim ille Seruator noster flagellaretur, & pateretur à Iudæis infidelibus excruciatum in cruce; materia quidem carnis, hoc est humanitas, sola passa est; Deitas autem impassibilis permanfit.]

Ex Eusebio (credo Casariensi) insignis in hanc rem locus habetur in Catena Corderij Luca 13. num. 26. Refero partem. [Margarita (inquit) non immeritò nominetur ipsum Dei Verbum incarnatum, quandoquidem margaritæ non abimile quæ in corpore quidem & concha, aut ostreo atque aquis nascitur, sed res est valde pretiosa, atque omnibus quæ in aquis oriuntur corporibus splendidior; ita ut natura sua corpus quidem aqueum, splendore verò & perspicuitate sua, lumine & spiritu plenum esse videatur. Talis est etiam, incarnatum Dei Verbum, lux noua per mortale fluxumque corpus reliens. Multæ quidem fuerunt & aliæ Margaritæ, sancti inquam & amici Dei, Prophetæ ac viri iusti, qui in carne hac quasi coacti & detenti fuerunt per mortalem quam in carne duxerunt vitam; sed nullus alius præter hunc qui solus verè vnigenitus est Dei Patris, tanto splendore conspicuus, tamque pretiosus, inuentus est ita ut de ipso Isaias vaticinando dixerit, *Eccie ego immitto am in fundamento Sion, lapidem pretiosum electum, summum, angularem, honorabilem.*]

334. Nemo plenius & accuratius hanc Christi & margaritæ collationem quoad structuram & generationem executus est, quam S. Ephrem l. 1. de margarita pretiosa. Delibo ex eo nonnulla. Contestatus S. Ephrem, margaritam, ut quemadmodum nata sit eloquatur, & muricibus qui sub aquis sunt aduocatis, ad ruborem veræ fidei hostibus ingenerandum, subdit. [Margarita lapis est ex carnis genitus, quoniam ex consiliis prodit. Quis ergo non credat, etiam Deum ex corpore hominem esse generatum? Illam non concharum coniunctio format, sed fulguris & aquæ commixtio. Sic & Christus in Virgine, conceptus est citra aliquam voluptatem; dum Spiritus sanctus ex eius massa assumptionem Deo constituit formam. Margarita, neque ut murex generatur neque ut Spiritus in figura procedit. Et Christus non permixtus cum diuinitate, neque purus est homo; neque cum immista diuinitate permixtus: sed neque in figura spiritali, factus est. Margarita in hypostasi generatur, & alium per se lapidem non generat: Christus quoque non est alius, nisi ex Patre ab æterno genitus est, & ex Maria Virgine in tempore natus. Non figuram dumtaxat dictus lapis habet, sed etiam substantiam: ita quoque filius Dei in hypostasi est natus, & non in figura. Duarum naturarum est particeps hic lapis pretiosus: Ut ostendat Christum, cum Verbum sit Dei, ex Maria Virgine natum, non vnica particularem habuisse naturam; quoniam ne aliud quidem animal erat: sed perfectam habet duplicem naturam, ne duas perdat. Neque enim in vna sola natura Deus super terram est visus: neque in altera sola, homo in cælos ascendit, verum perfectus ex perfectis, homo ex homine, Deus ex Deo, ex Virgine Christus.] Et inferius. [Intellige conuersionem & aquæ commixtionem, & Christi parabolas admirare. Considera vilis atque abiectæ carnis ministerium in Margarita: & credas te verè ex muliere natum esse Christum. Murex, nec obolo quidem dignus, lapidem multis auti talentis pretiosorem parit: sic & Maria Deum, cui nulla comparari potest natura, genuit. Non affigitur dolere ostream, dura Margaritam concipit,

NAUDI

mus I.
Christo
et
mus II.
Attributis
Christi
VII

concepit, sed solum aliquid sibi accessisse sentit. Et Maria citra omnem concupiscenciam Christum concepit, sentiens solum accidentem hypostasin. Non corrumpitur marex, neque dum concepit, neque dum parit; perfectum enim parit lapidem sine dolore: Et Virgo, cum ineffabiliter concepisset, absque labore genuit. Non solum concepitur Margarita; verum etiam dum accrescit, perdurat; atque etiam extra cochleam, suam potest hypostasin ostendere. Cum autem carne indigeat pro adminiculo hypostatico, naturamque extensam habeat ad perfectionem substantie, iacet tanquam in vitro, in sinu cochleae: & quasi naturaliter ad substantie perfectionem insita est. Augmentum quoque accipit, per vitalem naturam; & qualitatem sibi conducentem participat. Natus etiam est Dei filius similiter ex carne, non feminatus: & filium fructificavit natura, sine viro ad generationem concurrente. O magna mysteria? O caelestia decreta: quia peperit natura non proprium: & filius natus est, non ex viro procreatus.] Rutilius infra post multa. [Margarita erat qui generabatur: Ideoque elapsus est, & absque labore atque dolore natus. Neque asperac durus erat, neque terrens, ac luteus, neque ut humidus ac fluxus, effusus; neque in multis partibus diuisus, velut materialis ac crassus: sed infans Deitatem perfectam continebat, quae sub natura simplici tegebatur: ac propterea vi illius qui in ipsa erat, virgo inquit cochleae naturaliter peperit, & ut mulier affecta est: Nulla ratione, rarsus natura, (sicut conchiliosum plicis ac sinibus visu venit,) ad virginalem statum recurrente. Non perdidit sigillum naturae Virginis, Christo concepto: & ob id, neque eo genito referata est, ut partum in lucem ederet. Neque verò rupta est, dum gigneret: nam neque rupta erat, dum conciperet.]

Egregie verò paulo post, refellens haesim Phantasticorum qui Christo solam humanitatis nostrae figuram adscribebant, sic eos virget exemplo Margaritae. [Attendite Margarito, & nolite errare: Non enim cessabo reprehendere, donec corrigam accusatores. Cernite non esse figuram, sed actionem, & naturae coadunationem suscipite, Inuisibilis, iste pretiosus est lapis. Neque enim aliquis assumptum hominem, ab assumente natura diuina separare poterit. Fulgur & aqua consenserunt in vnum; & duo se contra a complexa sunt, quo igitur pacto quod tenes, ignotas: & quod non tenes, curiosè inuestigas? Ex igne fulgur, & quod ignitum est, illustrat atque inflammat. Concha ex aqua & per aquam crescit. Quomodo ergo non comburit coruscatio, cochleae corpusculum? Quomodo substantialiter atque essentialiter tunc conueniunt aqua & ignis, ac se inuicem non perdunt atque corrumpunt? Non potes dicere: sed cogere credere, quod vides & tangis sit tibi pro testimonio, natura, quam edicere nefcis: quia filius Dei absque semine nascitur. Illic duo sunt contraria, quorum essentialiter concordant hypostases, & in qualibet ostenduntur natura.

Vestiam enim antequam accusationem: quod ex vobis quodam dicentes nouerim; Deus ingentis, Deus inuisibilis; caro visibilis; Deus passionis ac perturbationis expertus. Quomodo ergo inter tot contraria, coadunatio atque consensio cum vna hypostasi facta est? habes Margaritam, omnium quae dicta sunt, apertissimum explanatorem. Nam ignis, Deitatem significat; & aqua assumptionem. Non aqua fulgetrum assumpsit, grauis quippe est naturae, & ad sublimissimum ignis locum non prodit: sed fulgur superuolans coniungitur aquae, & concha turbata utrumque simul iunctum concludit calorque corporis, vitus est rei quae aduenit; & firmitas plicaturarum, quae committuntur ac coeunt, conseruat & retinet, ne diffluat humor, qui intus laborat. Natura verò per conjunctionem, anget quod inclusum tenebat: progres-

susque temporis, aqua & ignis in Margaritam resoluuntur. Dicit enim Euangelium, sic Spiritum sanctum superuenisse in virginem. Cur ita? ut scilicet virtutem acciperet suscipiendi Deum. Et virtus, inquit, Altissimi obumbrabit tibi. Fulgetrum tuae insidebit naturae: quia quod ex te nascetur Sanctum, erit filius Dei.]

325. Omitenda non sunt, quae de Margaritae qualitibus ad Christi perfectiones collatis, paulò post subiicit. [Attende (inquit) ad Margaritam, & videbis eam duas continentem naturas. Speciosissima siquidem est propter Deitatem; ac candida, ob assumptionem. In candore ergo claritatem cernis; & in vitute inhabitantem potentiam vides. Dura quidem est propter naturam humanam, leuis autem est ob conditionem caelestem. Aquea propter terrenam naturam, ignita verò ob Deitatis hypostasin. Cunctis est consideratio physica, quia singulis velut in speculo, quae illius sunt, resplendent. Specula quidem arte sunt, ac propterea habent quandam fallaciam, ac rem propositam percipiendam: ac Margarita naturalem continet gratiam, vtilitatemque innatam. Multa quoque sunt alia, quae ex duobus aliquibus fiant quid vnum: ac non sicut Margarita, nascuntur; neque ex igne & aqua concipiuntur.]

Nec obtulisse summæ Christi puritati, & sanctis hisce dotibus, ortum ex carne nostra, confirmat mox ex Margaritae nitore & puritate, non obstante illius corpore & quo ortum habet. [Et Margarita (inquit), ex immundis nascitur animalibus; ipsaque Christus ex natura sordibus obnoxia natus est, quae purgationibus per vitationem ipsius indigebat. Quemadmodum autem fulgur vniuersa explorat.] Sic etiam Deus; & sicut occulta illuminat, ita quoque Christus reconducta naturae lustrat, purgatque. Ideò virgine prius purificata, sic natus est: ut ostenderet, ubi Christus est, ibi omnem puritatem agere. Mundauit eam in Sancto præparans Spiritu: & sic ipsam Virgo, suo concepit vitro, purificata. Mundauit eam in castitate ac sanctificatione: ideoque natus, Virginem ipsam reliquit.] Hoc confirmat denudè, exemplo muricis qui Margaritam concipit virgo, quod his verbis aperit. [Cochleae ostendant atque declarent, non per semen membrum concepisse Virginem: nam illae duabus explicatis commissuris; non carneam constitutionem præbent, sed diuisum solum habentes corpus, repente fulgetro replentur. Ita quoque beatissima Virgo, Deum Verbum toto suscepti corpore, simplicitateque naturae; & non cutioso ac redundanti motu, Deitate impleta est.] Videbor multa ex Sancto Ephrem in hanc rem produxisse; sed præ iis quae apud illum diffusè leguntur, pauca libaui. Nec possunt reuera fastidiri vt multa, quae appositissime cadunt in rem de qua agimus.

S. Damascenus, breuiter, sed optimè, omnia prædicta comprehendit orat. 1. de natiuit. Deipar. cum ait. [Hodierno die præstantur auræ, lætitiæ totius orbis prænunciæ. Latenter calidæ super, & exultet terra. Commoueat mundi mare: in ipso enim concha signatur, quae caelitus ex diuinitatis fulgore in vitro concipiet, & Christum ingentis pretij vnionem, partet; ex qua Rex gloriæ carnis purpura conuictus, ad captiuos se conferens, remissionem ac veniam prædicabit.] Locum S. Hieronymi ex Epistol. 22. quo ait. Deiparam ad similitudinem, Dei vnione fecundam factam; Erasmus ibi immutatis quibusdam aduersus omnium Codicum fidem, ad hunc sensum trahit. Sed Marianus Victorius ad eum locum monstrat aliam S. Hieronymi mentem nec aliud voluisse quàm Virginem, Dei vnione & conjunctione ad similitudinem viri, quae honestè obumbratio dicitur, concepisse.

De affine productione Christi & Margaritæ, si hæc ex cælesti rore illapsu, fieri dicatur.

336. Altera Margaritæ procreatio effectiōni Christi affinis, ea est quam tradit Plinius l. 9. histor. cap. 35, docens certo anni tempore conchas luxuriare. ac maturnum rorem tanquam maritum sitire; cuius desiderio hiant, & cum maxime lunares liquantur aspergines, haurire cupitum humorem: sic maiore cæli quam maris societate concipere, & pro toris accepti qualitate, cœlique serenitate, puras edere impuræve Margaritas. Hæc de ortu Margaritæ, quoad Indici maris Margaritas, tati habet Origenes tractans parabolas Margaritæ pretiosæ ad cap. 13, Matthæi, additque. [Insuper & hæc dicitur de Indico Margarito, quod conchis innascitur, quæ similem habent naturam cum prægrandis cochleis, quæ parantur veluti turmatim in mari pisci, veluti armenti ducæ quopiam exploratore, qui referat, qualis aut quanta sit regio: atqui hanc aiunt præminere cæteris sub ipsa degentibus, ut res similitudinem habeat cum examine quod dicitur apm. Narrant autem & de ratione capiendi præstantiores, hoc est, eas quæ in India reperiantur, quod in cœlo posteaquam magnum littoris ambitum retibus cinxerunt admittant vrinantes, frudentes ducem agminis vnum de omnibus apprehendere. Siquidem hoc capto, ferunt, nullo negotio, capi hinc substitum agmen, quippe nulla iam subsistente ex toto gæge, sed vnaquaque seu loco vincta sequente gæge incem.] Hæc de Margaritis Indicis earumque capta Origenes: Quæ mox ad Christum aptat, quem optimam & pretiosissimam Margaritam, cœlestiūque Margaritarum ducem esse demonstrat, aiens præ ea vna parvula Margarita, cætera omnia videri iure posse sterco. Quamvis autem propolita Margaritæ generatio minus vera habeatur, tamen Patres, quod circa alia pleaque mysteria faciunt, ex ea quæ siue verè siue falsò dicitur ferunt Margaritarum procreatione, excepto intra concham cœlesti rore, declarant Christi Domini productionem ex Virgine. Sic ex Phœnice, cuius narrationibus fabulæ sunt attestæ, exponunt & confirmant resurrectionem. Sic ex iis quæ de Pelicano pullos suos per suum sanguinem redanimante iactari sciebant, exponunt Christi in nos beneficentiam. Similia multa pallium occurrunt. Quare citra culpam, hoc quoque loco, productionem nitentissimam Christi Domini, per vniuersissimam Margaritæ intra ostreum ex cœlesti rore procreationem, declarant.

Tandem de eadem Christi & Margaritæ, quoad veram huius effectiōnem, affinitate.

337. Germana Margaritæ procreatio, ea est quam Tertullianus his verbis expressit l. de habitu mulieb. c. 6. [Si quid de mari Britannico aut Indico ambrio picatur, conchæ genus est, non dico conchylio, aut ostreo, sed nec pelotide gratius de Sapote. Ad hoc enim conchas nouerim, maris poma. Quod si concha illa aliquid intrinsecus postulat, vitium eius magis debet esse quam gloria. Et licet Margaritum vocetur, non aliud tamen intelligendum, quam conchæ illius aliqua dura & rotunda verruca.] Planè verruca est vitio, & ex substantia conchilij margariferi procreatur, eique innascitur: ut in suum carne, grandinem gigni videmus. In quam rem videndi, qui plenè & ex insinuo illam confirmant, Anselmus Boëtius lib. 2. de deus l. 3. de materia medica cap. 23. Fallopius tract. de fossilibus c. 7. Aldrouandus l. de testaceis c. 4. Sorius & generatio Margaritarum. Quorum rationes & experientia qui rite expendit, agnosceret nec Rurum audiendum esse, qui l. 2. de Gemmis c. 13, tentat hoc ge-

Theoph. Raynandi Christum.

nerationis Margaritarum modo alicubi admissio, illum quoque alterum de generatione ex rore, tanquam alibi vigentem admittere. Supposita autem hac vera & germana Margaritarum procreatio ex sola conchilij cui innascitur substantia, manifestus est effectiōnis Christi ex Sola Deiparæ substantia, consensus cum Margaritæ effectiōne: quem præsertim spectant, quotquot anteriores dicendi modos reuera falsos sectari, inde Christum cum Margarita contulerunt, quod intra concham margariferam absque semine extrinsecus inuecto conceptus sit S. Epiphanius in orat. de laudibus Virginis, ab ipso eius nomine confirmat quod diximus. Mariam enim præter cæteras interpretationes, dictam censet Deiparam; quasi myrrham matris, ab incorruptibilitate & immortalitate cum qua erat paritura gemmam immortalem, in ipsius mundi mari.

Finis Christi, expositus per proportionem ad finem Margaritæ materialis.

338. Pretiosissimæ huius, vnicæque Margaritæ vltus, quo finis eius continetur, idemmet proportionem est qui Margaritarum materialium. Hæc verò ad ornatum, ac opulentiam ostentandam, ad medicinam; etiam ad cibum adhibentur. De ortu & opulentia ostentatione, superuacaneum sit monere; cum non aliunde magis stupor muliebris adficeret ut est apud Tertullianum, quam ex his lapillis: præsertim ut auribus extensis magnos committere elenchos detur, ut Satyrus fatyra 6. pridem dixit. [Hæc est sæculi Virginis per dies singulos cura præcipua (ait Pelagius Epistola ad Demetriadem.) decentibus fucis colorare faciem, implecare auro carnem; & ardentes conchatum lapides, capitis honorem facere; suspendere ex auribus patrimonium.] Hoc dicit propter Margaritas immensæ pretij quibus aures grauant pleræque illius æui feminatum, insanientes & ardentes studiis in aurium, candore Margaritarum rubri maris profunda testantur, ut loquitur ad eandem Virginem Demetriadem S. Hieronymus: qui item ad Principiam Virginem de Marcellæ vita disserens, suspensa auribus perforatis rubri maris pretiosissima grana, inter reliquum mundi muliebris quem exhibet apparatus, non prætermisit: ut neque S. Cyprianus l. de discipl. & habitu Virg. vbi expostulat, de aurium cicatricibus & cauernis preciosa grana dependere; quæ etsi non suo pondere, mercium tamen quantitate grauent. Apud Plinium lib. 37. & l. 9. cap. 35. insigniter conclamatur in hanc patrimoniorum auribus appensionem, quæ paucis complexus est Tertullianus l. de habitu muliebri. [Breuissimis loculis (inquit) patrimonium grande profertur: Vno lino decies testertium inseritur. Salus & insulas reuera ceruix fert. Graciles aurium cutes, Kalendarium expendant; & sinistra per singulos digitos de facis singulis ludit. Hæc sunt vires ambitionis, tantatam vsurarum substantiam, vno & muliebri corpusculo baulare.] Vanam hanc opulentia ostentationem; (ut quid enim veras opes dicam, quandiu nulli alteri vsui seruiunt quam palcendorum alienorum oculorum) vera opulentia, veræque diuitiæ in Christo ac per Christum nobis obuenientes, emendant. Hæc est gemma locuples, cui non adæquabitur Topazius de Ethiopia; non Sardonix, non villa alia pretiosa gemma. Non commutabuntur pro ea, vala auri excelsa & eminentia. Videtis quæ in eum Iobi de sapientia locum, philosophatur S. Gregorius 18. moral. cap. 34. & seqq. accommodans eum ad sapientiam incarnatam, siue Christum.

Neque vltus ille alius Margaritarum, siue ad cibum, siue ad medicinam, quem accuratè illustrat Aldrouandus cap. citato §. penultimo & vltimo, deest reuera nostræ Margaritæ. Imò quod prodigij loco habitum est,

H h est,

est, nec nisi interluxuriae miracula verius monstra, numeratum, referente supra Plinio, nobis est quotidianum. Aliquando quidem hausta ad cibum sunt Margaritae: vt per Clodium Tragedi Aelopi filium; de quo sic Tertull. l. de pallio cap. 5. Alopus histrio ex anibus eiusdem pretiositatis, vt canoris & loquacibus, quibusque sexcentorum millium patinam confluat, qua filius eius post tale pulpamentum potuit aliquid sumptuosius elurite; Margarita namque vel ipso nomine pretiosa dehausa, credo ne mendicium patre conasser.] Hausta item postea per Cleopatram, macerata aut tabefacta aceto forti Margaritae. Hoc quotidianum & perpetuum in Ecclesia sua esse, Christus voluit, cum curando visui, tum roborando cordi, & pestiferis affectibus auertendis, qui produntur margaritarum materialium effectus. Praestat haec omnia quotidie animabus caeleste Margaritum Christus Dominus, siue in cibum, siue in peccati antidotum, & pharmacum haustus. Eo enim nomine Christum in Eucharistia designauit pulcherrime S. Anast. Synaita oratione in nouam Dominicam, cuius hanc particulam exhibet S. Damascenus orat. de imag. in fine. [Immaculatam corporis Christi Margaritam luscipientes, gestare nos illum ipsum Christum arbitramur.]

Gratia Deo, pro tam multis in Margarita mysteriis.

339. Agamus hic ex animo gratias Deo, pro tam illustribus dogmatibus, & Christi Domini praerogatiuis, vna Margaritae comparatione expositis, imitantes S. Ephrem, cuius illa sunt tractatu saepe citato de Margar. pretiosa. [Amo & exofculor Euangelicum lapidem, quia cibum animae meae factus est. Suspicio ac collaudo Margaritam, quia de Christo loquitur mihi narrationes mysticas atque arcanas. Adhibui parabolam; quia duplicem mihi cognitionem contulit. Cognoui in ipsa, naturae coniunctionem, & Deitatis potentiam. Intellego contrariarum rerum consensionem, ac permutationem naturalis constitutionis. Considero caelum cum terra simul yniri, Video duos angulos atque anfractus, in vnum coaluisse vinculum. Obfignauit gratia concordiam: neque inuenio, qua ratione cuiusque substantiam separem. Intellego vim differentem, & Margaritae circumferentiam. Abducit mentem meam, ne comprehendat quo pacto simul conuenerint, atque coniunctae sint. Aqua est vndique Margarita: etenim Christus inaequalitatem abstulit; & velut artifex duas curuitates ac flexus aequales reddens, in vnum conglutinavit; nemoque est, qui ea separate possit. Concharum commissurae determinantur: at Margaritae termini atque dimensiones sunt inseparabiles. Illae sectionem admittunt; ista vero infecabilis est: vt intelligas duas quidem legis tabulas; sed & Euangelij rectitudinem, ac sphericam perfectamque figuram, atque praestantiam, terrena quidem, lex continet, at Euangelium caelestia. Ecce concha & Margarita, quas simul coniunxit Christus per gratiam. Ad generationem recurrens, & spiritualis Margaritae naturam exquirens; Agnoui virtutem, intellexi connectionem, & naturam deprehendi.]

Vsu doctrinae.

340. Vsum doctrinae exhibeo, Tertulliani verbis l. ad Martyres c. 4. Tanti vitreum, quanti verum Margaritum? Quis ergo non libentissimè tantum pro vero habeat erogare, quantum alij pro falso? Est inquam Christus, vt haecenus monitratum est, Margaritum optimum, non enim dumtaxat bonum est; alij quippe sancti, quod scire norant Origenes in cap. 13. Matthaei, Margaritae sunt ipsi quoque, & quidem bonae

Margaritae: quae idcirco plures memorat Euangelica parabola: spectauitque eò S. Laurentius apud Prudentium Hymno 2. peritiph. cum recensens Tyranno opes Ecclesiae, aebat.

*Nunc addo Gemmas nobiles
Ne pauperem Christum putes,
Gemmas coruscis luminis,
Ornauit hoc templum quibus.
Cernis Sacras virgines,
Miseris insulas anus,
Primique post damnum thori,
Ignis secundi nescio.
Hoc est monile Ecclesiae,
Huius illa gemmis comitur,
Dotata sic Christo placet,
Sic ornas altum verticem.*

S. Vincentium Lyrensem Monachum S. Lupi Tricassinij fratrem, Eucherius l. de laud. Eremiti, vocat, in terro gemmam splendore perpicuam. Cassianus l. de incarn. cap. 15. S. Ambrosium ait, in Dei semper digito quasi gemmam rursulasse.

Vides, nominatim virgines & continentes, dici Gemmas & Margaritas. Sed inter illas multas bonas Margaritas, inuenitur vna pretiosa, quae non alia est quam Christus. Huic coemendae, omnis census noster impendendus est, nec census dumtaxat eò confendendus, sed & substantia omnis diuendenda, vt comparatur pretiosa illa Margarita. Nam vt rectè differit S. Augustinus l. qq. ex Mattheo cap. 13. agens de Christo Margarita pretiosa. [Pretium eius, est nos ipsi: qui ad eam possidendam non sumus liberi, nisi omnibus pro nostra liberatione contemptis, quae temporaliter possidentur. Venditis enim rebus nostris, nullum eorum maius accipimus pretium, quam nos ipsos, quia talibus implicari, nostri non eramus. Vt rursus nos ipsos pro illa Margarita demus, non quia tanti valeamus, sed quia plus dare non possumus.] Eodem alii verbis reuoluitur, quod ait S. Maximus term. de Margarita. Est apud S. Ambrosium 6. [Perdit caelestis Margaritae gratiam, quisquis eam foelissimo peccatori circumdare conatur. Gemma enim sicut ipsi scitis, nisi auro non conuenit, Margarita nisi pretiosis monilibus non aptatur. Estote ergo auro optimum; Estote monile pretiosum, vt possit in vobis Margarita Spiritualis includi. Margarita enim, Christus est Dominus, quam negotiator ille diues in Euangelio venditis omnibus rebus suis emere festinauit, & maluit omnes quas habebat seculi gemmas amittere, tantum vt vnam Christi emeret Margaritam.]

Virgini piissimae Margaritae à Castello, tantum fuisse affectum erga incarnati Verbi mysterium prodit Bonifacius l. 2. hystor. Virg. c. 1. & Ludou. Granat. conc. 3. in Nat. Dom. f. 3. vt post eius obitum dissecto corde, inuenta intra illud sit insignis margarita, in qua Christus pugio nascens in praesepio, affabre exhiberetur. Praerogativa fuit, consecuta ingem de Verbo incarnato commentationem & affectum summum tanti mysterij: longè profecto optabilior similis (mythicè saltem ac spiritualiter) margaritae intra nos procreatio fuerit per ingem eiusdem mysterij agitationem, quam quod Rondeletius lib. 10. de testaceis c. 35. & 52. scribit de innata cuiuspiam in renibus insigni Margarita, ex pituita vitrea.

CAPVT V.

Cereus, finalis causa Christi, & eiusdem effectio- nis, antitypus.

Haec praecellentissima productionis & finis Christi adumbratio, (vix enim dari illustriorem, statuit Petrus Blefensis infra adducendus,) diligenter ac per partem

partes exponenda est, ducto initio ab analogia finium cerei ac Christi, quam paucis præmissis, patefaciam.

Caligo orbi incumbans, depulsa per Christum cereum.

341. Nox altissima vniuerso orbi infederat, per recessum veri Solis offusa. [Erat nox in vniuerso orbe, ante veri luminis ortum, ante Christi natiuitatem; (ait S. Bernardus serm. 5. de Vigil. Natiuit. Dom.) An non profundissima nox, & densissima tenebræ erant super vniuersam faciem terræ, cum olim patres nostri factitios colerent Deos, & infano penitus sacrilegio, ligna & lapides adorarent;] Diem ac noctem, Deo & eius æmulo dispersenti Lactantius l. 2. instituit. c. 10. imagines esse ait status orbis quoad religionem; vnde sic de nocte scribit. [Nox autem, quam prauo archæico illi dicimus attributam, eius ipsius multas, & varias regiones per similitudinem demonstrat. Quamuis enim stellæ innumerabiles micare, ac radiare videantur, tamen quia non sunt plena ac solida lumina, nec caloris præferunt quicquam, nec tenebras multitudine sua vincunt.] Non de huiusmodi tantum malitiæ monstro, & iniquitatum omnium vertice, (sic enim Tertull. idololatricam depingit libro de ea,) sed vniuersè de peccato ita pronunciat S. Chrysostomus hom. 4. in Rom. *sub finem.* [Peccatum tenebræ, & vorago quidam profundæ: quod vel inde planissimè constat, quod clam & sine arbitris peccata committuntur. Quicumque enim in facinora, sceleratque prolabitur, odio habet lucem, neque luci se credit, & quæ occultè, & in abscondito fiunt, etiam sunt dicta turpia. Sicut enim in tenebris neque amicus, neque inimicus agnoscitur, sed omnia penitus ignorantur, itidem in peccato vsu venit. Quippe qui lucro inhiat, nullam amici, inimici, ore intelligendi differentiam; & inuidus familiarissimum non secus quam inimicum conspiciat, & latrone similiter in omnes bellum gerunt, omnibus insidiatur: & omnino quicumque se vitiorum sordibus obuiuant, nihil ad rerum differentias dignoscendas, ab ebris insipientibusque differunt. Et quemadmodum noctu, amoto lumine, lignum, plumbum, ferrum, argentum, lapides pretiosos, & alia omnia eodem modo & videmus, & diiudicamus; ita qui fordidè, & vitiose vitam vituit, neque modestiæ vim neque sapientiæ discreti pulchritudinem. In tenebris enim, vt iam dixi, pretiosi etiam lapides nullum præ se ferunt fulgorem, non sua, sed caligantium oculorum culpa. Neque hoc dumtaxat nobis dum sub impia vitiorum tyrannide viuimus, molestum est, verum etiam illud quod formidine propterea angimur; & veluti qui per obscuram noctem iter faciunt, vt nihil metuendum sit, meta tamen concurruntur: sic qui celus aliquod admittunt, & si nemo id videat, nemo reprehendat, nihil tamen melius sibi fidunt, sed omnia formidant; omnia suspicantur: quippe qui perpetuis conscientie stimulis agitantur, omnia formidolosè circumspiciunt.] Quantam ergo, quamque densam & profundam noctem, ad Christi vique aduentum occupasse vniuersum orbem dixerimus, in tanta vbiuis vitiorum ac peccatorum eluione?

Miseratus tandem Deus caliginem summam qua premebamur, discussurus illam, lumen nobis de cælo prouidit Christum Dominum: idque tacitis naturæ vocibus indicari, cum sub tempus quo recolimus quotannis aduentum Christi, dies solito auctior tenebras minuit, egregiè attingit Gregor. Nyss. orat. de Natiuit. Christi *sub initium* & S. Aug. ad illud Ioan. *illum oportet crescere, me autem minui.* Eam per Christum luminis inuestigationem, & tenebrarum discussionem, declarare consilium est, aptatis ad Christum, cerei, Lychni siue lucernæ, ac laternæ, & Solis corporei typis; in quibus

Christi Domini effectio, & finis huius productionis argumenta, pulcherrimè adumbrantur.

Carbonis & Christi analogia, ferè dimissa, eiusque concentus, cum analogia Christum inter ac cereum.

342. Ad cereum porò aut lucernam, referenda erit quæ æquè adhiberi poterat Christi & carbonis analogia. Quamquam incommodior visa est ea comparatio S. Gregorio hom. 5. in Ezech. quam vt iis aptari posset, qui non modò ardent & lucem habent intrinsecam, sed etiam alii flamma prælucent: atque aded omnium maximè à Christo abhorreere eam comparationem, pronuntiaret S. Gregorius; & verè ex eo capite. Aliunde tamen, siue penes alia capita, iuuare potest ea comparatio ad effectiorem Christi intelligentiam, vt liquet ex illis S. Cyrilli lib. 2. pentab. in præmio. [B. Propheta Esaias ait; *Et missum est ad me unum de Seraphim, & in manu habebat carbonem, quem forcipè acciperat ex altari, & tetigit os meum, & dixit: Ecce tetigit hoc labia tua, & auferet iniquitates tuas, & perpurgabunt peccata tua.* Visionis huius profunditatem, vt vires ferunt, exquirentes, non aliud nisi Dominum nostrum Iesum Christum esse dicimus, spiritalem carbonem in altari positum, super quo thymiama Deo ac Patri à nobis adoletur. Per ipsum enim accessum habemus, & spiritalem cultum exequentes, accepti fumus. Hic itaque carbo diuinus, vbi accedentis ad se labia tetigerit, illico mundum reddet, atque peccati omnis profus experterem. Sed labia nostra quonam modo contingat, docet Beatus Paulus, cum dicit: *Propè te est verbum in ore tuo, & in corde tuo, quia si dixeris in ore tuo, quia Dominus est Iesus, & crederis in corde tuo, quia Deus illum suscitauit à mortuis, saluus eris. Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* Dicitur autem carboni per similes, propterea quod ex duabus ac dissimilibus rebus intelligitur; sed ita secundum veritatem conuenientibus, vt in vitæ propemodum coniungantur. Ignis enim, vbi lignum penetrarit, illud in suam ipsius claritatem ac vires transfert, eo tamen seruat quod erat.] Hæc eo loco S. Cyrillus, de Christo iuxta Esaiam carbone; & alia in eam rem paulò distinctius tradit Elias Cretensis ad orationem primam Nazianzeni, ante medium, circa illa verba, *Esaias per Seraphim, & carbonem purgatus.*

Quatenus autem analogia carbonis & Christi, recidere possit in analogiam, cum cereo ac lucerna, autor sermonis de B. Maria apud Bernardum, *in ipso fine*, monstrat non incommodè. [Ignis (inquit) in carbone, diuinitas est innocens in opere. Ignis in prunis, evidens est iudicium diuinitatis. Carbo mortuus, in præsepe iacens; igneus, dæmonia expellens. Mortuus, in Ægyptum fugiens; igneus, vendentes & ementes columbas, de templo eiciens. Mortuus, dormiens in nauis; igneus imperans ventis & mari. Mortuus, subditus parentibus; igneus, quatuor satians hominum millia de septem panibus. Mortuus, ad puteum Iacob rogans potum; igneus, circa Hierico illuminans cæcum & sanans leprosum. Carbo erat mortuus, dum à Diabolo tentaretur; igneus, dum ei ab Angelis ministraretur. Mortuus, in prodicione discipuli; igneus in filio Reguli; Sopitus, ante Præsidentem; igneus, circa Tyberiadem; Sopitus, dum ei Herodes illuderet; igneus, dum mortuorum suscitator magnificus fieret; Sopitus, dum ei acetum cum felle mixtum propinaretur, igneus dum ab eo decem leprosi mundarentur; Sopitus, dum à Iudæis se absconderet; igneus, dum cum publicanis & peccatoribus ederet; Sopitus, dum ambularet super vndas; igneus, dum ex aqua factò vino lactificaret conuiuas; Sopitus, iacens in cunabulis; igneus, fulgens in miraculis. Sopitus, ante tribunal Præsidis; igneus, in

H h 2 filia

filia Chananitidis; Sopilus, in cruce; igneus, in monte. Pruna ergo mortua, etant humanitatis opera, ignita diuinitatis miracula.] Hinc dico haberi, quatenus carbo ad Christi effectiorem & finem analogiam habens, reuocetur ad cereum aut lucernam; nempe quatenus carbo emittit flammam; nec sibi soli lucem habet, sed eam foras profundit. Sub ea enim ratione, tæda quædam est, & perinde se habet ac cereus aut lucerna. Quare satis erit analogiam effectiõnis & finis Christi, cum cereo ac lucerna vestigare, dimisso carbone. Ordiam à cereo in hoc capite, dicturus de cæteris consequenter.

Christus cereus, quia homo.

343. Erit quem ea cogitatio subeat initium hęc faciendum à cerei & hominis affinitate. Hominis enim imaginem cereum esse, & profanis & sacris testimonijs edocemur. Nemo in re literaria aded hospes sit, vt ignoret quod Plutarchus refert tractat. recte ne dictum sit, latendum esse, cap. 6. itemque Macrobi. i. Satur. cap. 7. & ex Varone Lactantius lib. i. insitit. Græcos in Italiam profugos, cum ex oraculo accepissent illud.

Και κεραία κροτίδα, και τὸ παρτι, αἰμπερε φῶτα,
ex ponte Miluio, in Saturni honorem iactare solitos hominem, delusos ambiguitate vocis φῶτα; quæ & hominem & cereum significat; Posteros tamen eorum dedoceros ab Hercule errorem, cereum subrogasse homini, indeque morem cæpisse cereorum per Saturnalia missitandum, Macrobius est autor. Sed hæc delusorum miserimè mortalium ludibria, dimittimus. Apud Platem Plal. 57. Spiritus sanctus hominem differt cum cereo collatum voluit, verbis illis; *Sicut cera qua fluit, auferentur; super ecidit ignis, & non viderunt Solem.* Cera enim que fluit, idem est quod cereus. Nam cera in cereum non conformata, etiam si fluit à facie ignis, non tamen perit & absumitur; atque aded proprie non auferitur: sed ea tantum que igni in pabulum cedit, quia illata est vel apposta myxo. Videturque in hi eo verbo Spiritus sanctus, appositisimè expressisse caducitatem humanæ vitæ & omnium eius pomparum. Quantumque enim sit quispiam, mox tamen auferetur, sicut cera que fluit. Hoc in homine, hoc in omnibus humanis bonis, facile est deprehendere cum S. Bernar. serm. i. de diuers. in fine. *[Gaudent inquit] in cibus, gaudent in pompis, gaudent in diuitijs, gaudent & in vitijs homines; sed luctus extrema occupat eimmodi gaudiorum, quod gaudium in materia conuertibili, mutari necesse sit re mutata. Accenditur cereus, non purum lumen est sed lucerna; siquidem ignis ipse propria fomenta consumit, nec nisi ipsa consumptione fouetur; portò deficiente materia, etiam ipse deficiet: & vbi illam videris proflus exultam, hunc quoque nihilominus extinctum esse reperies. Sicut ergo flammæ illius nouissima, fumus occupat & caligo; sic lætitia læta rei in tristitiam commutatur.]* Sed de iplo maximè homine, appositisimè dictum videtur, quod sit cera que fluit, cum perpetuo defluat, depalcente illum, lenisimque absumente igne interno. Eoque fortassis spectabant qui homini machinantes exitium, vt est apud Balsamonem in Epistolam ad Amphilocho. *sub finem: cereum in hominem conformatum, loco eius hominis quem perditum vellent, adhibebant ad maleficium.*

Item quatenus homo, Deus.

344. Hæc quamuis sint verissima, sitque planè perspicuum, imaginem hominis cereum esse tamen aliunde ducenda est Christi per cereum adumbratio. Neque enim Christus homo dumtaxat est, sed homo Deus. Itaque cerei cum homine correspondentia, Christo Deo simul & homini esset inadæquata: cum tamen Pa-

tres plerique, non ratione solius humanitatis, sed absolute, atque aded quoad omnia illum integritatis, cereum denominent Christum. Sic S. Bernardus serm. 3. in Vigilia natiuit. Dom. *[Vnigenitus, Dei Sol iustitiæ, tamquam immensi & præclari luminis cereus, in huius mundi carcerem illuminatus est & accensus, vt omnes qui illuminari voluerint, ad illum accedant, illique iungantur, vt nihil medium inter illos sit & ipsum. Peccata enim nostra, separant inter nos & Deum: sed illis sublati, vero lumini illuminandi, & quasi concorporandi conueniuntur in ipsum: sicut lumen extinctum, lumini lucenti & ardenti sine aliquo medio coniungitur, vt illuminetur: quatenus per exemplum visibillum, effectus rerum invisibillum cognoscamus.]* En Dei vnigenito, non viciumque considerato, sed vt cerea nostræ coniuncto, rationem cerei tribuit.

Varij ritus Ecclesiastici, id exprimentes.

345. Distinctius idem habet S. Anselmus hom. in cap. 2. Lucæ *ad finem.* Agens enim de ritu Christiano iam à temporibus S. Cyrilli Hierosolymitani recepto, (vt ipse Cyrillus refert hom. de occurfu Domini), cereos preferendi in festo Dominicæ oblationis in templo, qui purificatæ Virginis passim dicitur, hæc habet S. Anselmus. *[Pulcher Ecclesiæ suæ inoleuit, vt fideles in hac celebritate, cereos sine candela offerant. Nam quia Christus in templo hodie est oblati; ipsi mystica oblatione sua, hoc ipsum representant, dum singulis recurrentibus annis, ad domum Dei cereos in hac die portant. Cereus enim vel candela, Christum significat. Et quia vnusquisque deorum ad hanc solemnitatem veniens, Christum lumen verum affert in peccatore, ided conuenienter cereum præferat in oblatione. In cereo quippe, tria offeruntur; cera, Lychnus, & flamma: cera quam apud Virgo confecit, significat Christi carnem, quam Virgo Maria genuit: interior autem lychnus, animam; flamma verò superior, diuinitatem. Nec inueniri aliquid in creatura potest, quo congruentius significaretur Christus.]*

Non dissimiliter Petrus Blesens. serm. 9. qui est de eodem festo. *[Quia in face cerea designatur Christus, exemplo perseverantiæ Christi, ad penetrandum ipsius luminaribus hodie instruantur fideles ac si nobis dicator, videte quid gestetis in manibus. Typum Christi gestatis; fidem eius gestatis in mente, confessionem nominis eius in ore, imitationem in opere. Tres siquidem substantiæ, in vna Christi persona, per accensum luminare designantur. Per ceram caro Christi designatur: apicula enim quæ non resolutur in libidinem, que commixtione sexuum non frangitur, ceram operatur. Sic Caro Christi, nec ex sanguinibus, nec ex voluntate carnis, sed ex illibata Virgine, ex Deo facta est. Ellychnium latens in cera, est anima, carnis domicilio recta. Ignis verumque absumens, diuinitas eius; quia Dominus noster, ignis consumens est. Inde est, quod & Simon Christum lumen appellauit, factum ad reuelationem gentium, & gloriæ plebis Israël. Hoc ergo die gestatur in manibus.]*

Guericus serm. 1. de Purificat. *[Tractemus si placeat, quid hæc pulcherrima Ecclesiæ consuetudo luminarium hodie gestandorum, aut factum representet aut faciendum demonstret. Quamquam ne id quidem purò vobis incognitum, etiam si nunquam sit auditum. Quis enim hodie cereum ardentem gestans in manibus non statim illius senis recorderet qui hodie Iesum accipiens in vnas suas. Verbum in carne tantquam lumen in cera, ipsum esse lumen ad illuminationem gentium perhibebat.]*

Idem habet Iuo Carnot. serm. de purif. Et serm. de eodem festo Fulbertus & pulchre Honorius Augustodun. in sigillo B. Mariæ cap. 8. in iplo sine capitis & operis

operis. Eandem ritum, ad Christum, structuramque cerei, ad Christi structuram, egregie accommodat Federicus Naualea lib. 6. de ceremoniis Eccles. cap. 5. & aperit autor sermonis de purificatione, adscripti S. Ambrosio tomo 5. ad finem.

Alium item Christianum ritum, benedicendi in Paschate cereum, varij Patres Christo accommodant. Repreſento vnum aut alterum. Ennodius in benedictione Paschalis cerei. [In huius tibi, Domine sanctissime, nominis ministerio hoc cereum lumen offerimus, per quod caligo vetusta pellatur: in quo species cruce compingata consortio, societatis propemodum mystice glutino coniungatur. Quarum ceram, parauit necitate partibus facta Virginitas; papyrus ad alimentum ignum, Lympha transmisit; lumen adhibetur è celo. Nihil hic habet vox humana, quod confeceret, vbi ceram dirigit superna cognitio. Agnoscat hic odorem suum salutaris Virginis filius, vbi sine coitu nascitur quoque offerat.]

Reperitur lib. 6. de Diu. offic. cap. 29. [Claram referentis magnitudinem, præclari significat magnitudinem cerei. Eo vel maxime cereus ad Christi similitudinem accedit, quod paruula quæ substantiam cere apud mater educit, absque concubitu concipit, & parit. Cui recte comparatur Virgo Maria Dei genitrix, quæ in uoluntate nobis Deum in carne, quasi mel in cera protulit. Cum ergo recte humanitatis Christi similitudinem gerat, annus illi ab incarnatione eiusdem Domini Christi conſequenter inſcribitur. Et quia crucifixus est, crucis quoque figura congruè nihilominus inſculpitur. Amplius autem id quod dictum est, eiusdem cerei benedictio confirmat. Primum cum in præfatione benedicentis rogat, vt qui me non meis meritis inſta Leuiticum numerum dignatus es aggregare, luminis sui gratia inſundendo, cerei huius laudem implere præcipiat. Laus enim cerei, nullo modo nominanda eſſet; nisi Christum filium, qui cum Patre, & Spiritu ſancto Deus vnus, & ſolus laudandus eſt, ſignificat.] Hoc de Paschali cereo Christum referente, distinctus exponit Federicus Naualea l. 6. de facris ceremoniis c. 22. Et nihil eſſe magis accommodum Christo reſeſentando dicitur in cerei Paschalis benedictione, quam ritum Miſſæ Ambroſianæ deſcripſit Pamelius t. 1. Liturg. Latin. pag. 346.

346. Sed & quod inter ſacros baptiſmi ritus, cerei geſtatio annumeratur, vt latiffimè proſequitur Vicecomes l. 7. de baptiſmo à cap. 20. ad 25. merito ab Aldrouando lib. 1. de inſectis cap. 3. §. de cera vſu in ſacris, reſertur ad Christi Domini expreſſionem. Mergitur enim cereus in aquam, & ibi extinguitur, vt ſignificetur, Christum ſuo baptiſmo (quod ſcité dixit Nazianzenus orat. 9.) aquas lauiffe, & vim eis contuliſſe nos regenerandi morte ſua. Quamquam Amalar. lib. 1. de offic. Eccles. cap. 26. aliò reſert ritum illum. Sed is quem ex Aldrouando protulit, eſt valde veriſimilis; & conſequenter geſtatio cerei per baptiſmum, videtur eſſe ſymbolum Christi, quem Neophytus reliqua vita præferre debet, vt diſerte & eruditè proſequitur Dominicus Sargentius Ord. Prædic. lib. 2. de baptiſmo hæretic. cap. 3. §. 2. quo ſenſu non abhorret, quod aiunt Hugo Victor. l. de Sacram. fidei cap. 20. & Iuo Carnot. ſerm. de Sacram. Neophyt. nempe doceri Neophytum, vt laetetur lux eius coram hominibus; nam hoc ipſum eſt, præferre Christum.

Sicut in Chriſtiano natali per baptiſmum, ita in altero natali, (ſic enim Nyſſenus oratione pro mortuis, mortem nominat;) vſurpantur cerei, tradendo morientibus cereum benedictum, qui eſt Christi ſymbolum; vt in eius excedant complexu, quem viuentes expreſſerint imitatione. Mortuis quoque, in funere, eandem ob cauſam præſentantur cerei, ex antiquiſſimo ritu quem multis illuſtrat Thyraus l. de locis inſectis

Thyroph. Raynaudis Christum.

c. 81. ſpectari verò ad profeſſionem Christi, optime notant Gabriel lect. 57. in Cano. litera F. Ex his coniectura duci poteſt de alio multiplici cereorum vſu in Sacris, quorum ſit inductus iam olim, & luculentum eſt exemplum quod ſubminiſtrat Socrates lib. 6. c. 8. Scribit enim Eudociam Auguſtam ad vſum nocturni luminis, in Catholicorum cætu cereos ſuppeditaſſe, qui crucibus argenteis imponebantur.

*Triparsita cerei compages, Christo aptata.
Cera corpori.*

347. Conſtat, Patres Christum prout ex duabus naturis & vna diuina perſonalitate compactum, cereo conferre. Sed diſtinctus & particulatim id explicemus; Eſt enim ſuauiſſis permagis diſtinctiſſima conſideratio. Sunt in cereo tria; cera, myxus & lumen ſive ignis. Totidem in Christo facile eſt diſtinguere. Et corpori quidem, reſponderet cera. Scio S. Athanaſium ſub initium ſermonis de ſanctiſſima Deipara, aſſirmare, humanitatem totam quæ anima & corpore conſtat, fuiſſe Dei Verbo pro cera. Sed commodius tenebimus allegoriam propoſitam, ſi quid cerei in Christo reſponderet, tribuamus ſanctiſſimo Christi corpori iuxta Platonis doctrinam in Theæleto, vbi veſtigat cauſam cur aliqui ingenio ſunt docti, quidam agreſti; nonnulli literarum capaces, alij obſtupo ingenio, & ad alia omnia facti potiùs quam ad ſtudia, cum tamen animæ omnium ſint eiſdem rationis, ac ſubſtantialiter æquales. Reſponderet verò, cauſam huius rei, in ceram è qua homines illi coaluerunt, eſſe referendam; aliis enim puriorem, aliis ſæcile notioram vel duriorem ceram obtingiſſe; idque eſſe Kερα illud Homericum, quo Παιδα id eſt cerei ſimilitudinem ſignificare ac innuere voluit, vnde animis inæqualitas & diuerſitas aduenit. Quibus inuolucris Plato, idipſum adumbravit quod clare Ariſtoteles initio phyſiogn. & Galenus iuſto Opufculo tradiderunt; nimirum animi mores temperamentum corporis conſectari. Itaque ceram Plato humanum corpus appellauit, eaque comparatio artiſtæ Methodio apud Damalcenum t. parall. c. 8. An quod corporis humani admirabilis planè ſit ſtructura, iſſque proportionibus à menſuris exquisitè ſeruatis, ob quas commendantur inſigniter cerei apicularum à S. Baſilio hom. 8. hexaem. & à Nazianz. orat. 34. num. 5. & orat. 43. in fine. Eſt ſane in humano corpore artiſtæ illud longe inſigniffimum & ſymmetria planè admirabilis; ita vt ex eius conſideratione, etiam impoſſimi homines, reſte Theodoro ſerm. 9. de prouid. ad pangendos Deo hymnos eruperint. Exiſtimarim tamen aliò potiùs referendam eſſe rationem, cur corpus noſtrum cera dicatur: & aliam præterea eſſe rationem ſpecialiorem, cur corpus Christi, cera ſit dictum. Noſtrum quidem omnium corpora, cera nomine veniunt; quia ceream temperiem reſerunt. Idque neceſſarium planè fuit, vt poſſent eſſe ſenſationis capacia, quod doceo ex Nyſſ. l. de hom. opific. cap. 30. verbis illis. [Fuerit operæ pretium hoc loco naturæ artiſtæ in corporis creatione conſiderare. Nam cum ea quæ dura ſolidaque ſunt, ſenſus actiones nullas admittant, vt eſt videre in corporis noſtri oſſibus, & terræ plantis, in quibus eſſe vitæ quædam ſpecies, ſatis intelligitur ex eo, quod accreſcant & nutriuntur, cum ſolida ipſorum durities ſenſum non recipiat; Idcirco neceſſe erat quoddam quaſi cereum opificium ſenſum actionibus ſubijci, quod poſſet cedendo velut impreſſas notas recipere, ſic vt ob nimiam humoris copiam non confundereſcit, (quando humidæ rei quod imprimitur, nequit durare;) & ob immodicam duritiam non reſiliret; (quando quod cedere nequit, notas per impreſſionem nullas recipit;) ſed mediocriter eſſet cum molle cum durum, ne animal hoc facultate inter cæteras pulcherrima careſceret, ſenſus nimirum morione.]

H h 3

348. Ac

348. At specialis ratio cur Christi corpus cereæ sit collatum, perspicua esse poterit, si cereæ materiam, & efficientem causam, & affectionem aliquas contempleremur. Est cereæ substantia, succus è nonnullis plantis lectus ab apiculis ore legulo. Cum enim duo sint quæ in fauo spectari possint; mel scilicet & cera, quæ mellicis est hospitium, ut loquitur S. Hieronymus Epistola ad Gaudentium; mel quidem de cælo est, cum sit ros quidam, ut est apud Senecam Epistola 84. annuentibus bene multis id est exquisitè rimatis apud Aldronandum l. 1. de insectis c. 1. & 2. Cera autem infernè habetur. Legitur enim ab apibus ex plantarum lachryma & gummosa substantia, ut habet Aristoteles 3. histor. cap. 21. & lib. 5. c. 2. & Plinius l. 11. c. 8. & suis aliorumque experimētis firmat Aldrouādus supra c. 3. §. quid sit, & unde fiat cera. His si addas, ceram ab ape (quod animal Virginitatis symbolum habetur,) confici: hoc est, collecta ex plantis ea quam retuli materia, conformari in fauum, mellisque cellas, nihil admodum erit, quod corpus Christi Domini de materna substantia seclusa paterna opera confectum & configuratum, cum apum cera componendum desideres. Accedit insuper insignis proportio; quod cum cera sic collecta & efformata ut diximus, sit colore flauo; assuione tamen aquæ, & multi luminis solaris è quo calor existat luculentus, albescit cera. Hanc enim esse alboris in cera originem, ex Philosopho docet Scaliger exerc. 3. 25. num. 12. Quod naturæ & artis miraculum, proportionem locum habet in sanctissimo Christi corpore: quod quamuis materiali conditione ex parte matris, indidem esset vnde corpora nostra; tamen Spiritus sancti obumbratione tectum, & diuini Verbi radijs concalescendum, super niuem est dealbatum, & excipiendæ animæ Deo coniunctæ capax factum, elongatumque à corruptione iuxta illud *non dabis sanctum tuum videre corruptionem*. Quo ex capite, cereæ etiam responderet. Nam cera à corruptione est immunis; imò incorruptionem etiam conciliat corporibus; ut propterea Persæ, quod notauit Brissonius lib. 2. de regno Persarum & ex alijs Tirag. ad Alexand. l. 3. c. 2. ceram tanquam balsamum cadaueribus illinerent. Spectauit hoc Guericus Abbas serm. 1. de Purificat. Deiparam his verbis compellens. [Gratulor & gratificor tibi gratia plena quæ misericordiam genuisti quam suscepi: Ceram præparasti, quem accepi: Tu ceram ministrasti suscepto lumini, Virgo, Virginitatis Virgini, dum incorrupta mater, incorruptibile Verbum, incorrupta carne vestisti.] Pulchrè in benedictione cerei ex ritu Missæ Ambrosianæ. [Docet in hoc Domini Saluatoris nostri vespertinæ resurrectionis aduentu, ceram nos adolezæ pinguedinem, cui suppetit candor in specie, suauitas in odore, splendor in lumine; quæ nec marcescenti liquore destituit, nec offensam tetri nidoris exhalat, &c. Ceras igitur nec pinus exusta desudat, nec crebris sauciata bipennis cedrus illachrymat; sed est illis arcana de Virginitate creatio, & ipsæ Transfiguratione nitenti candoris albescunt.] Ad extremum cum scribat Aristoteles 2. Meteor. c. 3. nautas, deficiente eis aqua potabili marinam aquam percolare in vase cereo, multis foraminulis pertuso, indeque aquam colligi dulcem, omni salugine & amarore ad ostia foraminum hærente; est quod agnoscamus vnde indalcata sit salugo nostra, & vnde aquæ nostræ amarissima, passiones inquam & acerbitates, factæ sint potabiles & tolerabiles. Percolata enim sunt in Christi corpore, tam multipliciter pertuso, quot excepte sublinuitque pro nobis flagella, confusiones, vulneta, atque incommoda.

Myxus cerei, accommodatus anima Christi.

349. Pergo ad cerei nostri myxum. Plerique iam prolati DD. quod in cereo mystico respondet myxo,

animam esse tradiderunt: Pulchrè præfatio Ambrosiana proximè adducta. [Papyrus (sic à materia antiqua notat myxum:) liquida fontis vnde prodicit, quæ instar insontis animæ nullis articulatæ sinuata compagibus, sed virginali circumpleta materia sit hospitalis ignibus alumna riuorum.] Et est sanè magna animæ & mixti confusio. Priusquàm enim lanigeræ arbores ex Arabia innotuissent, myxi ex lino aqua: macerato, & mox arfacto & tulo in faxo, mallico stupario, ferreisque hamis exquisitè depexo, conficiebantur, ut est apud Plinium l. 19. cap. 1. & pereleganter ac fuscè apud Geropium l. 3. Hermathenæ pag. 46. (tametsi de lini Ethymologia more suo philosophatur.) Erat igitur myxus lino. Itaque apud Elaias c. 42. eo loco qui de Christi manufactudine accipitur Matth. 12. *linum pro myxo accipitur*. Sic enim habet Elaias. *Nam clamabit, & nemo exaudiet vocem eius calanum quassatum non conteret, & linum fumigans non extinguet*. Linum fumigans, idem est quod myxus, vnde adhuc post extinctum ignem fumus exhalat: significaturque tantam fore Christi lenitatem, tanquæ molliter & absque impetu actutum Christum, ut vel si famigantem myxum pedibus calcet, non sit extincturus. Quod mysticè ad tunc quassatum regnum Indæorum, & linum Sacerdotij ferè extinctum; per Christum tamen non profus extinguendum, accommodat S. Gregorius 33. moral. cap. 4. Ad litteram tamen, de myxo (ut dixi) accipi debet: ita ut sit proverbialis locutio significans Christi lenitatem, qui calcans myxum non plene extinguat. Quia verò animæ nostræ, quæ copotum cereis ut myxi inferuntur, isdem proportione (ut sic dicam,) tormentis, quibus lina aptantur, ut diuino luminis fouendo sint idoneæ; propterea Origenes hom. 7. in item. *in fine*, animas nostras confert lino, verbis illis. *Linum ex terra nascitur*. Nam cum semen eius in humum fuerit abiectum, primùm in gramine pullulat; deinde ut infinita præteream, demoussum transferat domum, pertinet, lauat, teritur, tunditur, & ingenti (ut ita dicam) opera excutitur, quo tale fiat, ex quo possit cinctorium, aut aliud quid in vñs necessarios operari. Et nos ergo vniuersi qui generationem habemus ex terra, aut linum quod in cinctorium Dei pectitur, multa cura indigemus ut petiamus, ut lauemus, ut colorem terræ abijciamus. Alius quippe color generationis in lino est, alius cum fuerit opeta mundatus. Generationis color obscurior est & nigrior, operis autem lucidior. Tale quid in exordio euenit. Nigri enim sumus quando regeneramur, quando credimus, quando in Canticorum cantico dicimus, *Nigra sum & speciosa*. Ethiopibus similem habemus animam indocoram; abluimus ut fiamus candidi, ut nitorem qui nobis insitus ex natura non fuerat, diligentia consequamur, iuxta illud quod in eodem loco scribitur: *Quæ est ista quæ ascendit dealbata? & efficiamur linum candidum purumque aqua.* Eadem pulchrè tradit Autor libri de vita Eremitæ ad sororem cap. 38. tomo 1. Aug. in append. causas tradens cur sacra corporalia (ut vocamus), ex lino solo confici debeant: ut significetur qua via ad candorem progrediantur Christianæ animæ, & quomodo sicut linum iuxta Plinium supra, semper iniuriâ melius, ita Christianis animabus, ex vexationibus & iniuriis, multa bonorum fiat accessio.

350. Non fuit quidem Christi animæ, & deteriori statu ad bonum progressio, qualis in nobis: ut proinde non possit eo ex capite conferti cum lino. Penes cætera tamen omnia, perbellè anima Christi respondet lino. Nulla enim vnquam anima intra aquas adeo macerata, nulla quocunque vitiorum humore adeo exsiccata, nulla acridis tunta & depexa, omnique vexationum genere diligentius carminata, quam Christi anima. Accedunt alia, quæ in Christi animam cadunt insigniter. Linum enim nota puritatis habetur, iuxta S. Augustini

S. Augustinus serm. 217. de temp. ubi tractans illud de muliere forti, *quasi lana & linum*, & quærens quid sit lana, quid linum; [Lana (inquit.) carnale aliquid sit lana, quid spiritale significat; quia in ordine quid; linum vero spiritale significat; quia in ordine vestimentorum, interiora sunt linea vestimenta, lana vero exteriora. Lana etiam de commixtione animæ etiam nascitur; linum vero sine carnis voluptate de terra procreatur; ideo castitatis imaginem præferre videtur, in tantum ut Sacerdotes veteris Testamenti, ex præcepto legis, propter castitatis indicium, lineis femoralibus virentur. Ergo in lana carnale aliquid, in lino vero spiritale significatur.] Eodem spectavit Philo lib. 2. de Monarch. cum, exponens vestes Sacerdotis ac Pontificis, inter quas linea tunica numerabatur, ait *liberico præcipiam illis vestem huiusmodi*; quia linea non conficiuntur de materiali materia, sicut vestes læne. Pythagoras ea ipsa ex causa, ut in eius vita prodit Iamblicus, sitatum & corpus lineis vestibus operiebatur: lænes vestes, quia ex commixtione & carne ortæ habent, refugio. Vnde illud Apulei in Apologia [linum textum, purissimum rebus diuinis velamentum. Quippe lana segrissimum corporis excrementum, pecori detracta, iam inde Orphei & Pythagoræ Sythiis, profanus vestitus. Sed enim mundissima lini leges, inter optimas fruges terra exorta, non modò indurati & amictui sanctissimis Ægyptiorum Sacerdotibus, sed operui quoque in rebus sacris usurpant.] Ita ille, depellens criminationem qua Magus auderet, ob lineum textum in Pontiani Bibliotheca depositam. Vides quàm appositè spiritualitas & celestis ergo animæ Christi, eisdemque nitor & summa sanctitas, lineo mixto exhibebatur.

Quod tamen præterquam ex his lini conditionibus, purissimè carni Christi accommodentur, nonnulli lineam exprime malunt corpus Christi. Sic Beda q. 8. ex variis, exponens quomodo David in typum Christi accinctus legatur Ephod lineo, rationem reddit. [Nam linum quod terrâ procreatur multiplici labore ad candorem vestis peruenit, veritatem humanæ carnis, inter flagella triumphantis ostendit.] Sed & Remigius in cap. 27. Mathæi, exponens cur Christus, in dione inuolui corpus suum de cruce depositum voluerit, [Sindon (inquit,) lineus pannus est; linum carni ex terra procreatur, & cum magno labore ad candorem perducitur. Designatur ergo quod corpus illius, quod ex terra, id est ex Virgine sumptum est, per laborem passionis, peruenit ad candorem immortalitatis.] Approbat eam rationem Palæotus cap. 2. de sacra Sindon. num. 1. ubi Malonius, ad idem profert glossam cap. consulo de consecrat. dist. 1. & ibid. Turresmazam, Hostiensem, Panormitanum, itémque Guillelmum, Darandum in Rationale lib. 4. rubrica de pallis. Non displicet hæc allegoria. Eam tamen quam produxi, quæ retinetur. Nec est quod veterem idem symbolum penes varia adiuncta, exhibendis aut adumbrandis rebus diuersis, vsui esse.

Flamma cerei Christi, Diuinitas.

351. Tertium quod in cereo considerandum proponitur, est ignis seu flamma, vnde calor & lumen. Hunc cerei nostri ignem, Doctores supra prolari; aiebant esse Verbum diuinum, & rectè. Nihil enim Deo Verbo congruentius, quàm ignis, ut liquet ex 30. illis proprietatibus ignis, quas S. Dionysius c. 15. celest. Hierarch. considerat, & Deo accommodat: obseruans familiarissimum esse Scepturis, Deum & diuina omnia, per ignem exprime, ob magnam ignis inter res nostras similitudinem cum Deo, præferentim (ut obseruat idem annotans Iudor. Pelus. lib. 4. epist. 66.) ob summam ignis communicabilitatem, & vim altipetam. Quæ omnia cum in omnes diuinas personas, tum maxime in secundam cadant: cum illa personaliter se communica-

rit, quod aliæ nõ fecerunt. Huc refero illud, *erit lumen Israel in igne, & sanctus eius in flamma*: quod S. Ambrosius lib. 1. de Spiritu sancto cap. 16. exponit de Spiritu sancto. Nec non ignem innocuum Moyfi in rubo ostensum. Verùm sicut hunc ignem, esse symbolum Verbi, quod spineto carnis nostræ adiunctum, non sustulit sed admittit eius incommoda, præclare obseruauit D. Gregorius 28. Moral. initio, nec non Oecumenius Actorum 7. Ita ignem illum, in quo sanctus Dei, & lumen Israël futurum erat, commodè intelligemus Verbum diuinum, quod in carne sua, toties dictum est lumen Israël, & sanctus Domini. Et hic reipsa est ignis illi denorans, & ardore sempiterni, cum quibus nihil nisi iustum & purum habitare posse, idem Iaias alio loco confirmat. Quantum ab hoc igne cerei nostri lumen, quantum item calor existat, nulla satis assequatur oratio. Inuat tamen balbutire de utroque nonnulla.

Item amor Dei per Christi animam, eximia eius scientia commensurus.

352. Lumen à Verbo refusum in cereum suum, hoc est in Christi humanitatè, illa est cognitio euidentissima diuinæ essentia ac personalitatem, quæ necessariò communicanda fuit animæ Christi, iam ex primo momento productionis, ut agnosceret suum esse, cuius completio ex diuina Verbi subsistentia pendeat. Cum ea autem lucis vbertate circa Deum & diuinam essentiam, nemo non videt, communicatam insuper esse copiosam lucem circa Dei opera, & ordinis naturæ, & ordinis gratiæ, tam præterita quàm præsentia atque futura. Quæ omnia cum copiosè sint explicanda tractando perfectiones intellectus Christi, nunc quantum ad hoc institutum atinet; satis erit Lectorem ablegare ad Sitacidem cap. 24. ubi diuina sapientia in prociectu ad suam Incarnationem, ut sentit Palacius ibi, imò quantum ego arbitror, in puncto & momento quò peracta est Incarnatio, inducitur celebrans animam suam, & in Deo honorari, id est non ementis titulis honorem accipere, sed fundatissimis ac verissimis, idque in medio populi sui, & in Ecclesia altissimi, & in conspectu virtutis illius, & in plenitudine sancta, ac multitudine electorum, & inter benedictos. Tam multis, sed eodem recedentibus loquendi modis, Spiritus sanctus designatum voluit cæterum sanctorum Angelorum omnium, qui virtus Dei sunt, & exercitus celestis. Omnes enim assuerunt, & admirabundi exceperunt hoc diuinæ sapientiæ encomium, càmque laudibus gloria & benedictione cumularunt. Hic est sensus vestibuli prædicti capitis 24. Ecclesiastici *sapientia laudabit animam suam, & in Deo honorabitur, & in medio populi sui gloriabitur, & in Ecclesia altissimi aperiet os suum, & in conspectu virtutis illius gloriabitur, & in medio populi sui exaltabitur, & in plenitudine sancta admirabitur, & in multitudine electorum habebit laudem, & inter benedictos benedicetur, dicens, ego sapientia &c.* Sermonè hunc panegyricum, Sapientia nõ potest dici habuisse ante mundum conditum; cū disertè mox prodatur, se lumine cælum ornasse, & in fluctibus maris ambulasse, quæ mundi ortum præcessisse, hunc autem panegyricum sermonem, esse subsecutum, supponunt. Constat item eundem sermonem, non fuisse habitum ante Mosem atque Dauidem, quorum mox in hoc ipso sermone fit mentio, tamquam anteriorum. Fuisse autem habitum ante Incarnationem, nõ rectè à Palacio inde colligitur quod hic dicitur, *posuit David puero suo, excitare Regem ex ipsa fortissimum*: quod de Messia, Davidis lectissimo germine, intelligendum esse non dubito. Cur tamen de Messia nondum producto accipi debeat quod vult Palacius, equidem non video. Nam æquè de Messia iam diuinitus excitato atque producto valere ea verba possunt; quatenus is ipse qui in sanctorum sine

in certis visus est & cum hominibus conuersatus, vi diuini promissi quo eum Dauidi excitare statuerat, est tandem productus.

353. Igitur cum nihil obsteret, & omnia longè meliùs quadrent, si diuina sapientia non paulo ante Incarnationem, vt prædictus Auctor ait, sed in ipsomet Incarnationis puncto, commendasse animam suam in tam glorioso cœtu dicitur; in eam planè venio sententiam, vt Syracides edoctus à Spiritu sancto mysterium Incarnationis Verbi, & productionis Christi, describat orationem luculentam, qua Sapientia Dei in puncto Incarnationis, astante Sanctorum & electorum plenitudine, celebrat animam suam: hoc est sine seipsum (iuxta Scripturæ phrasim qua Deus in anima sua iurasse dicitur, id est per seipsum;) sine simpliciter & iuxta licetæ corticem, suam animam, cui tantum decus tunc obrigit ex vnione cum Verbi persona, & tot bonis ex ipsa prodituris, per satisfactoria & meritoria opera, que elicitura esset in corpore. Nam ratione diuini suppositi, cedunt in animæ Christi decus, quæ primùm profertur in hoc encomio, de ortu sapientiæ ex ore Altissimi, primogenitæ ante omnem creaturam, de productione lucis & orbis stabilitione per eam, atque Dominio supremo & principatu illius in omnia. Ad humanationem verò Verbi, pertinet requies ex præcepto siue decreto Altissimi, in Sion quæstia, ipso creatore quiescente in tabernaculo quod construxit sapientiæ ad inhabitandum in Jacob, hereditandumque Israël, & mittendas radices in electis Dei, & populo honorificato, ac Sanctorum plenitudine, in qua vt lectissimæ quæque & odoratissimæ plantæ caput extulit, & fragrauit incarnata Dei Sapientia, omnium aromatum vincens suauitatem, omnes honestatis & honoris fructus proferens, dilectionem pulchram & castam, timorem, agnitionem, & sanctam spem, omnem gratiam viæ & veritatis, omnem spem vitæ & virtutis. Hæ fuerunt sanctarum actionum fruges, è quibus Sapientia Dei laudauit animam suam in puncto Incarnationis coram omnibus Angelis, affusa ei copiosissima luce, qua apertè & clarè spiceret diuinæ erga se beneficentiæ vbertatem; qua & ad diuini Verbi decora per vnionem personalem est euecta, ita vt ornamenta personæ cui ipsa substantialiter adiungebatur, in eam quoque per communicationem idiomatum, prout partem humani compositi Verbo copulati, refunderentur; & in sua creata entitate, fons honorum omnium, & Dei benedictionis perennis ad nos (caurigo, est constituta.

Hæc luce perfusa in primo creationis suæ momento anima Christi, quantum conceperit ex tam vberi luce calorem, supra creati cuiuscumque ingenij facultatem sit cogitare, nedum dicere. Suspiciari tamen vticumque possumus, quandoquidem calor lumini commensus est, luculentum planè dilectionis in Deum calorem, imo æstum ac incendium fuisse in sanctissima illa voluntate excitatum. Et quando videret hoc esse Dei beneplacitum, vt requiem sibi in hominibus pararet, his mundatis & sanctificatis, aptatisque ad dignum Deo stratum, exarisse quoque in eorum amorem: & incensissimo ac flagrantissimo actu caritatis erga homines, obtulisse se suaque omnia studia, labores, vitam ipsam, ad inueniendum & statuendum in eis locum Domio, tabernaculum Deo Jacob. Et cum distinctè obijcerentur per intellectum à Verbo collustratum, labores, calumnie, ætumnæ, cruciatus, mors teterrima, & quidquid in eam rem ad mensuram redemptionis bonam & confectam necessarium ex decreto Patris foret, tantus fuit voluntatis illius calor, vt & omnia que diuinitus proponerentur rata haberet acceptaque; & supra quàm exigeretur, excipere ac præstare parata fuerit. Quin etiam magnam sibi esse, vocari & esse Dei animam, agnoscebat, præ spirituali calore liquefacta, & sancto timore reuerentiali profundissimè ab-

iecta, ad diuini Verbi conspectum depressa est, & in nihilum suum ac originarias latebras, præ tanta maiestatis suæque naturalis vilitatis penitissima consideratione, refugit. Quod si plenitudo sancta, & electorum multitudo, vt habent verba Syracidis que retulimus, diuinam sapientiam inter benedictos benedixit, & exaltauit, & admirata est, immensa gratiarum actione & laude cumulans ex propositis capitibus diuinam sapientiam, luto nostro tunc confectam, tot tantorumque operum molitricem & artificem, quas par erit existimare, fuisse in eo negotio sanctissimæ Christi animæ partes, cuius erat & lux ad perspicendum plenior, & pondus in Deum per habitu infusus longè acutius, viciniquæ ad incretam sapientiam planè singularis:

Cerei & Christi, compactio proportionalis, concluditur.

354. Est igitur Christus Dominus, ex humana carne & anima ac diuino Verbo compactus, vt cum S. Bernardo serm. 3. in V. gil. Natiu. Domini dicere memini, [tamquam inmensi & præclari luminis cereus, in huius mundi carcerem illuminatus & accensus.] Huius cerei qui Christus est, candelabra fuisse SS. Apolos, dixit Petrus Damian. serm. 27. *sub finem*: glossans enim illud Apocal. 11. *Isti sunt due oliua, & duo candelabra lucentia ante Dominum*, ait. [Candelabrum tribus pedibus innititur, & in altiora confurgens, cereum superportat, vt qui ingrediuntur lumen videant: ita & Apostoli, tribus virtutibus innitentes, operatione, prædicatione, miraculorum consecratione, lumen verum Dominum Iesum Christum, ingredientibus ad fidem tota claritate monstrant.] Iusti quoque, quorum præsertim ministerio affulget cæteris lux Christiana, æque censendi sunt candelabrum tripes, fide, spe, ac caritate subnixum.

Vfus doctrinae.

Nos quoque Christi imitatione & exemplo, in cæteros conformari, & ardere ac lucere, consentaneum est. Non peruerso illo modo quo aliqui in Satana cereos aptantur, ardentes & lucentes, vel prout in suum, vel committere in suum & aliorum existimant: Ea ferè ratione, qua vt est apud Tacitum l. 15. Nero perfectum fertatis exemplar, & abiectæ humanitatis in humanis lineamentis & externis exonijs id ea, primos Christianorum, quorum damnationis in urbe Roma dedicator fuit, atroci letho consumpturus eos conformari iussit in cereos, ad vsum nocturni luminis. Horresco referens! [adacto per medium hominem, qui per os emergeret stipite,] vt Seneca Epist. 14. loquitur, infelicem cruciatum cerea plurima, picæque ac bitumine obliui mandabat, vt arderet velut cereus. Quo ferè modo ad ardendum aptabantur, qui subibant [tunicam alimentis ignium & illicitam & in-textam] cuius ibidem Seneca meminit; quamque Martialis lib. 10. ac Iuuenalis criminosorum atrocium supplicium attingens, *tunicam molestam* appellant. Et verè molestam dixerunt, in qua cremabantur lento igne per eam materiam serpente, vt ardent velut cæteri. *Ardentem tunicam* vocasse visus est Tertullianus ad martyrum. agens de ijs qui ad ignes se auctorauerunt. Et eodem respexit in Apologetico, cum eum qui illius ardebat, dixit induisse Herculeum Oeteum. Ad hanc tunicam, si plurimū cerea, picis, & huiusmodi facile ignescens materiam immediate carni noxiorum affusam, insuperque pali in fixio proposita accederet? perficiebatur ea quam dicebam supplicij atrocitas, hominis in cereum conformati, sicque lento igne absumpti, de qua videndus interpres Iuuenalis ad illud Satyræ 1.

Tada lucebis in illa

Qua stantes ardent, qui fixo gutture funant.

Non

enim serui Dei lucernæ bonæ, ex oleo misericordiae illius, non ex viribus suis, Gratia quippe Dei gratuita, illa oleum lucernarium est. *Plus enim illis omnibus laboravi, ait quædam lucerna.* Et ne viribus suis ardere videretur, adiunxit; *Non autem ego, sed gratia Dei meæ.* Omnis ergo propheta ante Domini Adventum, lucerna est. De qua dicit Petrus Apostolus; *Habemus certiores prophetarum sermonem, cui bene facitis intendentes, quæ admodum lucerna lucenti in obscuro loco, donec dies luceat, & lucifer oriatur in cordibus vestris.* Lucernæ itaque Prophetæ, & omnis propheta, vna magna lucerna. Quid Apostoli? Non lucernæ etiam ipsi? Planè lucernæ. Solus enim ille non lucerna: non enim accenditur & extinguitur, quia sicut Pater habet vitam in semetipso, sic dedit & filio habere vitam in semetipso. Lucernæ ergo, & Apostoli; & gratias agunt quia & accensæ lumine veritatis sunt, & feruent spiritu charitatis, & suppetit illis oleum gratiæ Dei. Si non essent lucernæ, non diceret illis Dominus, *Vos estis lumen mundi.* De quo nimirum lumine statim subiungitur, *neque accendatis lucernam & ponat eam sub modio, quod de Apostolis dictum esse, latè continenter profecquitur S. Augustinus.* E contrario igitur Christus, quia inextinguibile erat eius lumen, quippe non emendicans de foris fomenta, sed habens vitam in semetipso, lucerna non erat, sed lux vera & pura, illuminans omnem hominem. Accedit illud S. Ambrosij l. 7. in Lucam ad cap. 12. [Quia nox est dies huius vitæ, lucerna est necessaria; Christus autem non est in nocte.]

In quibus statuenda Christi & lucerna comparatio.

358. Hæc quidem manifestè probant, penes quædam capita non posse Christum per lucernæ symbolum significari v.g. quia manavit ab eo non lux spicula, cuiusmodi est lux lucernæ, sed copia & diffusa per orbem vniuersum. Quamquam id non officere viquequaque, quominus Christus lucerna dici possit, demonstrat pulcherrimè verbis illis S. Ambrosij serm. 14. in Psal. 118. ad v. 1. [Verbum Dei (inquit) lucerna est. Nōne hoc in principio erat Verbum apud Deū? Quomodo ergo lucerna est? Nonne hoc erat verum lumen quod illuminat omnē hominem venientem in hunc mundū? Quomodo ergo lucerna dicitur: Esaias clamat: *Populus qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam.* Quomodo hic dicitur lucerna? Sed videamus ne fortè idem verbum Dei alijs magna lux sit, ijs lucerna. Mihi lucerna, Angelis lux est. Petrus: erat, quando astitit ei Angelus in carcere, & lumen fulsit ei. Paulo, lux erat, quando euntem ad persequendum populum Christianum, circumfulsit eum lux de celo, & audiuit dicentem sibi *Saul Saul quid me persequeris?* magna quidem lux. Denique lucernæ Pauli lumen nunt, vbi diuinæ splendor lucis emicuit. Et verè lucerna est mihi Christus, quando is nostro ore recensetur. Lucet in limo, fulget in vase fictili thesaurus ille, quem habemus in vasis fictilibus.] Et inferius. [Ergo si gloria Sanctorum nunc sicut lucerna, nunc sicut lux mundi fulget in hoc seculo, quid dicimus de Verbo Dei, quod & lucerna est pedibus meis? Et fortasse vbi non sunt tenebræ, non est lucerna, Verbum Dei, sed supra lucernam quia lux est. Tenebræ ijs non sunt, qui vident lucem. Denique tunc iusti fulgebunt sicut Sol, in regno patris eorum. Et fortasse secundum legem lucerna est Verbum Dei, secundum Evangelium, lux magna est. Iudæis lucerna est, & lucerna sub modio. Lucet lex, sed non videtur, quia operta eorum doctrina est, & contagione vitorum & cæcitate peccatorum. Populo autem nationum, lux est. Denique populus, qui sedebat in regione umbrae mortis, lux orta est eis. Aperi igitur fenestras tuas, ut splendor tibi magnæ lucis introeat.] Liqueat ex his, sub qua ratione Christus, lux magna, possit insuper lucerna appellari, etiam si penes ea capita quæ proponebantur,

verè negare licuisset posse Christum cum lucerna componi.

Illud item alterum caput, quomobrem Christus lucerna dici non debeat: quod ex D. Augustino propositum est, non obstat quominus Christus sub aliqua ratione eam denominationem admittat. Inde enim ducatur argumentum, quod lux Christi, flammam nunc ardentem, mox extinctam ut nobis accidit, non conficitur; sed iugem & inextinctam, quippe ab intrinseco habentem vnde foveatur: cum Christus quoad gratiam foveat, sit fons fluminis sui, ut de Deo dixit Paschasius Diaconus. Sicut enim Christo intrinseca fuit persona Verbi, ita connaturale ei fuit habere ex hoc extremo sibi interno, atque ad eum non desoris, gratiam qua flamma caritatis perpetuè arderet. Præterquam quod Verbum ipsum, flammæ munus in hac lucerna obire, dici potest, de quo multo liquidius est, & esse inextinguibile & externa fomenta non emendicare. Hæc tamen probatio illud dumtaxat efficit, Christum prope Verbum, malè cum lucerna esse conferendum. De quo Christo prope verbo, intellexit D. Augustinus quod negat Christum esse lucernam, ut patet ex serm. 23. in Psal. 118. Penes igitur ea capita, Christus negatur à citatis Doctoribus lucerna esse, quamuis penes alia, rectè cum lucerna componi possit, ut factum est à Scriptura & Patribus.

Isaias, & David, ad hoc institutum.

359. Ex Scriptura, luculentus est locus Isaiæ 62. vbi Propheta, ut optimè ibi expendit D. Hieronymus, prænunciato Saluatoris aduentu, & bonis quæ per eum obventura, erant Ecclesiæ, contestatur se precibus iacentium preces, nec vquam oratione & interpellatione destitutum, donec veniret Christus, & veluti lampas ardens, illuceret Sioni. *Propter Sion* (inquit) *non tacebo, & propter Hierusalem non quiescā, donec egrediantur visus splendor iustus eius, id est ut fulgur ex nube, ut habent Hebræa, & pulchre profecquitur Methodius orat. in Hypapantem, & saluator eius ut lampas accendatur.* En iustum Domini, & Saluatorem humani generis, collatum lampadi suæ lucernæ.

Non desunt etiam qui illud Psalms Psal. 131. *Paravi lucernam Christo meo,* de Christo interpretentur. Communissima quidem expositio id accipit de Baptista, qui fuit lucerna ardens & luens, parata ad Christi indicationem, & manifestationem. Atque ita S. Cyrillus 10. de adorat. lucernam in primo tabernaculo collocatam, quam legem esse alibi asserit, exponit de Baptista ad Christum præuio. Tamen non malè Eusebius l. 4. de demonstr. cap. 21. Christum cui ea lucerna parata dicitur, interpretatur secundo loco ipsummet Davidem, cui iuxta promissum diuinum, productum sit illic cornu, id est in Bethleem, & parata ibidem lucerna, hoc est Christus. [Fortasse etiam (ait Eusebius), ipsum in Bethleem à Christo assumptum corpus, alio quodam intellectu his verbis significans; quando per corpus, tamquam per stacuum vas, in habitans in illo diuina virtus, quasi per lucernam, diuini illius & rationalis luminis radios, in omnes emisit homines.] S. Epiphanius orat. de Deip. eidem interpretationi videtur astipulatus, cum candelabrum aureum Zachariæ de Virgine Deipara interpretatus, subdit. [O candelabrum Virgineum quod illustravit tenebris involutos! O candelabrum Virgineum, repellens tenebras, & lucem splendere faciens! O candelabrum Virgineum, quod ab altissimo throno accepit ter lucidum signem, vnum inextinguibilem, substansialem, & ad illustrandam terram resplicit. O candelabrum Virgineum, de quo per Prophetam Deus inquit, *Illic producam cornu David, paravi lucernam Christo meo.*] Liqueat S. Epiphanius lucernam de Christo ipso accipere, quæ parata alteri Christo, Regi inquam Davidi dicitur; alioqui

dixit, Ego sum lux mundi: Ipse enim verè est lux quæ illuminat omnem hominem vententem in mundum virtutum. Quomodò verò hic simul sit oculus & lucerna nostra, planiùs oratio demonstrabit. Caput plenitudinis Ecclesie, est ipse Christus. Ita enim ait magnus Apostolus Paulus: non verò membra ipsius, & membra de membro. Præstantissimum autem sentiendi instrumentum in capite, oculus. Qua igitur ratione est caput, ea etiam oculus est, à quo totum corpus Ecclesie illustratur. Porro autem valde assimilatur Incarnationi Verbi, lucerna. Nam cum Verbum natura sit Deus, & per dispensationem caro factum sit, uti lumen secundum substantiam incircumscriptæ testæ carnis quasi lucernæ media anima, ut per elychnium igni unitum apparuit tenebras ignorantie discussurus. Et certè Dominus sic ait; Nemo lucernam accendens operit eam vase, id est, nemo Verbum in seipso per fidem possidens, tanquam lucernam menti prælucentem, terrena illud cogitatione contegit, ita ut lumen huiusmodi lucernæ otiosum videatur, non suapte natura, sed eius qui illud continet negligentia.]

Nec non lampas transiens, & lucerna sacrorum olim Candelaborum.

362. Lampadem transeuntem cuius mentio est Genes. 37. Christum à Iudeis ad Gentes transeuntem, interpretari licet, cum Ruperto lib. 5. in Genes. cap. 22. Quanquam Richardus l. de differentia sacrificij Abrahæ & Mariæ sub fin. aliter eam lampadem interpretatur. Tamen Ruperti expositio elegans est; & aptari ad eam potest, quod habet Cantanifenus apolog. 3. nempe quotannis, in puncto temporis resurrectionis Christi, Hierosolymis tres lampades Christi sepulchro appensas, demisso cælestis igne accendi, astante Musulmannorum Principe, & diligentissimè cauente ne aliunde per stropham alicuius veteratoris lumen inferatur. Lampadis enim accensio, manifestum videtur symbolum rediitini Christi iuxta symbolum quod est apud Firmicum l. de error. profan. relig. c. 20. ac proinde non malè lampas transiens de lumine ad reuelationem gentium veniente accipitur.

Producere in hanc ipsam rem licet, alias quasdam Scripturas in quibus candelabrum Typicum, vel quod à Mose fabricatum est, vel quod Zacharias per visum conspexit, Christum adumbrat iuxta Patrum interpretationem. Quamvis enim candelabrum Mosaicum septemplex, spheræ cælestis septilustris imaginè esse, statuat Philo l. quis rerum diuinarum hæres, vbi tria quæ in Sancto erant, ad agendas Deo gratias mensam pro mundi varia suppellectile, altare pro elementis, candelabrum denique pro cælo constituta fuisse existimat; idque ex candelabri postura ad meridiem confirmet l. 3. de vita Mosis, suffragante Clemente Alexand. 5. Strom. cap. 3. Quamvis item Theodoretus Zachar. 4. Mosaicum candelabrum septemplex, diuinæ providentiæ, mundo per septenarium dierum quibus temporum cursus voluit, consulenti, imaginem esse statuat: Tamen multo plures & congruentius, candelabrum illud Christo accommodant. Ita Clemens loco allegato in secunda mystica candelabri interpretatione Ruperti in c. 4. Zach. Gregor. hom. 6. in Ezech. & S. Cyrillus l. 9. de ador. vbi sic explanat cuius rei typus esset candelabrum Mosaicum. [Aureum candelabrum Christi figuram tenet; filius enim ex natura ac verè Deus est; auro autem similis esse putanda est, ut in superioribus definiēbamus, illa diuina claritas atque præstantia. Tornatile autem, quia speciosissimus est, & plus quam oratione explicari possit, ille Emanuel, si pulchritudinem animo spectabilem cogites. Scriptum est enim, *speciosus forma præ filiis hominum*. Quod igitur candelabrum tornatile factum est, id verò illam pul-

chritudinis præstantiam, id est, diuinam illam nostræ Emanuelis dignitatem aptissimè significabat. Calamos porro ex dextro, sinistròque latere tanquam ex arbore prodeuntes, inquit, eum medio stipite simul exurgere, & ad parem altitudinem tolli. Quamvis enim vni-genitus ille, secundum naturam vnus sit, & vt Deus simplicem habeat essentiam, diuersitate tamen efficientiæ, quasi multiplex esse videtur: Neque verò aliquid in eo externum est, & aduentitium, tametsi diuinis attributis quodammodò hand simplex intelligatur. Lux enim, & vita & vis, & incorruptio esse intelligitur. Nam cum docere vellet nihil esse in eo adscitum, intoluit, vt opinor, illud, *Sphæra, & calami, & lilia ex ipso sunt, Tornatile ex auro puro*, id est, totus vni-genitus Deus, non perinde arque ea, quæ orta sunt, sanctificatus: neque vt Angeli, qui in sua quadam natura intelliguntur, licet sint illius gratia, & gloria decorati, ac tanquam auro mundo, Spiritus munere quodam modo illi; sed quod suapte natura sit illa ipsa res, nempe Deus; illa nimirum purissima, & suprema natura. Septem porro lucernæ sunt; multis namque modis à Christo illuminatio tribuitur: & alij quidem datur sermo Sapientiæ, alij autem sermo scientiæ, discretio spirituum, & reliqua. Perfectionis autem signum est, numerus septenarius: perfectissimus verò est suapte natura Emanuel tanquam Deus, & charismatum ab ipso fluentium distributio perfectè ijs, proposita est, qui merentur accipere; neque enim ad mensuram datur spiritus, vt beatus Ioannes ait; sed ex eius plenitudine nos omnes accepimus.] Non est sensus S. Cyrilli, typum candelabri præcisè in Christum cadere prout est Verbum: sed indicat ea ratione, quæ fuerit causa & radix tot Christi peculiarium prerogatiuarum ac perfectionum, quæ verè est Verbi persona. Addit lib. 10. in prioribus tabernaculi parte, vnicam ex Mosis præscripto fuisse lucernam. In tabernaculo autem interiore, fuisse locatum septemplex candelabrum: quo declaratum purat, legis quæ Euangelio præiit præexiguum fuisse lumen, quale lucernæ vnus exiguit; Ecclesie autem Christianæ lumen, quippe à Christo candelabro septemplex dimanans, plenum & copiosum fuisse. Ad hanc mentem, piissima Regina Mathildis vt habet Chronicon Cluniacense, candelabrum pedes octodecim altum, illo omni artificio quod Mose inditum fuerat, fabricatum, Cluniacensi templo obtulit, in Christi Domini symbolum, monumentumque sempiternum; vt ibi annotatur.

363. Idem cum hoc Mosaicò, fuisse candelabrum quod Zachariæ obiectum est, S. Cyrillus priore loco allegato, & l. 4. in Ioan. cap. 28. censuit, & Lyranus Exodi 25. Quare sicut illud quod à Mose est fabricatum, exhibuit Christum, ita & istud quod Zachariæ est ostensum. Idque S. Cyrillus confirmat ex eo quod de 7. candelabri lucernis subiiciatur, eas expressisse septem Domini oculos, quibus in vniuersam terram prospicit. Geminos item olearum ramos, tenero recentique germine virentes, candelabro circumpositos, quos Angelus Prophetam docuit designare binos pinguedinis filios ante Dominum vniuersæ terræ astantes, S. Cyrillus l. illo 9. ait denotare populum Gentilem ac Iudaicum: [In quo (inquit,) manifestè & euidenter illud candelabri officium pro Christi figura posuit; ad cuius dextram, sinistrâque partem, oliuarum rami tanquam circum illud essent collocati, impingantur oleo, quod sancti Spiritus figuram gerit, mentem credentium irrigantis, iuxta illud. *Impingasti in oleo caput meum*.]

Guericus Abbas serm. 1. de SS. Petro & Paulo, candelabrum hoc Zachariæ de Christo exponens, lucem, ait, esse diuinitatem, candelabrum humanitatem, quod aureum totum non auratum dici notat; quia siue auro significetur charitas, siue sapientiæ, siue diuinitatis, nihil horum

horum Christus est per participationem, sed per substantialitatem: cum tamen nos, quippe natura plumbei aut lateri, non aurum vel auri, sed ut multum aurati diluamur. Duos filios olei splendoris, assistentes Christo, interpretatur Gneticus SS. Petrum & Paulum.

Rupertus lib. 1. in Daniel cap. 23. duobus illis ramis oliuae, Angelos & homines, Christi quã Verbi, quã hominis, charitate conditos aut redemptos, significari putat. Quidquid verò sit de vniuerso candelabro, de quo discrepantes sunt sententiae, ipsimet Rabbinii apud S. Hieronymum Zach. 4. eam lucernam quã in summo candelabro eminebat, intelligunt significasse Christum qui caput est legis, quam voluit candelabro significatam inibi quã inferius S. Hieronymus, Ecclesiasticos quoque tractatores, lampadem illum in vertice fulgentem, ac commodasse Christo Domino quamvis candelabrum interpretatos esse dicat de Ecclesia. Nobis autem in presentia latet, ut lucerna candelabri mystici Zachariae obiecti, symbolum Christi fuisse agnoscat & eam ad ipsam sicut nobis qui candelabrum Zachariae de Ecclesia sunt interpretati, ut disertè Theophanes Cretemensis homil. 42.

Eadem ex causa, nobis æquè suffragantur, qui candelabri alias expositiones proferunt; ac nominatim bene multi qui Deiparam illo significatam esse volunt. Ita Venantius Fortunatus lib. de partu Virginis, sic allegans Deiparam.

Virgineo casu dux, sexu prima secundo

Prelata affrigeris sola puella choris,

Figmentum figulis super omnia vasa decorum,

Aque creatur a fulgida massa noua.

Candelabrum pulchrum, Verbi capiendò lucernam.

Quam formam sculpsit iam super astra faber.

Ornavit Hierusalem sanctum speciosa venustus,

A facie templi, vas in honore Dei.

Orti diem inactans, radios à fronte, sagittas

Luminibus rutilis, lumen honore rotans.

Iam habent S. Epiphanius orat. de Deip. laudibus, Georgius Nycomed. orat. de Praesentatione Virginis in templo, Andreas Cretensis hom. de Annunc. S. Damascenus orat. 1. de Assump. & peregrantur his verbis Anastasius q. 53. in script. cum proposuisset explicanda quid significaret candelabrum monstratum Zachariae. [Quod est ergo candelabrum? Sancta Maria. Cur autem candelabrum? Quoniam materiae expetent lucem gestauit, Deum incarnatum. Cur autem incensum aut eum quoniam post partum man sit Virgo. Dicit enim, haec porta erit clausa, & nemo intrabit per eam, sed Dominus Deus solus intrabit & sedebit quoniam ipse est dux, & egredietur, & claudet portam post se. Quod autem reclusa sit porta, testatur Iob dicens, Cur non conclusisti portas veteris maris mea? Quid est autem lucerna? Deus Verbum incarnatum. Dicit enim Elaias propter Sion non tacebo: propter Ierusalem non traham sibi, donec egressa fuerit lampas lumen Iustitiae mea. Salutare autem meum, lampas, lucerna ardebit.] Hic sicut, dimissis cæteris candelabri illius adiunctis, quæ æquè eodem accommodat Anastasius. Satis quippe nobis est, quod lucernam, id est omnibus supereminentem in candelabro lucernam, cui ferendæ candelabrum Virginis est diuinitatis pronium, admittat esse Christum Dominum: quod æque etiam docent reliqui, de Deipara exponentes candelabrum.

Ratio prior eiusdem denominationis Christo tribuitur, quia homo lucerna; cum quoad vitam naturalem.

364. Satis superque declaratum manet, ex vsu scripturarum & Patrum, lucernam esse Christi symbolum. Accedit ratio, quæ duci potest cum ex eo quod generatim homo lampadis nomine aptè designetur, & Theop. Raynaldi Christi.

in naturali & in supernaturali statu; tum etiam ex speciali ratione compositionis Christi Domini. Generatim, hominem quoad naturalem vitam, cum lucerna rectè componi, docet nomen quo apud Græcos homo nuncupatur. A veteribus enim sapientibus, & notat Cæsarum Dialog. 1. homo dicitur est quæ, eo quod ratio in eo tamquam ignis in lucerna luceat, ut idem Cæsarum philosophatur. Videtur insuper Origenem hom. 15. in Genes. ad illud reuixit Spiritus eius. Ipse legit reaccensus est, & alludi ad humanam lampadem docet. Quæ analogia à Methodio quippe pulchrè traditur apud Photium Cod. 237. verbis illis. [Quinque Lychnis lampas, verè nostrum corpus est, quod anima instat facis circumfert.] Sicque accipit lampades in parabola decem Virginum. Idem constat ex definitione illa Aristotelica vitæ in 1. de respir. Vita est permissio anima vegetantis in calido & humido. Quid enim aliud lucerna? Hæc sanè quamdiu affluit oleum, tamdiu non extinguitur. Vento autem vehemientiore fomentum dissipante, vel humore affuso obstruente vias eiusdem pabuli, illudve perperam afficiente; nimio item pabulo aut fumo suffocante flammam, extinguitur lucerna nec ultra ardere pergit. Similiter mortales, aut affusa Cathari quasi aquæ vi, aut magna spirituum dissipatione, aut nimia ingurgitatione, vivere desinunt. [Omnes itaque homines lucernæ sunt, quia & ardere possunt & extingui.] Ut D. August. philosophatur tract. 23. in Ioan. præneratque Plato lib. 6. de legibus, conubiales leges præscribens, nec aliter se rem habere in humanæ speciei propagatione & prolis per coniugium susceptione docens, quam in Panathenæis, ubi equites in Deæ honorem concitato cursu acti, lampadem sibi vicissim præbebant: quod expressit Poëta versu illo, Et quasi cursores, vitas lampada tradunt.

Videandus in eam rem Castellanus l. de festis Græcorum, V. τὰν ἀνάστασιν & V. ἑλλοστία. Spectabat eodem, quod Romanis, ut est apud Plutarchum q. 75. Rom. lampadis extinctione grauissimè interdiceretur; sed permittendum erat, ut lnum fumigans seipso deficeret, & perfectè extingueretur. Nimirum cum lampas sit symbolum humanæ vitæ, notatum eo ænigmatico iussu volebant, nefas esse, cuiquam innoxio vitam violenter eripere, sed ut quilibet naturali defungeretur, permittendum esse. Inter ipsos Christianos tempore S. Ioannis Chrysostomi grassabat corruptela, inquam ille stylum potenter stringit homilia 12. in 1. ad Cor. in moral. Accendebantur simul lucernæ complures, indito cuius certo nomine. Ad duodenarium numerum solitus accendi, inditis nominibus 12. Apostolorum, monstrat narratio de Petro Aragonum Rege apud Marimum lib. 10. & idem ab Andronico imperatore in Simoniæ filia factum, docet Pachymerij Historia, & ex ea Pontanus in notis ad Epistolam Christoduli, præfixam Historiæ Cantacufeni. Quæ lucerna longiore artisset tempore, eius nomen indebat infanti, diuturnioris vitæ prognosticum. Vides lucernam, in ea profana & merito improbatâ obseruatione, vitæ humanæ symbolum habitam. Idem significatum est ea diuina vindicta quàm his verbis exhibet Petrus Damiani lib. 1. epist. 20. [Quod mihi à seniotibus intrinatum est, refero. In Babyloniæ partibus, possessionem Apostolica Sedes habebat. vnde tantum balsamo redditum per annos singulos capiebat. quod indeficienti fomite sufficeret lampadi, quæ videlicet ante altare Beati Apostolorum Principis rutilabat appensa. Quam possessionem, accepta pecunia, Papa distraxit, Canonemque aromatis, quem recipere solebat, amisit. Aliquanto post, cum idem Papa prædicto sacrosancto altari, quasi denotus assisteret, & oraret, ecce quidam terribilis, & grandævus senex, in cuius etiam facie barbarisum videbatur, elato brachio, colaphum sibi vehementer inculsit, & ait: Tu existisisti lucernam meam

ante me, & ego extinguiam lucernam tuam ante Deum; moxque disparuit. Ille verò protinus corruit, & paulo post diem clausit extremum.] En vitam, lucernam symbolo expressam.

Tum quoad vitam supernaturalem.

365. Multo luculentior est analogia lucernæ cum homine, quoad vitam supernaturalem: ita ut multo magis fas sit quoad hanc vitam, cum D. Augustino dicere [omnes homines lucerna.] Attigit hoc obiter Faustus Rhegiensis lib. 1. de lib. arbitr. cap. 12. docens, mulierem Euangelicam quæ accêsa lucerna drachmam perquirat, imaginem quærens [ad gratiæ oleum, apponit studium suum, & cum Dei adiutorio iungit suam requirentis intentionem.] Verum quia hic autor in gratiæ negotio lubricus est; & fortassis quia oleum, ellychnio iam præparato & disposito aduenit, existimauit similiter, gratiam voluntati ex se dispositæ tribui, qui est semipelagianismus cuius hic autor inuidia flagrat; propterea præstat eandem similitudinem petere ex Venantio Fortunato in expositione orationis Dominicæ, ad illam petitionem, *fiat voluntas tua*, ubi grauissimè ex Apostolo & B. Augustino aduersus semipelagianos disputans, iustum confert cum lucerna quæ aliunde succenditur. Ex quo colligit, hominem non habere per se, & ex se, ad supernaturale bonum voluntatem aliquam, sed à Christo velut lucernam illuminati oportere, hæque naturales tenebras suas, debere vnumquemque agnoscere, ne per ventositatem suæ superbiæ extingatur, & subducto splendore maneat in cecitatis caligine, arrogans facultati suæ quod diuini & muneris. [Quicquid promisit, (ait de Deo S. Augustinus in Psal. 109. *initio*) indignis promisit, ut non quasi operibus merces promitteretur, sed gratia à nomine suo gratis daretur, quia & hoc ipsum, quod insè viuit, in quantum homo potest iuste viuere, non meriti humani, sed beneficij est diuini: Nemo enim iustè viuit nisi iustificatus, id est, iustus effectus. Ab illo autem fit homo iustus, qui nunquam potest esse iniustus. Sicut lucerna non à se ipsa accenditur, ita nec anima humana sibi præstat lucem, sed clamat ad Deum. *Tu illuminabis lucernam meam Domine.*]

Verum S. Ambrosius serm. 14. in Psal. 118. ad v. 1 aliunde insuper petit, cur lucernæ accendantur iusti. Sic enim scribit. [Conscientia tua lucens benè in hoc corpore, lucernæ lux est, ipsa est oculus tuus. Si purus oculus tuus, si conscientia tua munda sit, munda est caro tua. Si autem in te est tenebrosa conscientia tua, etiam corpus tuum conscientia tuæ nocte tenebrosum erit. Lucernæ ergo & nos sumus, toto operi corpore, vix aliquid exiguum habentes vnde lucere possimus. Denique & Ioannes lucerna erat, sicut dixit Dominus de eo; *Ille erat lucerna ardens & illuminans*. Bona lucerna, quæ lumen accipiebat à Christo, ut lucere posset in hoc seculo, Merito ardens, merito illuminans, qui erat nuntius Christi, illuminans prædicatione fidei pectora singulorum. Sed & istis lucernis dedit vt lux mundi essent, dicens ad Apostolos, *Vos estis lux mundi.*]

Præter iustos, quod D. Ambrosius lucernæ specie exhibuit, Rupertus obiter lib. de voluntate Dei c. 22. & Secundinus Manichæus Epistola ad S. Augustinum, præfixa libro contra ipsum Secundinum *serè initio*, planeque luculenter S. Paulinus epistola apud Augustinum, 31. ipsum Augustinum tanquam lucernam his verbis exhibet. [O lucerna dignè supra candelabrum Ecclesiæ posita, quæ latè Catholicis vrbibus de septiformi Lycho pastum oleo lacticiæ lumen effundens, densas licet hæreticorum caligines disceris, & lucem veritatis, à confusione tenebrarum splendore clarifici sermonis enubilas.] Describens S. Honorati perigrinationem Hilarius Arelatensis in Panegyrc. Lampadem

eum nominat sic Deum alloquens ob eius translationem. [ò quanta Domine dispensatio procurationis tuæ, qui lampades tuas fidei igne fulgentes, non loco fixas stare pateris, sed præfers eas illuminationi diversorum locorum, inspirans migrandi voluntatem, & faciendi gloriam.]

S. Basilii lib. de Spiritu sancto cap. 29. Gregorium Neocæsariensem, ait velut insignem magnamque lucernam in Dei Ecclesia resplendisse B. Paulum S. Ephemem in testamento *sub finem*, clarissimam & iucundissimam Ecclesiæ lucernam appellat S. Athanasium hoc elogio exornat Naz. orat. 23. [Sanctissimus orbis oculus an lucerna; vt cum Zachar. 4. dicitur, *super lapidem unum septem oculi sunt*, id est lucernæ septem quia ohm, vt nunc etiam alicubi, lucernæ forma, oculum referebat; & sacerdotum Antistes, sublimis vox, fidei columnæ, secunda Christi lucerna, & præcursor.] De Simeone Stylita collato cum lucerna super candelabrum posita, & instar Solis fulgente, omnique gentes ex orbe vniuerso ad eum concurrentes illuminante, scitè Theodoretus scd. 26. Reliq. hist. *sub finem*, Baptistam, ipse Christus specie lucernæ exhibuit, quod ita vulgatum est, vt autor homiliæ de Natiuit. Baptiste, intextæ homilij addidit S. Chrysostomus in Lucam, testetur ea ex causa, ipsum diem natiuitatis Ioannis Baptistæ, dictum esse *lampada*. S. Germanus oratione de Natiuit. Deiparæ, sic eam compellat. [Lucerna septu-pla, & toties ardens donorum septem candelabrum, septem furoris refulgens Spiritus sancti; lucerna inextinguibilis luminis omnia collustrantis, quam mysticè ait vnctionis oleum.] Alij plerique sancti, lucernæ audierunt, non inter homines modò, sed etiam inter Angelos. Nam Pantaleum Diacon. orat. de SS. luminibus, vocat SS. Michaelem & Gabrielem [duas paris momenti, & maximas vnitionæ Deitatis lucernas.]

Concluditur prior ratio, denominandi Christum, Lucernam.

366. Hæc cum ita fin. concludere omnino licet cum sancto Ambrosio serm. illo 14. in Psal. 118. sicut iusti lucernæ dicuntur, ita & Christum, merito nominari lucernam posse, & tanquam iustorum principem, habere cum lucerna proportionem. Nam & homo fuit, atque adeo lampas, & adoperus corpore vix ex aliquo exiguo lucebat; & prout natura humana prædictus, aliunde habuit vt arderet, & illuminaretur; (tameñ non aliunde, arrento diuino supposito, quod huic compositio erat intrinsecum.) Hæc quippe de causa S. August. serm. 23. in Psal. 118. ad illud, *lucerna pedibus meis verbum tuum*, Apostolos ait dictos esse lucernas Matth. 5. [Vt scirent se tanquam lucernas de illo lumine, quod immutabiliter lucet, accensas. Nulla quippe creatura, quamuis rationalis & intellectualis, ex se ipsa illuminatur, sed participatione sempiternæ veritatis accenditur: etiam si aliquando dies vocatur, non dies Dominus, sed quem fecit Dominus. Et ideo adhuc subdidit, *Accedite ad eum, & illuminamini*. Propter quam participationem, in quantum homo est ipse mediator, lucerna in Apocalypsi nuncupatur.] Nimirum vbi de templo Dei dicitur, & *lucerna eius, est agnus*.

Facit ad hoc negotium, quod Reuchlinus, alijque nonnulli Rabbinii & Hebraizantes Scriptores, dum sacerdotum Iesu nomen ex tetragrammato nomine derivare laborant, aiunt nomen *Iehosua* supra nomen quadriliterum *Iehona*, addere v quam vocant literam clementiæ, aiuntque significare humanitatem, quia habet formam lampadis: quod aiunt fuisse aptissimum symbolum muneris quo fungitur inter nos Christus Deus homo. Nolo pro hac nominis Iesu notatione contendere. Nam inter Christianos Doctores Hebraicæ linguæ peritissimos, non admodum recepta est ea nominis

etiam in appropinquatione, credendo Deum esse remotum ab omni circumscriptioe, etiam si sit in homine?]

Lucerna, quae Christus est, forma, myxus, oleum.

369. Restat ad plenam lucernae nostrae cognitionem, ut pauca addamus de eius forma, ac ellychnio, & oleo. Forma est planè singularis. Quod enim Helychius hom. 2. de Deip. refert antiquiores nominatè Deiparam, *lucernā oris expertem, quae à seipsa iugiter ardeat*, quemcumque tandem sensum habeat, multo sublimius atque illustrius in Christum cadit, quam Deiparam. Videtur autem sensus eorum qui ea appellatione insignuerunt Deiparam, is fuisse, quod non esset opus Deiparae oleum iugiter sufficere, ne deficeret uti nobis viuuenit, in quibus nisi perpetuò oleum affundatur, deficiamus. Et constat quidem egressse Deiparam iugi diuinorum auxiliorum subministratioe: sed quod spectata maternitatis prerogatiua, diuinæ illæ supplicatæ aliquatenus debita videri possent; tanta autem esset earum vbertas, ut nihil opus esset extrinsecò afflatu, adhortationum flammam vegetantium, & fuligines adnascentes dispellentiam, id quod in omnibus iustis est necessarium, nihil item ei ab eruditione, per Apostolos aut quoscumque purè creatos Magistros possit obtingere, propterea Deipara, lucerna à seipsa iugiter ardens, dicta est, & ore ad oleum extrinsecò excipiendam destituta. Hæc quanto potiore iure de Christo dici possint ac debeant, fastidio monere, cum sit euidentissimum, fonti gratiæ nihil affluxisse extrinsecò, quorum vniuersi lauces à fonte scaturiant necesse est. Nec quod Angelus in horro Christum solari & firmare in bono visus est, quicquam huic negotio incommodat. Ut enim inferius suo loco manifestum erit, nihil Angelus Christo insinauit quod eum lateret, nullaque ex parte nutantem firmavit, aut labentem suffulit. Sed ut veritas susceptæ nostræ causa paupertatis proderetur, statueruntque nobis in æumnis exemplar non respuendi amicorum pia monita, & leuimenta malorum, admisit Christus externam qua non egebat sancti Angeli suggestionem; & sacris literis consignari voluit, apparuisse ei in extremo illo agone, confortantis pio officio fungentem Angelum. Fuit igitur Christus vndeunque lucerna oris expertis, multo magis quam Deipara. Iugiter enim ex se arsit, nec vilo extrinsecò suppeditato doctrinæ aut incitamenti ad virtutem fomento indiguit, cui omnis plenitudo à proprio supposito affluebat.

370. Quid si verò ille oris in lucerna defectus, id est exclusio necessitatis affundendi subinde olei, pertinet ad ellychnium asbestinum, eoque facta est allusio ab ijs qui eo nomine donarunt Deiparam, quo nos multo magis donandum Christum contendimus? Sane Casarius dialog. 1. *ferè initio*, describens sanctos Patres specie lucernarum, splendore suo cœli luminaria vincuntium, sic habet [qui & splendore suo, firmamenti luminaria vincunt, & vitæ sermonem continent: quorum ellychnium nunquam decidit & lucerna non comminuitur, & oleum non absumitur, & lampas non quassatur, & flamma non extinguitur.] Omnino Sanctos Patres specie lucernarum exhibet, quibus ellychnium erat, non ex Salamandrae pennis aut Managine, ut aliqui censuerunt reiecti à Langio l. 1. Epistola 66. sed ex Amianto vel ex Asbesto, siue lino viuo. Sic dictum lino, autore Plinio lib. 19. cap. 1. ex quo contexta mantilia, quibus luculentus ignis erat pro lixiuo, & aquis ac sinegmatibus quibuslibet. In eum enim coniciebantur, cum expurganda erant: perstabant verò inter flammam innoxia, detertis tantum fordidibus. Tacit quoque autoritate ex Apollonij opere de mirab. Histor. idem confirmat Mercur. l. 2. var. cap. 27. Nupero experimento idem confirmat Viues 2 l. Ciuit. cap. 6. m

nostra ætate in Cypro Insula venam copiosam huiusce amiantii reperitam, scribit Ruicellius mox allegandus. Ex quo refellas Pancirolum l. de veteribus deper ditis *sub intium*, ubi hoc lini genus planè defecuisse existimauit. Fuit tamen, & est nunc quoque, rarum & infrequens, nec nisi in vltu locupletiorum. Inde Regibus sepulchrales olim tunicae, ut cineres cadaueris reliquis cineribus impermixtae, è toga efferti possent. Inde ellychnia in quibus ignis oleo nouo non affuso, perstabat diutissimè ut Tacus ille ab Apollonio adductus, dicitur ait. lucernam auream Athenis à Callimacho consecratam ex huiusmodi myxo, per annum continenter arsisse, annotat Scholiastes ad prædictum locum Plinij. Multo autem illustrius est, quod Viues ad cap. 6. citatum scribit, de cruta patrum suorum memoria è sepulchro lucerna, quæ vt ex Epigraphe adiuncta constabat, iam supra millefimo & quingentesimo annum ardebat: & vt primùm contrectata est, inter admotas manus fricta, abijt in tenuissimum puluerem. Suspicaturque S. Augustinus, (quamquam aliter præterea eum nodum expedit,) lucernam fani Venetis, quæ dicta est inextinguibilis, & tanquam miraculum ab Ethnicis iactabatur, ex huiusmodi lino fuisse coniunctam. Anastasius in Syuestro inter cætera Constantinianæ munificentiae erga Lateranensem Ecclesiam argumenta, profert columnam porphyreticam Constantinianam in medio fontis locatam, cui superposita aurea lucerna pondere librarum quinquaginta, vbi myxus amianthinus aderet balsamo. Idem de agno aureo in lucernæ speciem, insuuiusmodi Imperatoris constructo, pondere librarum duodecim, prodit Damasus. In sepulchro Gigantis Pallantis à Turno occisi, inuentum suo tempore lucernam, quæ nec flatu nec liquore extingui potuit, sed factò subitus flammam foramine, adhibito stylo, scribit Prolomus Lucensis in annalibus anno 1077. pag. 19. complures huiusmodi lucernas, Patrum memoria in sepulchris refertas, adducit Ruicellius ad symbolum Alphonfi Auali, nominatim verò Alexandro VI. Pontifice, Ferentini, quod est diuitum Hetrutiae Oppidum; rusticusque Ecclesiam regente Paulo III. Bononiae, inuentum huiusmodi lucernam, plerique tradiderunt. Casarius ergo, lucernas Sanctorum ex huiusmodi ellychnio concinnat, indeque indeficientia & inextinguibilitas à qua eas commendat.

Nihil hæc ellychnij Sanctorum indeficientia, ad Christi ellychnium, quod verè non modò nunquam defecit, & nunquam extinctum est, sed neque deficere vel extingui potuit. Sit sanè Sancti laus sua, quod præueniente ac inuante gratia non defecerint: ac deficere tamen potuerunt. Et quamuis eorum de vnoquoque, dictum verè sit quoad extremam saltem, vitæ clausulam, quod de forti muliere in typum fidelis animæ dictum est à Sapiente, *non extinguitur in nocte lucerna eius*; tamen non extingui, & extingui non potuisse, quam longissimè distant. Christi ergo ellychnium nunquam defecit, quod commune aliqua tandem ratione habuit cum ellychnio Sanctorum ceterorum, saltem in extremo vitæ atticulo spectatorum. Insuper verò quod fuit ei planè singularis, deficere nulla ratione potuit. Ita vt quemadmodum singularissima fuit humanitatis Christi per Verbum susceptio, sic quod D. Augustinus habet conc. 23. in Psalm. 18. planè singulari modo Christus lucerna fuerit: quippe qui lucerna esse, definire nequiverit. Et sanè fuisse filium à Deipara suppeditatum ad formationem sanctissimæ eius humanitatis, amianthinum, dixit venustissimè S. Athanasius apud Leonem Cassium in cap. 43. Itaque v. 2. ad illud *si transferis per ignem, flamma non nocet tibi*.

371. Iam oleum lucernarum ceterarum mysticarum, longè despectatius esse eo oleo quod est lucernæ Christi affusum, inde liquet, quod vt ex S. Augustino tract. 23. in Ioan. referte iam supra meminimus, [gratia Dei

illa oleum lucernarum est.] Christi lucernæ, ipsam diuinitatis oleum est assumptum, quo nullæ vnquam lucernæ sunt imbutæ. Hoc est oleum lætitiæ præcipuum Christo concessum: vt videri saue debeat, participibus Christo concessum: vt videri saue debeat, tunc (imo infinitis partibus plus) præstare cæteris iustis, Christus Dominus, quando pretiosæ quædam lucernæ, quotidianis, & ad plebeium vsum adhibitis antecellunt, quædam libras ducentas, in sumptis in vsum lucernæ lateranensis, ex censu per Constantinum magnum cõstituto, prodit laudatus ante Anastasium. Ante aram principis Apostolorum, fulsisse Romæ lucernam, cui iterum pro oleo esse balsamum, ad idque Babylonicum propositum pendit consueuisse, donec à quodam Pongonem qui id insolitum non tulit, distraheretur ait se ab aut quibus accepisse Petrus Damiani lib. 1. epist. 20. Numbis ebrum Nicerotianis lucernam, canit Hispanus Poeta lib. 10. num. 38. Sydonius lib. 9. epist. 13. suo tempore idem seruatam, his docet versibus,

*Numerus erigatur
Laquearius corsiois
Camera in superna lychnis.
Oleumque nescientes,
Adipeque glutinosos
Vivo iumentum fundant
Opobalsamum lucerna.*

Hæc præ simplici oleo, vel præ lactis adipe, siue butyro, quo vltis plebsque ad lucernas restatur Clem. 1. Præleg. cap. 6. ad finem, videri possint pretiosissima, ob raritatem atque fragrantiam. Præ vnguento autem quo ad lucerna Sanctorum, hoc est præ oleo diuinæ gratiæ, ornata sunt, ne in contentione quidem adducenda. At si oleum lætitiæ quo arte Christi lucerna, cum oleo quocumque prædicto componas, non reperit crimine ea comparatio. Tanta est enim exterrorom disproportionis, vt vel nefas sit ea committere voluisse.

Vbi doctrina de Christo lucerna 1. sequendum eius ductum.

371. Tantum de lucerna quæ Christus est, Fructum lucernæ doctrinæ, capiemus vberitimum, si eius ductum sequamur, & ad eam prælucentem signemus vestigia, lucerna scilicet qui ductum sibi Christi proposuit, interpretæ S. Ambrosio serm. 24. in Psal. 118. v. 1. cum dixit *lucerna pedibus meis verbum tuum.* In quæ verbis præter cætera suavissimus Pater. [Fortasse quasi bonus magister mihi præire cupiebat, vt lumen sequi discerem, & illius pedibus ambularem. Ostendit ergo mihi lucernam. Hanc sequar in istius ignorantæ operimento, in istius corporis tenebris constitutus, vt Christum sequens, nullum lapidem offensionis incurram. Eratque Petrus in tenebris ignorantæ, negabat Christum esse mortuum, quia ad huc non videbat mortuum & resurrecturum esse pro nobis. Conuersus ad eum Dominus ait, *Vade retro post me.* Ostendit ei lucernam quam debet sequi, *post me*, dicens: secutus verbum Dei, confirmatus est. Postea cepit inhaerere Christo, utrens ne iterum aliquo laberetur errore. Nonne & ipse qui dicebat, *lucerna pedibus meis verbum tuum*: ad hanc lucernam festinauit, cum diceret in mari, *Dominus iube me venire ad te super aquam?* Sed quia non sequebatur lucernam motus est atque titubavit, naturæ vehementioris mole turbatus. Sequamur ergo lucernam hanc sicut lucernam, & sicut in nocte ambulemus ad lumen. Multæ foveæ, & multi scopuli in istius lucernæ caligine non videntur. Præfert tibi lucernam quam Propheta monstrauit, vide quod debeas transferre vestigium, contare vbi pedem ponere mentis in tenebris, per singulos cura sit gressus, nulli credas tuum, nisi præuente lucernæ istius luce, processum: & vbi putas quod luceat, ibi gurgis est. Videtur lucere, sed pollutus: & vbi putas solidum esse vel sicum, ibi lubricum est.]

Theop. Raynaudi Christus.

Hinc exemplo Davidis omnis fiducia nostra, si modo Ægyptum abijcere, & in promissam terram progredi, consilium incamus. Egredia est eiusdem S. Ambrosij consideratio, ad illa Davidis verba, *propterea memor ero tui, de terra Iordanis & Hermonym.* Sic enim habet I. de interpellatione David. [Memor est de terra Iordanis, in quo gratia memoriam deuotionis accumulatur. In Iordanem Naaman Syrus ille descendit, & mundus à lepra factus est. In Iordane baptizatus est Christus, quando formam lauacri salutaris instituit. Iordanis nomen, descensionem significat, quia descendit Dominus Iesus, quia contagio delictorum vicinos Iordanis fluminis emundauit. Hic fluius exit de Ægypto, & diuidit terram repromissionis. Ergo qui turbatur, si boni consili, ex Ægypto exit, & sequitur viam lucis. Hermonym etiam, viam lucernæ interpretari sunt. Exi ergo prius ex Ægypto, si vis lumen Christi videre. Exiit Chanaanæ à finibus gentium, & Christi inuenit, cui dicebat, *Miserere mei fili David.* Exiuit ergo Moyses ex Ægypto, & Propheta factus est, & remissus ad populum, vt de terra afflictionis populum liberaret. Lucerna autem in Christi corpore. Hæc tibi lucerna, viam monstrat. Vnde & sanctus ait, *Lucerna pedibus meis verbum tuum.* Lucerna quod illuminauerit animas vniuersorum, & in tenebris viam monstrauerit. Euangelium, via lucernæ est. In vmbra lucet, id est in seculo. Vnde & alibi habes, *Nine dealbabitur in Selmone,* id est in vmbra. Hæc qui seruire contempserit, pro lucerna prælucente, sortietur elibanum Idcirco enim vtrumque simul esse Abrahamo exhibitum S. Cyrillus l. 1. Glaphyr. in Pentateg. egregie notauit.

2. Curandum ut nos quoque alijs lucerna simus.

373. Non videtur satis S. Ambrosio, si lucernæ diuinitus præstituta ductum sequamur. Vult itaque nos, Christi incarnatione, lucernas effici. Itaque subdit loco allegato ex Psal. 118. [Ex hac lucerna, (verbo inquam Dei corporato, siue Christo, quem statuit Deus lucernam pedibus nostris,) Accende & tu lucernam, vt luceat interior oculus tuus, qui lucerna est tui corporis. Multas habes lucernas, accende omnes, quia dictum est tibi: *Sint lumbi vestri præcincti, & lucerna ardentes.* Quia multæ sunt tenebræ, multæ sunt lucernæ necessariæ, vt meritorum nostrorum in tantis tenebris lumē eluceat. Istas lucernas, lex significavit semper lucere debere, in tabernaculo testimonij, nõ illas quas Iudæi accendunt quotidie. Illæ sub vmbra lucent, & extinguuntur quotidie: quia quod faciunt non vident: quod legunt, nesciunt, accipient & secundum literam, quod præcipitur secundum Spiritum. Tabernaculum enim testimonij corpus hoc nostrum est, in quo Christus aduenit, per amplius & perfectius tabernaculum, sicut scriptum est, vt per sanguinem suum intraret in Sancta, & conscientiam nostram ab omni opere mortuorum & labe mundaret, quo in corporibus nostris quæ suorum testimonio & qualitate factorum, cogitationum nostrarum abscondita & occulta testantur, lucernarum modo luceat nostrarum lux clara virtutum. Istæ sunt lucernæ ardentes, quæ die ac nocte in templo Dei lucent. Si templum Dei in corpore tuo seruas, si membra tua membra sunt Christi, lucent virtutes tuæ, quas nullus extinguit, nisi eas tuum crimen extinxerit. Hoc lumine castæ mentes, & piæ deuotionis solemnitate nostræ festa, resplenderent. Luceat ergo semper lucerna tua.] Addit pluscula in eam sententiam; scitu & lectu, multoque magis seruatu dignissima. Et bene quoque in eam rem Guericus serm. 1. de purific. adhortans vt non tam Lucernas feramus, quam ipsi Lucerna simus, lucentes intus & foris, nobis & proximis; Lucernæ inquam, corde, manu, ore, quæ distinctius explicat sigillatim.

Simus lucernæ præpotentes, non cuiumque vento cessora. Ita scitè S. Maximus centur. 4. ex varijs c. 7. 8. verbis illis. [Qui violentarum tentationum incurfiones, more beati Job strenuorumque Martyrum in concussio perfert animo, est lucerna præpotens: qui in extinguitum etiam feruat lumen salutis, (quod aliqui in modo potentia, quæ pollet fortitudine, conseruatur) habens inter præcipua robur & laudum decantationem. Qui verò machinas illius maligni perspicit & inuoluntiones bellorum inuisibilium non ignorat, hic quoque splendens luce cognitionis, commodè visus est summo Apostolo dici, alia lucerna: *Non enim ignoramus cogitationes eius.*] Hoc ut assequamur, oleum nobis ac myxus queis flamma Spiritus sancti excipiat & foueatur, studiosè curanda sunt, quod præciare admonet S. Ephrem t. 2. lib. decem capitum de virtute cap. 10. Monet quippe eliminandam à nobis esse terrestrem omnem feculentiam & humiditatem, ac vliginem carnis. [Tunc enim Spiritus sancti gratia requiem in nobis inueniens, intelligendique viam præbens, illuminabit corda nostra. Sicut Lychnium instructum, oleo & stupa implent. In quo quidem, ignis, subiectam materiam apprehendens, lampadem accendit abundè exhilarantem, eosque qui adsunt, illuminantem. Si verò passionibus adhuc agimur, in ipsique nos volutantes, dignitates petimus, non vulgariter periclitamur, Lychnio assimilati, oleo & combustibili materia destituti, qui ne ad breue quidem tempus, ignis calorem ferre poterit & efficacitatem.] Hoc sanè non est esse lucernam præpotentem, quæ etiam flabis incursantibus possit obfistere. itaque pergit S. Ephrem vterque, ut aptè ad fouendum cælestem ignem mixtum & oleum cutemur; sic denique futuri iuuante Deo, potentes lucernæ. Concinnè in eandem sententiam S. Chrysofostomus hom. 1. r. in 1. ad Theol. inuiso.

374. Simus lucentia candelabra, sed (quod acutè notant in verbis Sapientis inde Sanctos celebrantis Petrus Damiani serm. de SS. Petro & Paulo,) lucentia ante Dominum. Non sicut hypocritæ, qui sunt lucernæ lucentes ante mundum, vel in oculis suis, nec seruant prudentiam Virginum in parabola laudatarum, quæ acceperunt oleum in vasis suis eum lampadibus. [Vide prudentiam, (inquit auctor sermonis in eam parabolam apud Bernardum.) Vide prudentiam Virginum istarum, sciebant noctem fore productam, & nescientes qua hora noctis sponfus veniret, non contentæ oleo lampadum, etiam in vasis oleum sumunt: ut si fortè illud quod erat in lampadibus, adnihilaretur & deficeret, de eo quod in vasis reposerant, ad custodiam luminis lampades impleant. Oleum in lampade, est opus bonum in manifestatione: sed dum videtur à proximis claritas operis; dum mirantur & laudant; extollitur, plerumque & adsurgit elatus animus operantis: & dum in se non in Domino gloriatur, lumen lampadis adnullatur & carens fomento congruo lampas, quæ coram hominibus clarè lucet, coram Domino tenebratur. Prudentes verò Virgines, præter oleum quod in Lampadibus habent, oleum aliud in vasis reponunt: quia nimirum sanctæ animæ, dum sponsi sui præstolantur aduentum; dum toto desiderio ei clamant quotidie, adueniat regnum tuum, præter illa opera quæ proximis lucent ad Dei gloriam & videntur; aliqua in occulto, vbi solus pater videt, opera faciunt, ut si fortè illa quæ conspicua & clara sunt, flatus laudis humana extinxerit, oleum occultæ conscientia suffragetur. Hæc est gloria filia regis abintus, dum plus de oleo quod in vasis conscientia diluiscit, quam de eo quod lucet deforis gloriatur; per ipsè æstimat omne quod cernitur, id indignum indicat remuneratione quod fauores hominum prosequuntur. Latenter igitur quæ præualent operatur, petit secretum, orationibus pulsar cælum, fundit Lachrymas testes amoris, & cum

dilecto illo suo, suspirio gemituque fabulatur. Hæc est gloria, sed ab intus, sed inuisa, filia regis & amica. Hoc oleum fatuæ Virgines non habent, quia nisi adnitentem vanæ gloriæ, & fauorem hominum, bona non operantur. Hoc oleum in quo prudentes confidunt, in abditis conscientiarum vasculis reponunt.]

Prælucamus alijs per sancta opera nec segniter aut remissè, sed ita ut audere lucernas nostras, prohibemus. [Ipsa opera nostra, (ait S. Bernardus serm. 2. de purific.) in feruore agenda sunt, & in desiderio cordis: ut sint lucernæ ardentes in manibus nostris. Alioquin timendum est, ne fortè tepidos nos euomere incipiat, qui in Evangelio loquitur dicens: *ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi ut ardeat.* Hic planè facit & benedictus est ignis, quem Pater sanctificauit & misit in mundum, & cui benedictus in Ecclesijs, sicut scriptum est: *Ecclesijs benedixit Deo Domino.* Habet enim etiam aduersarius noster, ut pote peruersus diuini operum æmulator, habet, inquam ignem suum & ipse, ignem concupiscentia carnalis, ignem inuidia & ambitionis, quem Saluator in nobis non accendete sed extinguere venit.]

Quamuis autem omnium sit Christianorum, esse Christi imitatione lucernas, ad modum prædictum; tamen specialiter esse id munus Doctorum, iam supra attingimus, & nemo ibit inficias. Vnde scitè Origenes hom. 17. in Iosue in fine, inserti in hunc modum. [Lex Dei, Sacerdotibus commissa est & Leuitis, ut hinc soli operam tribuant, & verbo Dei absque vlla sollicitudine vacent. Sed interim si laicus, quæ necessaria sunt non præberit sacerdotibus & leuitis, occupati illi in talibus, id est corporalibus curis, minus legi Dei vacabunt. Illis autem non vacantibus, neque operam dantibus legi Dei, tu periclitaris. Obscurabit enim lux scientia, quæ in illis est, te non submittente oleum lucernæ; & culpa tua illud eueniet, quod dixit Dominus, quia si cæcus cæco ducatur præbeat, ambo in fossam cadent. Sed & illud in te complebitur quod Dominus dixit: *Si enim lux qua in te est, tenebra sunt, ipse tenebra quæta sunt.* Ut ergo lux scientia in sacerdotibus fulgeat, & lucerna eorum sit semper accensa, tu imple officium tuum, comple mandatum Dei erga obsequia sacerdotum.] Optimè id quidem inserti Origenes. Nos tamen præferim hic attendimus, munus quod Doctoribus tribuit. Sed & Isidorus Pelus. pulch. è lib. 1. epistola 3. 1. [Deus lucernam, hoc est, sacerdotem, accendit, atque candelabro inquit, hoc est, suæ lucem ferenti cathedra: ut & dogmatum, & actionum ab omni caligine liberatum, splendorem Ecclesie, fulgetur instat, alterat: quo nimirum plebs viuifici fulgoris radios spectans, ad eos sese dirigat, patrisque luminum gloriam prædicet.] *Sunt igitur Doctores Catholici speciales tules, iucernæ.* Ideoque iuxta Guericum serm. 1. de Pasch. Philippus in figura cuiuslibet Ecclesiastici Doctoris, dicitur est *os lampadis*, eo quod de ore ipsius ad illuminationem audientium, coruscaret ignitum eloquium Domini.]

Doctores hæretici, Lucerna fumida.

375. Hæreticos autem, quippe peruersos Doctores, esse tantum quasi lucernas, scitè tradit Orig. hom. 14. in Iosue. Fallacia autem est, quod iactant se illuminare. Sic Manichæi, illuminatos audire gestiebant, & suos vocabant *illuminatos*, ut S. Aug. testatur l. contra Epistolam fundamenti c. 25. Et de conuersis ad Catholicam fidem dicebant, lucem per illos transitum fecisse, ut videre est apud eundem S. Augustinum lib. de vit. lit. cred. cap. 1. Videtis plura apud eum lib. de actis cum felice cap. 16. & in Psal. 145 v. 7. Testatur etiam Lucifer Calar. ad Constantium I. quod moriendum sit pro Dei filio pag. 308. id iactasse Constantium Arrianum. Sic enim eum affatur. [Cum sis ipse, totius

miracula videre concupiscit, sicut scriptum est: *Erat enim ex multo tempore cupiens videre eum, eo quod audisset multa de illo, & sperabat signum aliquod videre ab eo fieri.* Sed lampas hæc, ante eius oculos nullo radio lucis emicuit, quia ei qui non p[er]didit, sed curiosè quæsierat, nihil de se mirabile ostendit. Inquisitus quippe Redemptor tacuit, expectatus miracula exhibere contempsit, selesque apud se in oculis retinens, eos quos exteriorè quærere comperit, ingratos foris reliquit: magis eligès apertè à superbientibus despici, quàm non à credentibus vacua voce laudari. Vnde & protinus lampas ipsa contempta est, sicut illic subditur: *Spreuit autem illum Herodes cum exercitu suo, & illusit indutum veste alba.* Sed contempta lampas quæ in terra irisiones tolerat, de cælo lucidius per iudicium coruscet. Vnde hæc aptè subiungitur: *Parata ad tempus statuum,* De quo videlicet tempore per Psalmistam dicitur: *Cum accepero tempus, ego iustitias indicabo.* De Christo item eum Iobi locum accipit Rupertus l. 2. de o. tribus Spiritus sancti c. 20. atque adeò pro lampade laternæ immissa, Christum habuit, ut ex his eius verbis apparet. [Hic iustus cuius simplicitas decidetur, ille est de quo in Propheta loquitur Deus. *Propter Syon non tacebo, propter Hierusalem non quiescam, donec egrediarur ut splendor iustus eius, & Saluator eius ut lampas accendatur.* Lampas ista lucens dictis vel doctrinis, splendens miraculis, contempta est apud cogitationes diuiti, apud superbiam tenebrarum quæ lucem illam comprehendere non poterunt. Quare. Quia non lucebat quomodò volebant, non splendebat quomodò splendete volebant suum Messiam, scilicet ad præsentem & vnam hominum gloriam. Talem enim non expectabant Christum, qualem istum viderunt, sed qualem splendore maligno splendebat suscepturi sunt Antichristum. Idcirco contempta est lampas ista apud cogitationes eorum, maxime ubi per mortem crucis lucem eius se extinxisse putauerunt. At illa parata erat; & parata est ad tempus statuum, quo in tempore fiet illis, quod scriptum est: *Domine exaltetur manus tua, ut non videant, videant & confundantur Zelantes populi, & ignis hostes tuos deuoret.* Illud tempus suum, quo super candelabrum cæli ponenda erat lampas ista prospiciens, derisorem tenebrarum patiebatur, dum extingui putaretur, verè lampas Sapientia pro sua quoque taciturnitate, iuxta illa. *Sapientis tacebit usque ad tempus.*

Ad illud igitur vsque tempus, lucerna Christi intra laternam abdita, non emicuit, nec foris nisi perpartè resplenduit: Id quod significatum & adumbratum æquè est, typo lagenæ Gedeonis. Nihil enim aliud ea lagena fuit quàm laterna cæca, testacea. Gedeon ergo primus descendit in prælium, armatus lagenâ, intra quam lucerna erat, id est cereus ardens, (nam lucernam vulgarem, agitatio quam olei effusio consecrata esset, vetat intelligere;) Lagenâ, quam S. Ambrosius l. 1. de Spiritu sancto c. 16. *hydriam* appellat, corpora nostra de limo figurata designat, eodem S. Ambrosio interprete. De huiusmodi autem lagenâ, non primicuit diuinitatis fulgor, quia Christus dum viator fuit, ferè mansit inglorius. At contracta lagenâ, & testaceo humanitatis inuolucro lumini prætenso, per passionem & mortem distracto, ut egegiè prosequitur S. Gregorius 30. mor. cap. 32. & 33. resplenduit fax, quæ ante intralaternam corporis delitescens, non promicabat. Id quod proportionè seruata, in tanti exercitu selecto, per trecetos Gedeonis milites adumbrato, locum habuit.

Duplex ratio, instituta comparationis.

378. Cui autem Christum, lumen laternæ obdutum iuxta prædicta dominare liceat, non obscura ratio ex dictis habetur gemina. Lampadis enim aut facis lumen, ex se splendens ac fulgens, præensione lucernæ veluti diluicit & obnubitur. Quam causam fuisse

prodit Iamblicus in Pythagoræ vita, cui ille, nomenclatore Saluiano *Magister Philosophie*, veterat ad laternam speculandum. Quod enim nimis remissum ac hebes lumen è lucerna laternæ immissa profundatur, possitque ea luminis parciat visui incommodate, vult Pythagoras ad tam exiguum lumen vacare lectio- ni, aut speculationi, quæ visus functionem depolcat. Quanquam Gyraldus l. de Pythagoræ symbolis, aliter hoc symbolum effert: nempe hoc modo, *ne ad lucernam, speculum spectato.* Et interpretatur de nobis rebul- que nostris, non ad alienam lucem creatam, quæ modica est, & sæpè imponit, sed ad Solarem ac diuinam admetiendis iustoque suo pretio, quod omnes tunc mendæ appareant, æstimandis. Ut, ut sit, laternam lucernæ aut cereo prætenam, remittere ac temperate eius splendorem, nemo non videt. Quod ergo diuini Verbi tantus sit fulgor ac splendor, ut eius contritione, naturalis quæcunque acies quantumvis perspicax esset prohibenda; attemperavit infirmis visibus nostris Deus, lumen illud, obducta ei humanitate ranquam laterna quæ lumen illud diluere. Sicut etiam Moses, quod ex consortio sermonis Dei, facies eius radiaret, & hebetes Iudeorum visu, præstringeret, velamen adhibebat; non quo profusus visum Iudeorum, fugeret, sed ut ad tetram ac hebetatam lucem, non exultarent: quæ etiam sit extincta ad tempus, donec redaccensa, facta est inextinguibilis; Christus enim resurgens ex mortuis, iam non moritur. Id quod etiam laterna, lumen ab incommodis liberans aperte fert. Propterea enim S. Ambrosius l. 1. de Iacob c. vi. fortitudinem nullis aduersis fabricis cessuram, confert luminem intra laternam.

Vsus doctrina.

Ne vereamur itaque nos quoque, esse contemptas lampades, paratæ ad tempus statuum. Abscondi intra humilitatis præsentis ac despectionis laternam cum Christo par est, ut cum Christus apparuerit vita nostra, & nos cum ipso appareamus in gloria. Ita quidem si *Hermonym* id est *viam lucernæ*, ut supra cum Ambrosio interpretabamur, secuti fuimus. Cæteroque timendum, ne lucerna hæc, quæ est Christi Dei & hominis aduentu constituta, veterat in clibanum: quod grauitè contestatur S. Cyrillus l. 1. *glaphyr*, in pentat. pag. 63. *in sine* monstrans Verbum incarnatum, bonis quidem lucernam, discolis verò ac reptobis, clibanum fieri.

CAPVT VIII.

Ex Sole corporeo, producti pro nobis Christi, symbola.

379. **A** Spiculis luminibus cerei ac lucernæ, ad totam, ut cum Tertulliano dicam, Solis lanceam progredior, monstraturus in Sole corporeo & materiali, symbolum Solis iustitiæ: non quod hic sim sollicitus, de exhibendo Christi sub ratione Magistri omnis

omnis sanctitatis atque iustitiae, quod praestabo cum de Christi attributibus spectantibus homines; sed quod in Sole declarari optime possit Christi productio, & auctus in orbem ad salutem & sanctificationem nostram.

Christus, Sol.

Est sane Christus, Sol quidam. Analogias plerumque adhibet Petrus Damiani serm. de Epiphania. In Sole (inquit,) quinque principaliter attenduntur. Sol incommutabilis est in se, cum Luna singulis mensibus commutetur. In Sole nulla est macula, cum semper macula sit in Luna. Sol habitat plenitudinem luminis, à quo & alia luminaria lumen accipiunt. Sol licet sit immutabilis, interdum tamen patitur eclipsem. Sol semper lucet in die. Sed eadem in vero Sole nostro sollicitè intelligemus. Sol in se incommutabilis est; & ipse Christus secundum diuinitatis potentiam, semper incommutabilis perseuerat. Unde ipse ait: *Ego sum Deus, & non morior*, apud quem non est transmutatio, nec immutatio obumbratio. In Sole nulla est macula; & ipse est, qui singulariter ingressus est mundum sine macula; qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Sol habet plenitudinem luminis; & in eo habitat plenitudo diuinitatis corporaliter, cui non est datus Spiritus ad mensuram, imò de plenitudine eius accepimus omnes gratiam pro gratia, quando uenerunt à capite descendit usque ad barbam, & à barba illiuit in oram uentilum. Sol interdum patitur Eclipsem; & ipse Christus Eclipsem mortis passus est in passione, quando recessit pastor ouium, ponens animam pro omnibus suis, & inclinatio calite emisit Spiritum: Sol semper lucet in die, & ipse Dominus, postquam resurgendo consumpsit tenebras nostrae mortalitatis, resurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi ultra non dominabitur, sed lucem habitat inaccessibilem, & in eo tenebrae non sunt ultra. Hunc solus cognouit Ioannes itereuerberatis luminibus intuitus est in uera sua, quando aded altè volauit, quod si paulò altius inuouisset, totus mundus cum capere non potuisset. Merito igitur Philippus Abbas prologum in Canticis claudit his uerbis.

*Viam vos veteres nostris tantummodo Lunam
Temporibus nostris altera maior adest.
Sed pridem solus maiore stupet nouitate,
Solemnemque parit Luna nouella nouum.
Quem uel qua melius si uultis nosse retexam,
Christus Sol oritur, Luna Maria parit.*

Melius hic quam in Augusti nativitate verum apparuit natum Solem. Mater Augusto grauida ait Constantinus Manasses in Annal. num. 7. vidit in somnis viscus lumen in caelum subuolare. Pater autem quo momento Augustus natus est, videre visus est. Solem è sinu coniugis exortem. Haec cadunt in Christum longè aptius. Est sane olim Christiani nata em Christi diem, vocabant diem Solis noui, uel Solem nouum, ut liquet ex S. Ambrosio serm. 16. Eamque ipsam dici illius nomenclationem ab Ethnicis fortuito usurpatam, docet S. Leo serm. 2. de Natiu. sub finem, & S. August. serm. 61. de diuers. cap. 1.

Structura & effectio Solis corporei, collata cum Christi effectioe ac structura.

30. Quando itaque Christus Sol est, age, solis huius corporei, & solis mystici effectiones componamus. Patrum ergo nonnulli, Christi productionem cum sole productione perbellè consentire sunt arbitrati, quia lucem primo die productam ante solem quarto die creatam, non censent euasuisse post primum triduum. Quosum enim primum Dei opus tam illustre tamque preclarum post tam breue spatium redactum fu-

isset in nihilum: Censent ergo eam lucem quae primum per triduum per se fuerat, tandè 4. die; Soli ueluti uasi & conceptaculo fuisse immisam. Nam Sol, apud Poetas quoque, *uas luminis* audit, & apud Syracidem *uas admirabile* denominatur. Eam uero lucis & uasis adiunctionem, solis creationem dictam esse existimant, & perbellè respondere uolunt productioni Christi; quatenus in eo corporaliter habitat plenitudo diuinitatis tanquam lucis immensa, & ex diuinitate eiusque quoad nos ueluti uase, sanctissima Christi humanitate, productus est Christus. Potest autem ea sententia de luce per se primum producta tripliciter intelligi. Primum ut lux illa fuerit forma accidentaria per se producta diuinitus. Quo sensu tribuitur sententia illa S. Basilio hom. 2. & 6. hexam. secundo ita ut fuerit forma substantialis corporis solaris, praeter aliorum corporum morem magno miraculo producta ante corpus solare, quarta die procreatum: quae est aperitissima sententia Nazianzeni orat. 43. *sub initium*: qui aded affinita habet cum S. Basilio, ut uideatur planè eadem fuisse utriusque opinio in hoc puncto. Tertia sententia excogitari potest, quod lux illa, fuerit corpus quoddam siue caeleste siue elementare, quod primo triduo non fuerit in uase; quatruiduo uero post primam eius creationem, sit coërcitum intra uas quoddam & conceptaculum, diuersae rationis à corpore illo sic recepto & coërcito. Quae cogitatio non aded abhorret à uulgatissima nunc sententia, quod Sol sit corpus elementare ac igneum, pro qua innumera cumulat Christophorus Scheiner. l. 4. Rosae Ursinae parte 2. à c. 17. Posset ergo cogitari, corpus illud igneum prius fluxum, magisque dissipatum & idcirco minus lucens, fuisse 4. die stipatum intra pilam, qua ex parte ad nos spectat, patentem, aut transparentem: ut si ignis intra pilam uitream aut crystallinam concluderetur. Quidquid uero sit de harum sententiarum ueritate, quam nunc nihil attinet excutere. Patrum nonnulli, exemplo fabricationis Solis, iuxta aliquam propositarum sententiarum exposita, declarant Christi productionem & Verbi cum nostra humanitate coniunctionem.

Iustinus in expositione fidei de Trinit. (si tamen Iustinus, & non potius alius Concilio Ephesino posterior;) post expositam Christi productionem exemplo hominis, & copulationis animae cum corpore, subdit. Quoniam Verbum illud quod in mundum uenit, lumen infulsit ex ingenito lumine, malim à lumine sumere huius uisionis similitudinem. Intelligamus igitur, illud Verbum lumen esse primigenium, quod prima uoce Dei ipsum Verbum progenitum est: corpus uero solare, corpus humanum, cui modis arcanis Verbum illud unitum est. Caue autem putes, Solem aliud lumen, quam id quod primum factum est. Nec enim quasi parum sufficiente ad illustrandum mundum illo primo, Sol factus est, ut defectum eius suppleret. Non est enim talis hic opifex, ut nec perfectum opus prospexerit, nec splendorem quantum usus postulat, creauerit. Vnum est igitur lumen illud primigenium. Sol autem corpus, ei paratus est, in quae collectum lumen hoc diffundat se inde per omnia. Hoc horarum diei cursum per corpus absoluit, nobis ex officio. Nisi enim adstrictum esset corpore, sed totum in toto aere, neque dies dimeteretur, neque motu ordinatorem suum nobis ostenderet. Quod si mihi obiecias, etiam ante solem conditum, diem, noctemque fuisse, primum assentes lucis naturam illustrando uniuerso suffecisse: Deinde quaeres causam cur Sol factus si, nec aliam inuenies quam à nobis iam redditam. Nam antea totum lumen diffusum per totum aërem, neque motu ferebatur aequabili, neque diei mensuras determinabat; sed contrahendo se nocti decedebat; ut modis omnibus uerum approberetur, aliud quiddam esse lumen, aliud solare corpus huius conceptaculum.

Cum

Cum ita se habeat lumen ad solare corpus, considerate in diligenter hanc rationem. Sicut enim post vnitio- nem primigenij luminis cum solari corpore, nemo hæc potest ab invicem dinellere, neque alterum solem seorsim vocabit, alterum verò lumen; sed vnus sol, hoc lumen dicitur: sic de illa vera luce & sanctissimo corpore, post vnitioem nullus dixerit, alterum seorsim filium Verbum Dei, alterum verò filium, hominem: sed vtraque vnum & eundem intelliget; Sicut vnum lunæ & vnum solem, tum comprehensum lumen, tum corpus quod id continet. Rursus sicut vnum lumen & vnus sol, naturæ verò duæ, altera luminis, altera corporis solaris: sic & hic vnus filius, & Dominus, & Christus, & vnigenitus: naturæ verò duæ, altera nostra, altera nobis superior. Rursum sicut hinc lumen lumen inest actu, quod nemo separate possit à corpore con- spectu suo, ratione tamen quibus discernat natu- ram, cuius est hæc vis propria, sic in vno filio Dei vni- uersam vim nemo sperauerit ab vnica filietate, natu- ræ tamē eius proprietatem, ratione quibus discernuerit.]

381. Damascenus orat. de transfig. sub finem, tractans illud, *resplenduit facies eius sicut sol*, ita scribit. [Verum quemadmodum sol, quamuis vnus sit, duplicem ta- men substantiam habet, alteram videlicet lucis, quæ præsens oria est, alteram corporis, quod post creatum est: corpore autem per totum in seipso manente, lumen perpetuò vnitum est, atque in omnes terræ fines dif- funditur: eodem modo Christus quoque, sempiter- num & inaccessum de lumine lumen, in temporario & creato corpore factus, vnus est Iustitiæ sol, vnus Christus, in duabus à diuisione remotis naturis agnos- cendus.]

Anastasius Synaita lib. 4. Hexaem. *initio*, immensus propè est in hoc argumento. Delibo dumtaxat non- nulla. Refert in primis ad Christum, quod sol quarto die creatus dicatur. Sicut enim triduum primum, sole & aëris destitutum, imperfectum & minus illustratum fuit; ita status triplex quem distinguit ante Christum, nempe ab Adamo ad Noë, ab hoc ad Mosem, ab isto ad Christum, valde minus & imperfectus fuit præ quarto statu quem Christi aduentus contulit. Hoc autem Anastasius, ait esse nouum & dignum quod seruetur mysterium, quod sol demum post triduanam lu- cem, quarto die sit procreatus. [Nam lux quidē trium dierum præcedentium expansa, ac dispersa per totam vniuersitatem, ostendit lucem increate Trinitatis quo- cumque peruenire, & nullum relinquere locum ea va- cuum. Quando autem quarto die fabricatur orbis sol- is, & lux illa quæ est vbique præsens in eo ponitur; Hoc significat quod diuina illa lux in orbe quodam primum quidem ponitur obscura ob peccatum Adami, postea autem lucida propter vniionem in Deo per hypostasim, in abiecto scilicet & contempto homine quem filius hominis sibi assumeret ex terra obscura & tenebrosa humanitate; sed ita quoque, vt non coër- ceatur in actum, neque circumscribatur. Quomodo enim lux rursus post eius in sole posituram, quarto die adest vbique & per totam terram expenditur: ita etiam lux diuinitatis, per incarnationem non est circums- cripta, nec contracta: sed rursus sic etiam Deus Chri- stus, omnia introuert, illustratque & viuificat. Illa enim Dei Verbi hypostasis, etiam in carne est aperta, illa etiam in carne mundum illustrat. Quartus autem dies, in quo perfectus fuit sol, qui significat Christi incar- nationem, significat quod bonorum omnium perfectio, tunc apparebit.] Et in ferius solem in terra constructum, deinde in firmamento cæli collocatum, è scriptura colligens, addit. [Vide mihi rursus hic quoque terram ante cælum à sole illuminari, & sic ad cælum, Chri- stum, qui est sol, remittere, post eius compositionem & constructionem quæ facta est supra terram. Ne nos enim lateat quod ex omnibus luminaribus sol com-

positus, vt qui constet ex duobus generibus in typum Christi, nempe ex illa & prima cælesti & antiqua luce, & igne qui postea factus est, & in æthere est intercep- tus, & de industria in terram projectus. Et intellige hæc nobis subministrare lucem, nempe Verbi diuini- tatem. Erat enim & pridem in principio lux vera quæ illuminat omnem hominē: Rursus autem sanguinolentam & candentem nostram carnem. Lux enim in sole igne accepit: hoc est Verbum illuminans, factum est caro. Adam enim induit Dominus, & accinxit. Adam enim interpretatur candidus & sanguinolentus: quando- quidem pueri communicat carni & sanguine: quibus etiam super terram Christus, nempe Sol, compo- situs apparuit. Et idē etiam soror eius luna, nempe Ecclesia, dicitur in canticis. *Pauis meus albus & flauus*, nempe Deus & Adam. *Albus* propter diuinitatem, *Flauus* propter humanitatem. Qualem etiam videmus co- positum solem, album & flauum, ad imaginem Christi qui est sol iustitiæ.]

Excurrit in hoc Christi Epithetum & multis confir- mat Christum esse & dici solem mysticum, tum sub- dit. [Qui itaque sunt scrutati rationes naturæ creatu- rarum, dixerunt esse ineffabilem & incomprehensibilem contemperationem & compositionem naturæ sol- is, vtque sit typus ac figura ineffabilis vniionis singula- ris Christi hypostasis, ex quibus est etiam diuinus Basilius. Nam si sol est lumen simplex, quomodo admira- biliter & supernaturaliter calefacit terram. Sed si est ignis incontemperatus & incommisus; quomodo ar- bores non comedit & herbas? Multa Christi exam- pla & præcedentes figuras habet sol. Ignis enim nescimus quemadmodum ex ipso exeat accendaturque & exstinctus quod vadatur quomodo abque vilo ligno, aut cera, aut aliquo alio huiusmodi crasso corpore, ne- mo potest ignem per se mundum aspicere, aut tenere super terram, nos docente exemplo, quod nemo vidit nudam Christi diuinitatem aut contractam donec carnem acceperit. Rursus ignis est in terra omnem crea- turam, & in lignis & in lapidibus, & in aquis: & nemo videt nec comprehendit quemadmodum in ipsis ha- bitet: quomodo quod est vbique & omnia implet Verbum Dei, de quo dicit Scriptura, *Deus noster ignis consumens est*. Rursus autem inuenimus lunæ & postit lumen suppeditari à Sole, vt docent qui maxime sunt in externa versati philosophia, re nobis significante, quod à Christo qui cadit sub intelligentiam, illustratur Ecclesia & sanctorum luminaria. Ipse enim est lux, de qua dicitur Ecclesia & Iusti. *Ex eius ignis plenitudine, nos omnes accepimus*.] Tandem inferius paulo post. [Ego quidem certe audio Paulum dicentem, vel potius in eo habitantem Spiritum sanctum, proclamantem; *Omnia in Christi typum facta sunt, tam quæ sunt in cæli, quàm quæ sunt super terram*. Vidi solem super terram constructam, & ex duabus rebus compositum, nempe qui pri- us constat ex luce, & ex igne postea. Deinde post eiu- modi compositionē & in hypostasi vniionem, in cæli & terra sublatus & restitutus, nihil aliud aspicio quàm Christum Dei, cum carne in cælos assumptum. Hic enim est sol de quo scriptum est; *In cælo posuit tabernaculum suum*, hoc est Verbi diuinitatis vnij carnem suam. *Et ipse tanquam sponsus*. Datus est enim ad nuptias hu- manæ naturæ à patre qui eum genuit. Cum incontem- perata autem eius sponsa, nempe carne, procedens ex thalamo suo, mater scilicet, exultabit tanquam Gigas ad cur- rendam viam in cælos. *A summo cælo facta est egressio eius* qui ad nos erat egressus, *Et nunc occursum eius vni* ad summum cælum recurrentis ad patrem. Per hoc ergo exemplum discamus, Prophetice solem, nempe Chri- stum in cælo currentem.]

Alia innumera in sole, quæ ibi Anastasius ad Chri- stum accommodat, missa facio, intentus hoc loco dumtaxat in effectionem ac structuram Christi, eiusque finem

tem perfectio est, nisi tu in contrariam partem pergas, non quia ille tendit. Sequendo eum profectio eternalis, & pro Oriente Occidentem tenebis: Tu eum in terra si sequaris, errabis. Nauta si eum in mari sequatur, errabit: Postremò videtur tibi sequendum esse Solem, & tendis etiam ipse ad Occidentem, quò & ille tendit. Videamus cum occiderit, si non ambulabimus in tenebris. Vide quemadmodum & si nolueris eum deserere tu, ipse te deseret, seruitutis suae necessitate, peragens diem. Dominus autem noster Iesus Christus, interim & cum per carnis nubem non omnibus apparebat, per Sapientiae potestatem omnia tenebat. Deus tuus, ubique totus est, si non ab illo facias calum, nunquam à te ipse facit occasum. *Qui ergo me, inquit, sequitur, non ambulabit in tenebris, sed habebit lumen vitae.* Quod promissit, futuris temporis verbo posuit: non enim ait, *habet*: sed *habebit* inquit, *lumen vitae*: non ait tamen, *qui sequentur me*: sed *qui sequitur me*. In eo quod facere debemus, praesens tempus posuit: quod autem promissit facientibus, futuri temporis verbo significauit.]

CAPVT IX.

Iris, symbolum Christi, producti in pacem nostram.

384. Speciosissimum ac perelegans productionis Christi symbolum, suppeditat Iris: quod apud subiectum priori symbolo, quia est effectus Solis in nube. Finis vetò Iridis, cum sine aduentu Christi tam bellè responderet, ut nihil dici possit congruentius. Vtrumque breuiter ex doctrina Patrum attingo, Supposita Iridis natura, quam plenè traunt Physici & Optici, eleganterque S. Basilii Epist. 43. quae eadem est cum libro Gregorij Nysseni de differentia essentiae & hypostaseos. Ibi ad explicandum Augustissimae Triadis mysterium, pulcherrimè ac fuse exponitur quid sit, quomodo procreetur Iris. Ad praesens autem institutum, satis est nosse Iridem esse reflexionem lucis solaris, maximè ab aqua seu nube torida, in guttas iam concretescente, tanquam speculo aduersum lumen excipiente. Ex quo liquet, ad Iridem efformandam, requiri Solem & nubem; ex quorum certa positura, efflorescit forma illa arcus bicornis, gratissima colorum varietate renidens. Eaque ex causa, Patrum plerique Christum cum iride componunt, quod efformationis modo, suaeque forma, & coloribus, ac sine in quem à Deo deputata legitur Iris, Christum referat. Ita S. Gregorius hom. 8. in Ezech. Ansbertus in cap. 4. Apocal. Rupertus in c. 4. Genes. alijque non pauci. Sed tradamus aliqua distinctiùs.

Christi, mystica Iridis, nubes Deipara.

Nubem ad quam reflexa lux Solaris, Christum mysticam Iridem procreauit, aliqui dicunt esse B. Virginem, quod mox referam ex Idiota contemplat. de Dei. cap. 3. nu. 7. Et fuit sanè Deipara, nubes illa leuis de qua Isaias cap. 19. ut ibi S. Cyrillus & Procopius interpretantur. Idem habet S. Ambrosius in Psalm. 118. serm. 3. & 5. Breuiter in exhortat. ad Virgin. agens de Christo. [Hic est (inquit,) qui venit in nube leui, sicut dixit Propheta: *Ecce Dominus sedet super nubem leuem, & veniet in Aegyptum.* Significans quod in Aegyptum, id est, in afflictionem istam mundi huius, veniret per Virginè. Nubem itaque Mariam dixit, quia carnem gerebat: leuem, quia virgo erat, nullis oneribus gravata coniugij.] Item in instit. Virg. cap. 13. cum proxime monstrasset, Deiparam fuisse ollam feruentem, subdit. [O Diuitias Marianae Virginitatis, quasi olla feruit, & quasi nubes pluit in terras gratiam Christi: Scriptum est enim de ea: *Ecce Dominus veniet, sedens super nubem leuem.* Verè leuem, quae coniugij onera nesciuit. Verè

leuem, quae leuauit hunc mundum de grani fenore peccatorum. Leuis erat, quae remissionem peccatorum vtero gestabat. Denique eleuauit Ioannem in vtero constitutum, qui ad vocem eius exiliuit, & infans exultauit in gaudio, prius sensu deuotionis, quam Spiritus infusione vitalis, animatus. Excipite igitur, excipite Sacrae Virgines nubis huius pluuiam spiritalem, temperamentum fragrantiae corporalis, vt corporis omnes restinguatis ardotes, atque interna mentis vestrae humescant. Huius imbrem nubis Sacrae, partes nostrae annunciauerunt nobis, salutem mundi futuram. Hic imbrem significabant esse venturum, stillicidia stillantia saper terram, quae Heriobaal poposcit & metuit. Bonam nubem sequimini, quae fontem intra se genuit, quo rigauit orbem terrarum. Excipite ergo voluntariam pluuiam, pluuiam benedictionis, quam hereditari suae Dominus effudit. Excipite aquam, & non effluat vobis: quia nubes est. Diluat vos & sacro humore perfundat: quia olla est, spiritu vaporet aeterno.]

Astipulatur S. Hieronymus in Psal. 96. ad illud, *nubes & caligo in circuitu eius.* Nubes enim interpretatur primo loco, Prophetas & Apostolos subdit fecundo loco, Nubem esse Deiparam, eoque sic profert citatum locum Isaias. [Dominus veniet in Aegyptum super nubem leuem, & confringentur idola Aegypti. Venit Dominus, & idola Aegypti commota sunt, & confusa atque destructa. Nubes ista, destruxit Serapim in Alexandria Non Imperator, homo mortalis, sed nubes ista quae venit in Aegyptum. *Nubes & caligo in circuitu eius.* Diximus de nube, dicamus de caligine. Dominus in caligine est. Dominus aut in lumine est, aut in caligine. In lumine, incipientibus est. Incipientibus enim, simpliciter loquitur: qui verò perfecti sunt, illis mysticè loquitur. Denique Apostolis non loquebatur quasi torbis, sed intrinsecus loquebatur. Et quid dicit? *Qui habet aures audiendi audiat.* Ergo hoc quod dicit: *Et caligo in circuitu eius,* hoc est, & *mysteria in circuitu eius.*]

385. Haec est nubes illa parua, quae post triennem siccitatem, Prophetae deprecanti, è mari sustolli visa est 3. Reg. 8. ad diuini auxilij ostensionem manifestam. Exemplo ei non ab simili, quod Gregorius Turon. recitat de S. Aniano Episcopo, quo obfessa per Hannos verbe Aurelianensi, citum auxilium obiecta nubecula post trinam explorationem apparentis, deprehendit. Nubecula de qua agimus, multo magis necessarij, & multo amplioris auxilij in generis humani oppressione, index fuit. Quod enim mysticè ea nubes portenderit Deiparam, sic exponit. Ioannes Hierosolimitanus, non ille S. Hieronimi aequalis sed alius longe posterior, & homo Latinus vt Card. Baro. 6. Annal. eccl. aduertit. Is igitur autor. 1. de instit. monachi cap. 32. sic scribit de ea nubecula apparitione facta Eliae. [Quid Sacramenti rerum futurarum praeter historiam, visio illa intrinsecus contineret, & quid iugis mysterij Deus Eliae tunc stanti prono per eam portenderet, dignatus fuit Elias aperire, non palam hominibus, sed secretiùs confortibus. A quibus traditum tenemus, Deum sub figurata visione reuelasse tunc Eliae quatuor magna mysteria quae per ordinem explicabo. Primò, quod quaedam infantula nasceretur, quae ex vtero matris suae ab omni peccato manda egerederetur. Secundò, tempora, in quibus hoc adimpleretur. Tertio quod haec infantula virginitatem perpetuam ad exemplum Eliae amplecteretur. Quarto, quod Deus, iungens naturam suam humanam, de virgine illa homo nasceretur. Per hoc namque, quod ille puer Eliae, vidit de mari nubeculam parua oriri, reuelauitque Deus Eliae, quod quaedam infantula, scilicet Beata Maria, per illam nubeculam significata, & instar illius nubeculae, per humilitatem parua, nasceretur de humana natura peccatrice, designata per mare; Quae infantula iam in suo ortu esset munda ab omni peccatorum sorde, quem

ipse dixit se vidisse nubeculam paruulam ascendentem de mari, carnem Christi figurabat, qua in mari mundi istius, nascitura erat. Quamobrem ne fedè aliquis dubitet, nubem illam vestigium hominis habuisse, dixit: illius utique hominis, qui dixit, *Què dicunt homines esse filium hominis?* En nubeculam, de Christi humanitate expositam. Hi inquam Autores non refragantur. Nam humanitas Christi, cum sumpta sit ex Deipara, ita ut primigenia substantia filij sit ipsamet matris substantia, est vnum quid cum matre. Nec Deipara & eius substantia quæ cessit in Christi structura, sumuntur pro duobus, sed habentur vt vnum: perindeque est dicere, cælestem hanc Iridem efformatam esse in Christi humanitate, ac dicere efformatam esse in Virgine Deipara. Ita apertè intelligitur ex hisce verbis. Idioræ contemplat. de Deip. cap. 3. num. 7. [Arcus cælestis fit ex radijs Solis, in humida nube, & significat Incarnationem filij tui superbenedicti, in te. Tunc enim Sol iustitiæ, qui est splendor Patris, ingressurus in mundum, ascendit super nubem leuem; id est sibi vniuit mundissimam carnem sine pondere peccati, quod factum est de tua carne in tuo virginali vtero, & sic facta est visibilis imago Solis iustitiæ, cum profusionis gratiarum plenitudinis: vt sit visibilis imago Solis, cum sit arcus, sed non nisi in die profusionis pluuiæ.]

Eodem modo Giselbertus in altercat. Synagogæ & Ecclesiæ cap. 6. ad finem, nubem imbriferam vnde arcus, carnem Domini in vtero Virginis acceptam, ac proinde partem substantiæ Virginis interpretatur. Proposita enim à discipulo interrogatione, quod signum diuini nobiscum fœderis esset arcus, respondet. [Iris Græcè, Latine arcus dicitur. Radius enim Solis, nubem imbriferam & spissam, cum densitatem ipsarum nubium splendori suo oppositã non valet traicere sua virtute, arcuatur quadam circumflexione; nec vlla ratione videri potest, nec apparet cæli serenitate. Per arcum ergo, Christum attende. Ipse enim Sol iustitiæ per diuinitatem, radio suæ lucis æternæ, nubem ingressus est, quando in vtero Virginis incarnatus est, iuxta illud Esaiæ; *Ecce Dominus ascendit super nubem leuem, & ingredietur Ægyptum.* Quæ nubes, id est, caro Domini, rectè imbriferam dicitur, quia multitudine doctrinarum & Sacramentorum repleta probatur.] Subdit quomodò verè arcus iste, sit signum propitiætionis, & quo pertineant ad Christum aptari, duo arcus colores, viridis & ruber: alter scilicet ad aquam Baptismi, alter ad sanguinem redemptionis.

Autor in super homilia 2. in Apocal. Angustiæ tributa, ad illa verba *Iris erat in circuitu sedis* perpulchrè quod ad sensum atinet, in hanc rem disserit; tamen absurdè philosophatur, vel potiùs Grammaticatur circa notationem vocis *Iris*. Tychonium esse, operis illius verum parentem, docemur ex Primasij in Apocalypsim præfatione, & alijs quæ Ribera promulgit ad illius libri vestibulum. Quia verò Ansberrus què infra adducam, hunc Tychonij locum, Syllabam suam fecit, abstineo hic eius adscriptione.

Consentit Richardus à S. Laurentio lib. 5. de Deip. non multum ab initio, tractans Virginis speciositatem, [Arcus enim est ex radijs Solis & humida nube, sicut dicit Glossa super Genes. 8. quod factum est in Incarnatione, quando Sol iustitiæ qui est splendor Patris, ingressus Ægyptum, id est ventatus in mundum, ascendit super nubem leuem; id est sibi vniuit mundissimam carnem sine pondere peccati, quod factum est in vtero Virginis, & sic factus est quasi quidam arcus qui fit in die pluuiæ.]

Pulchrè denique Alcimus Auitus ad finem libri quarti in Genesim, post descriptam concionè Iridem, & finem ad quem à Deo deputata est, nempe vt esset signum salutis, addit:

*Nunc quisquis semel allatam seruare salutem
Optas, signatum potius signo inspicie Christum.
Verus enim atque vni firmati fœderis arcus
Ille Deum atque homines inter qui Virgine carne
Virgineo ex vtero sumpta, iam munere lucet
Multiplicis in cælo varius, sed fulgidus omni
Vnalem monstrat sacra pignoris arcum.*

Iridis & Christi, structura a proportionalis.

389. Verbi igitur diuini, tamquam cælestis Solis obiectio ad nubem humanitatis, arcum illum speciosissimum efformauit, cuius vniuersa compositio, optimè eam structura Christi respondet. Sunt enim in Christo duæ natura, & vniò eas necens in vna personalitate. Sicut in arcu, sunt duo cornua per chordam colligata. Perpulchrè id in arcu expressum docuit Guirmondus lib. 2. contra Berengar. [Christus (inter Deum & homines mediator, dum nobis semper velut arcus in nubibus, ex diuina consistens & humana substantia, fulget in prædicatoribus, dumque pater pro nobis interpellantem semper aspicit, inter Deum & homines signum est fœderis sempiterni, iuxta quod scriptum est: *Ponam arcum meum in nubibus, & erit signum fœderis mei, inter me & inter terram.*]

Triplex verò arcus color, nimirum cæruleus, viridis, ac ruber, varia Christi adiuncta & perfectiones notant. Cæruleus quidem, cælestem Christi originem: (fuit enim Christus, homo de cælo cælestis 1. Cor. 15.) viridis autem, innocentiam vitæ, & virorem virtutum omnium, ac quasi vel perfectionum perfectionem. Denique rubens, acerbiteram perpeffionum & fufum in morte cruorem. En arcum, in cuius contemplatione meritò exclamare liceat cum Syracide cap. 43. *Vide arcum, & benedic eum qui fecit illum. Valde speciosus est in splendore suo gyrantem cælum in circuitu gloriæ suæ, manus excelsi aperuerunt illum.*

Nec non fines Iridis & Christi.

390. Eo porrò copiosius argumentum diuinæ laudis in arcu mystico occurret contemplanti, quo perspectior fuerit finis in quem positus est; nimirum vt sit testis fidelis in ita à Deo conciliationis cum humano genere. Passim enim Patres quod Genes. 9. traditur de arcu delecto in signum propitiætionis, & non vltra per aquas perdeni orbis, accommodant Christo. [Arcus iste, id est Christus, (inquit supra Giselbertus,) signum propitiætionis est; quia ipse solus propitiatio pro peccatis nostris est. Habet autem duos colores viridem & rubrum, in quibus apertè monstratur aqua baptismatis, & sanguis redemptionis, quia per hæc duo etiam emundamur à peccatis. Per hos item duos colores dispares, duo iudicia aduertimus: Vnum per aquam iam factum, aliud per ignem faciendum. Arcus iste iam positus est in nubibus pro signo fœderis: quia in Christo nobis spes creuit salutis, Prædicatorum doctrinis & miraculis.]

Quod ait de duobus iudicijs per duos illos arcus colores expressis, desumptum est ex S. Gregorio hom. 8. in Ezech. ad illud *velut aspectus arcus in nubibus, in die pluuiæ*: vbi colorem cæruleum, quem vocat colorem aquæ, notare ait iudicium per aquam, quod vltèr us non est excedendum. Colorem verò rubrum, refert ad iudicium per ignem, quod faciendum superest. Imo verò addi potest, neque hoc iudicium esse faciendum pro ijs quibus cum Christo rectè consenserit. Nam factus est Christus in propitiætionem plenam, quæ iudicio damnanti locum non relinquit. Vnde quod Ansberrus l. 3. in Apocal. notauit, tractans illud, *Iris erat in circuitu sedis similis visioni Smaragdinae*, arcus Ioanni exhibitus, & Christum noui Testamenti pacarium exhibens, non erit multicolor, sed viridis dumtaxat:

Vsu doctrina.

tasat: ut per eum propiciata diuinitas ostendatur, patetque iudicia per aquam & ignem, quæ illis ordinatae Iris coloribus representari existimat, abolita esse per Christum, si per nos non fecerit.

Sed reddamus eiusdem Ansberti eo loco sententiam, de arcu propitiationem Dei per Christum designante, [Iris inquit,] Græca Latinaque lingua arcus vocatur, qui in die pluuia apparere videtur. Et quid per hunc, nisi reconciliatio mundi designatur, quæ per Incarnati Verbi dispensationem facta cognoscitur? hoc certe si soletur inipicitur, effectus ipsius Iris indicare videtur. Arcus itaque tunc apparet, cum radijs Solis illustrata fuerit nubes illustrata. Sole igitur nubem illustrantem, Iris, id est, arcus apparuit, quia videlicet cum Patris Verbum, quod candor est lucis æternæ, ac Sol humanam suscipiendo illustrauit naturam, ipsi humanitatis eius susceptio, quæ profectò nobis à Propheta vocatur, reconciliatio facta est mundi. Bene autem imbuta, quia nimirum prædicationum copiosè plena. Congruenter siquidem ad reconciliandam humani generis in nouo testamento arcus figuram apparuisse describitur, qui in veteri quoque in nubibus à Domino positus intelligitur, vt post inuentionem diluuij, per eum terribis pax reddita cognoscere videlicet eius visione, pacti sui memor omnipotens Deus nequaquam vltra aquarum immensitate deleri terram patere. Cui videlicet nomini, si vna in fine additur litera, & *ini* dicatur, vtique hoc ipsum interpretari sonare videtur. Nā Græco vocabulo *ini* pax appellatur. Inutilitatem huius Grammaticæ quid Ansbertus à Tychonio sumpsit, iā superius expositi hoc ipso capite, Nec cautiùs sanè aut accuratius sic scriptum nomine Iris Rupertus l.4. in Genes. c. 36. qui Christum Iride præsignatum probans, argumentatur ipse quoque, ex notatione nominis *Iris*, quod Græcum esse ait, & pacem sonare. At liqueat quid à vero abhorere. Et tamè verissimam, arcu præsignatum esse Christum patrem nostrum, iūque ea ibidem Ruperti ratione optime confirmatur. [Christi filij Dei arcus iste qui in nubibus apparet, signum est, in eo quippe multi quidem & penè innumeri colores videntur, sed præcipui sunt & magis hi duo apparent, caroleus & igneus. Caroleus, quæ Bapulum quo visibiliter abluimur; igneus Spiritum Sanctum significat, quo inuisibiliter peccata nostra conuincuntur: vt ab vtriusque secedamur, & ab illo qui præterito aqua diluuii perierunt, & ab illis qui futuro ignis iudicio perituri sunt. Igitur signum sceleris, id est signum filij Dei, & propter electos indicat, & super reprobos indicatur, arcus iste est in nubibus cæli. Et istud quidem, signum est in nubibus quod non adijciat Deus vltra perdere aquis diluuij omnem carnem: ipse autem Deus quem nubes suscipit, quique vltra nubes, & super omnes cælos eleuatus est, signum æternæ recordationis est in oculis Dei Patris, & sempiternum memoriale nostræ pacis: vt iam postquam ille in carne sua inimicitias soluit, firmæ sint amicitie Dei & hominum, non iam seruum, sed amicum & filium Dei.]

391. Et vbiq; sanè in scripturis, Iris tanquam misericordie diuinæ symbolum ponitur. Itaque quod Christus Iride exhibens statuit, plena per eum diuinæ misericordie effusio adumbrata est. Sed illud est consideratione dignissimum, Iridem in arcus formam semper contemari, nec excedere semicircularem ambitum. Erroris autem crassi esset, arbitrari alterum semicirculum fundi in alterum hemispherium, nec in nouo terminari Iridem. Similiter ergo, cum Christus & diuina per eum misericordia exprimitur per Iridem, extra dubium esse debet, non esse Christi misericordiam extra hoc hemispherium sperandam, nec nisi in hac vita Deum cuiquam propitiari posse per Christum, quoad diuinæ amicitie & salutis adeptionem.

Theoph. Raynaud. Christum.

Et hinc etiam debet vsus doctrinæ propostæ, qui præsertim in roboratione fidei: ex huius testis in cælo fidelis contuitu, debet consistere: sed intra terminos fidei legitime, quæ scilicet iuxta præscriptas diuinitus leges concipiatur, nec sit partus impudentiæ. Et hæc spectasse quod Deus finito diluuiio arcum suum posuit in nubibus cæli, notauit. Adde in chronico, ætate 2. existimans signum id fuisse diuinitus datum fiduciam ab hominibus concipiendam, quod nunquam perirent sine à Deo irato, per aquas eluionis vniuersalis, & excidium œconomienicæ, ob interpositam satisfactionem Christi ex duplici natura compacti; quæ est etiam arcus compositio. Sed & arcus à Sole dumtaxat splendet, & in eo Sol vt in sua imagine conspicuum se prodit. Idem Prophetæ, radijs venturi Christi tanquam Solis iustitiæ colluxerunt, & qui in has nubes cum fide defixere oculos, signum diuini fœderis acceperunt.

His pridem conscriptis, & ad prelum paratis, incidi in opus R. P. Iosephi Filere, cui titulus *speculum sine macula*. Eius operis parte 4. c. 23, per sectiones septem, cum Cardinalia quæque fidei Christianæ capita, tum nominatim Incarnati Verbi mysterium, ob expectatum esse, sect. 2. & 3. pulchre traditur. Leuebratio est, in qua pietas & eruditio cum concinnitate certant. Ed amando Lectorem plurimum in hanc rem auidum, quem non tædebit legisse.

CAPVT X.

Christi productio, salis immisso in vas nouum ad sanctificationem aquarum.

Aludos, (vt vides,) ad factum Elisæi, quod describitur 4. Reg. 2. vbi refertur, sanctum virum querentibus filijs Prophetarum de sterilitate aquarum Iericho, aquam inde haustam commiscuisse cum sale in vase nouo, sicque sanasse aquas.

Christus, sale aquas sanante, expressus, ex PP.

392. Hoc fuisse symbolum effectiois Christi, & bonorum nobis per eum collatorum, ex aliquot Patribus demonstro, dimissis innumeris.

S. Augustinus l. contra Fulgentium Donatistam, sic habet. [Gratias Deo Patri, qui quod futurum ostendit, in nobis fidelis impleuit. Gratias, inquam, Deo patri, qui nobis non Angelos solum, non Prophetas, sicut priùs in Hierico nostram, id est, in hunc mundum, sed proprium filium destinauit; dominum videlicet Angelorum, & principem Prophetarum, Qui aquarum sterilitatem, hoc est, gentium infirmitatem, discussa morte sanaret. Accepit vas fictile, hoc est corpus fragilitatis humanæ: sal misit, id est, sapientia diuina repleuit. In aquam proiecit, hoc est in Iordanem descendit. Aquas suo descensu sanauit, id est gentes suo aduentu redemit, & maritante sermone, Ecclesiam ex gentibus congregauit, & in fœtus vberes longè latè que diffudit.]

Hugo Victor. t. 3. l. 2. miscellan. titulo 110. [Aquæ Hierico pessimæ erant, & terra sterilis. Rogatus ergo Elisæus eas sanare, misit sal in vas nouum fictile, & demersit illud in flumen, & sanatæ sunt aquæ pessimæ, & terra sterilis. Terico, sunt populi mali & à fructu boni operis aridi. Vas nouum fictile, vel sancta quæ fuit vas nouum per virginitatem, & fictile quia terrenum. Vel vas nouum; Christi caro est: noua quia sine peccato, noua generatione creatione creata est, id est de matre sine patre, quæ est quarta & nona generatio: & fictilis, quia mortalis. Sal autem est Sapientia, Verbum sci-

NAUDI
 in us I.
 Christo
 in us II.
 Atributis
 Christi
 in us III.

licet patris. Sal iste, dum mittitur à Deo Patre in vas nouum, id est, in uterum Virginis, vel in carnem assumptam de Virgine, ubi latuit diuinitas tanquam in vase; sanatae sunt aquae, id est gentes, quae receperunt vas, in quo est sal; id est, Christum in quo est diuinitas. Nam sal in vase, diuinitas in carne est. Vas habens sal in aqua, est Christus Deus & homo in nostro genere.]

Petrus Cellensis l. de panibus cap. 12. [Ierico steriles habebat aquas, cum Elisæus sua benedictione nondum illas sanauerat: qui veniens, & à filijs Prophetarum querimoniam super aquarum malitia suscipiens; in nouo vase aquam cum Sale commiscuit, & aquarum sterilitatem propulsauit. Sic, sic humana natura, iuxta defectum suum, fidei & honorum operum viriditate carens; filij altissimi in aduentu, ab ariditate sua, liberata est, & multum delectabilis ex successu virtutum reddita. Vas enim fictile & nouum; nouum est corpus Christi de Virgine sumptum. Sal infusum aquae, diuinitas vnita corpori, anima mediante. Sic aqua sanauit aquas; sed aqua cum sale, aquas cum sterilitate, sed aqua benedictionis, aquas profusae maledictionis, sed aqua dulcis, aqua totius amaritudinis.]

393. Chromatius in cap. 5. Math. ad illud vos estis sal terra, multa de caelesti sapientia quae Christus est, humanum genus saliente, praefatus subdit. [Adhuc huius salis gratiam ac virtutem; etiam in libris Regnorum inuenimus praestentam. Cum in Hierico essent aquae malignae, quae steriles faciebant; petrus est sanctus Elisæus Propheta, ut iisdem aquis remedium salutare praeretur. Tunc sanctus Elisæus, caelestis mysterij non ignarus; dixit afferri sibi vas fictile, & mirti in eo salem. Et venit, & misit salem ad exitus aquarum; & sic sanata sterilis natura aquarum, in fecunditatem mutata est: quod in Sacramentum futurae veritatis gestum, manifesta ratione cognoscimus. Nam per aquas, Gentes significari; euidenter Apocalypsis retulit, dicendo, *Aqua quas vidisti populi & Gentes, & turba, & nationes sunt.* Quae aliter sanari, vel remedium salutare accipere non poterant, nisi sal, in vas fictile mitteretur; id est, Dei Sapientia, humanum corpus acciperet. Quae postquam ad exitus aquarum (id est; ad exitum mortis humanae) salutis nostrae causa peruenit; tunc omnium credentium natura quae fructu feminis sterilis erat, in fidem iustitiae ac fecunditatem mutata est. Vnde non immerito, Dominus, Apostolos suos sal terrae appellat, quos diuina, ex se, & caelesti Sapientia repleuit. Sic autem eos sal terrae esse restatus est, sicut lucem mundi. Nam cum ipse lucem mundi se esse professus sit, tamē etiam discipulos suos hoc nomine voluit nuncupare; non auferens sibi quod suum est lumen, sed largiens: quia lumen verum & aeternum, quod suum est; sine aliquo detrimento propriae naturae largitur.] Affinia habet Isidor. Pelus. l. 1. Epist. 16. & Honorius in Gemma animae lib. 1. cap. 157.

Suppedat porro postremis verbis propositis Chromatius, insigne monitum, quo omnia quae de sale in Scripturis & Patribus ad Apostolos & Apostolicos viros aptata competimus, licebit multo potiore ac principalius ad Christum referre; siue salis substantiam & effectiōnem, siue usum quem habet, consideremus. Nam enim Apostoli & Apostolici viri, cum salis nomine sunt donati, audieruntque; à Christo, *vos estis sal terra*, salis terrae appellationem, Christo abrogauerunt. Sicut eam ibidem dicuntur *lux mundi*, non abdicauerunt Christo decus illius tituli, quo se ipsemet co-honestat, cum dicit, *ego sum lux mundi*. Sicut igitur etiam Christus vocat Apostolos mundi lucem, verius tamen ipse & principalis fuit lux mundi; ita licet vocaret Apostolos salem terrae, potuit etiam ipse, & quidem multo maiore ratione, sal terrae appellari. Imò rem ad vnum refecando, nec Metonymicē sine causa

liter loquendo, sed formaliter & proprie, non Apostoli fuerunt lux mundi & sal terrae, sed Christus solus. Dicebantur quidem Apostoli lux mundi tanquam phosphori & bauli lucis, alteri subiecto insite; non tamen ipsi formaliter lux mundi erant; sed Christus. Similiter ergo dicebantur etiam Apostoli sal terrae, quia salem caelestem terrae inferebant. Ceterum non erant ipsi sal illud, sed Christus Dominus, cui proinde principalis ac praerellentiū tribuenda sunt omnia, quae de sale caelesti illata in terras, Scripturae aut Patres prodiderunt. Ego renoco ad duo capita, consecutionem, & finem seu usum.

Salis compositio & consecutio, Christo aptata.

394. Compositio salis, eiusque consecutio, eiusmodi est, vt aptissime in Christum cadat. Describit salis consecutionem Plin. lib. 37. cap. 6. pulchre in hanc rem differens; nec non Manilius l. 5. illis versibus.

*Quin etiam magnas poterat celebrare salinas
Et pontum coquere, & ponti fecerere virus.
Cum solidum certo distendunt margine campum
Appellante suo deductum ex aegore fluitum
Claudendoque negant: Vm demum suscipi vndae
Ara: tum pontus per sedem humore nitescit.
Congeritur secum pelagus, mexsique profundi
Canities emota maris, spumaque rigentes.
Ingentes facium tumulos, pelagique venenum
Quodque erat vsus aquae, succo corruptus amaro
Vitali sale permuant, redduntque salubrem.*

Rutilius non minus appositè l. 1. Iginerat. à v. 475.

Subiecta villa vacat aspectare salinas,

*Namque hoc censetur nomine salsa palus:
Qua mare terrenis decline canalibus inuat,
Multifidisque lacus, paruula fossa rigat
At ubi flagrans admonet Sirius ignes,
Cum pallens herba, cum sitis omnis ager
Tum cataractarum claustris excluditur aegor,
Vt fixos laeices horrida aures humos
Concipium aërem natua congula Phœbum,
Et granis aestivo crusta calore coit.*

*Haud aliter quam cum glacie riger horridus Iler,
Grandaque astricti flumine planstra vehit.*

395. Hoc naturae miraculum, durati Sole ponti, & aquarum calore in salem rigentium, Christiani quoque DD. agnoscent, & mysticè accomodant. Nos facile ad Christum aptabimus. *Natura salis* (ait Christianus Drum.) *per aquam, per calorem solis, per flatum venti constat; ex eo quod fuit, in alia speciem generatur.* Principia hic intrinseca & extrinseca salis deprehendimus Christo perbellè conuenientia. Quod enim ait, salem ex aqua & calore progigni, id ipsum esse videret, quod dixit S. Hilarius cano. 4. in Math. [Sal est in se vnus, continens aquam & ignis elementum, & hoc ex duobus est vnus.] Aequam quidem salis naturam, prodit eius liquabilitas. Ignem verò, monstrant effectus salis, vt appetentia quam conciliat, & pruriginis quas citat. Idcirco enim S. Basilii lib. de vera virginit. increpat Ascetas illos, qui cupidi continentiae tuenda, salem passim adhibebant ad victum; ita vt repudiatis elcis omnibus, solo pane salis perspersione condito, vescerentur. [Non intelligunt qui sunt eiusmodi, (ait S. Basiliius,) sales cum sint per naturam fecundi, ac per acrimoniam vim corpori pruriginis excitent, plus ceteris ad libidinem coitumque prouocare.] Sanè matris aquae falsedo non aliunde oritur, quam ex habituum adustorum admisione diuinitas facta in orbis molitione, ad piscinam & maris putredinem inhiendam, vt optime attigit Theoph. Antioch. l. 2. ad Anrol. & Damasc. 2. sid. 9. nosque suo loco multis prolatis experimentis probantes, vix vilo posterioris aetatis Philosopho reclamante; praeter Maiorem in 2. d. 1. 4. quaest. 15. conclud. ridiculè argumentantem ex eo quod

Deus

Deus in mundi initio non fecerit mulam. Sed hac lite alio oblegata, certa & nunc receptissima sententia de causa salcedinis marinae, ea est quam diximus ad multum multarum adularum exhalationum. Haec autem igneam illam salis conditionem manifeste ferunt; quam etiam quoad alia salia fuisse prosequitur Valesius 77. hierophylicae. In aqua igitur natura, humanitatem; in igne confertio, diuinitatem, quae sunt extrema Christum componentia, licet agnoscere.

Non esset autem operosum, salis quoque fossilis cui comparari videntur Apostoli; quod ique verè dari, (licet negare videatur S. Hilarius,) indubitatum est, principia materialia similia agnoscere, & accommodare Christo: illudque insuper quod in eo suspicit Petrus Cyprianensis Epistola contra Petrolu. ad 4. caput quod est de Eucharistia. In Orientalibus (inquit) Hispaniae partibus, rarum natura profert exemplum, imò quantum ad remotiorum hominum cognitionem, propositum miraculum, quod prius audiens vix credidit: sed post audieram videns, dubitare non potui. Extant in regionibus illis salta, vt ita dicam, vel salia montana, quae pro laxis vel rupibus lapideum sal continent; sicque perlocum, vt quia gemmam preciosorum lapidum claritatem emulatur, *salis gemma* vocetur. Quod cum perspicuitate quam vtilitate, lapidum, purellis, omnique salis praeposito, de montanis illis multo labore sub iolis eruitur, & remotis quibusque pro magno pretio datur, aut pro magno lucro venditur. De quibus montibus cum diuinus rusticorum labor lucidus, maleam lucidi illius lapidis quantitatem exeret: & erendo fossas multas eo sale inanes reliquit, processu temporis pluuiam inundatione fossarum illa vacuitas repletur, ac repleta post paululum in marem illius, cui admiscetur, lapidis commutatur. Tali recompensatione effusus mons, penè annuatim demum illata restituitur; & quidquid de lapide amisit, aqua in lapidem conuertit, compensat. Fit ergo caelestis aqua, lapis terrenus. En compaginem Christi salis, et terrena & caelesti substantia.

Concluditur, principiorum materialium salis & Christi, correspondentia.

396. Compositio itaque salis ignea & humida, appropinquat Christum refert: qui ex aqua, id est humana, & ignea, id est diuina substantia coaluit: vt proinde multo potiore iure de hoc mystico sale dicere liceat, quod à Platone in Timæo, dictum est de sale naturalis, quem dixit esse rem sacram, & à Deo amatam; & quae se ex legis formula pronuntiare proficitur. Fortis ex ea, quae vt est apud Arnobium l. 2. *sub fin.* mandabat sacras fieri mensas salinorum apposita. Profana enim & Deo iniuria habebatur mensa, si sal deesset. Vel potius spectauit Plato, in legibus Mosaiscis valde veritas, ad legem sacram, vsum salis in omni sacrificio iudicentem, vt infra monstrabo. Vt, vt sit, sal nostrum, omni iure, diuinum dicendum est, cum diuinam substantiam contineat aquae nostrae adiunctam.

Optimè quoque in eo valet, quod de sale corporeo spectatis eius principijs materialibus, verum esse affirmat Aristoteles sect. 2. 3. & 3. 1. problem. neque quod oleum ex eo effluat, id quod quotidiana experimenta testantur. In salinis: siquidem, oleum salis mixtum colligitur. Ex ea item pinguedine & oleositate salis, proficitur quod aqua salta, puta marina, ignem non extinguit, sed inflammet magis, vt habet ex 2. 3. problem. quest. 7. & 13. & 3. 2. eamque etiam esse caulam fatendum est, cur aqua marina sordes vestium & corporum, non abluat. Vnde Odyssæ 3. Vlysses naufragus, & nudus in Phœacum litus eiectus, describitur maris saluginem fluuiatili aqua abluens: & Naufraga Alcinoi Phœacum Regis filia, ibidem proponitur mandans ancillis, vt Vlysses spuma madentem aquorea, sumi-

Theoph. Raynandi Christum.

ne asperso abstergant. Videlicet differentem de his salis ob oleositatem effectibus, Ioannem Langium l. 1. epist. medicarum in 28. Hic ergo olei effluxus ex sale, bellicissime cadit in salem mysticum, Christum Dominum, ratione principiorum eius materialium. Nam & pro persona diuina, principiat cum Patre Spiritu sancto, qui est oleum laetitiae ex D. Ambrosio lib. 1. de Spiritu sancto cap. 8. pro vt homo autem est causa & principium totius vnctionis nostrae omniumque gratiarum quibus perfundimur.

Idem monstratur de principijs effectiuis.

397. Nec minus bellè Christo quadrant salis principia efficiencia, quae ex Chromatio adducebam: nempe caelestis calor & ventus. Quanquam S. Chrysostomus in Plal. 96. Christianos, iure salis nomine insignitos esse demonstrans, solius venti meminit. Christianum enim inducit, sic in Domino gloriantem. [Non iam timo ictum virulentum: non enim sum ultra terra, sed sal. Serpenti enim dicit Dominus maledicturus, *Terram comedes iuxta dies vitae tuae.* Ante Christi aduentum terra eram, comedebam à Serpente: vbi autem venit Dominus, in salem me mutauit. Disce dilecte, quomodo sal fit, vt cum didiceris quomodo stat, te ipsum in re illa agnoscas. Sal ex aqua fit & vento. Sal merito appellauit nos Dominus, quoniam ex aqua & spiritu regenerauit.]

Non potuit commodius exprimi Christi effectio. Nam Christiani, ad modum quo Christus procreatus est, generantur; vt S. Fulgentius l. de Incarnat. cap. 20. optimè tradidit. Generatio ergo eorum tamquam salium ex aqua & vento, est specimen generationis Christi, ex materna substantia sola, & Spiritu sancto, locum patris quoad efficiencia paternam supplente. Nec refert si adiunctum velis calorem caelestem, quem omisit in salis procreatione Chrysostomus, attingit autem Chromatius. Nam in diuinis, idem spiritus qui venti specie adumbratur, & virginem secundauit, caelestis calor est, ac ignis diuinus.

Ritus sacri, Christiani & Hebraei, ad Christum salem, spectantes.

398. Est igitur Christus sal mysticum: idque significare videtur Ecclesia, cum in templi consecratione salem ac cinerem commiscet salem qui, e illum, delignare Verbum humanitati adiunctum, siue Christum, notat Honorius in Gemma animæ l. 1. cap. 157. & rationem reddit, quia sicut per salem admissum, eluculentia omnia lapida sunt, ita per Dei sapientiam Christum, omnes sapere & intelligere acceperunt. Idem significat Ecclesia, eo baptismi ritu quem iam olim ac etiam nunc seruat, immittendi salem in os Catechumeni: ita vt apud Indos hodie, gustasse salem perinde sit, ac factum esse Christianum; eoque passim Patres accommodant illud Ezechielis 16. *aqua non es loca in salutem, nec sale salita.* Videlicet bene multos quos in eam rem adducit Pamelius ad Tertullianum de Baptismo. 1. cum de hac baptismi ceremonia, & Durantus l. 1. de ritibus cap. 19. num. 2. 3. ac Vicecomes l. 2. de Baptismo. cap. 42. Eo quoque Bernardinus Gomezius in opere de sale, professus se id à Cardinali Grauellana accepisse, refert nomenclationem *salitorum*, Burgundis tributam; quod primi inter populos Aquilonares, ad baptismum accessissent: approbatque eam expositionem illius Burgundionum epitheti, Marcellus Columna l. 2. hydraz. c. 4. num. 46. Et quamquam non desunt, qui id sicut hoc tempore, ita & iam olim, summa esse malint peritum à salinis quae plurimae ac vberes sunt in Burgundia; tamen expositio proposita, quae à sale Neophytorum cognominationem illam petit, est valde probabilis: Hanc autem salis in os Catechumeni immisit nem-

Kk 3 Christum,

Christum spectare, docuit disertè Smaragdus Epistola de Sabbato Pentecostes, dicens, conditi sale Catechumenos, ut Christum sapiant: quod sumpsit ex Isidoro l. 2. de officiis cap. 20. Eodemque reuoluuntur eundem ritum expendentes, Hugo Victor. lib. 1. de Sacram. fid. cap. 8. 1. & Rabanus de instit. cleric. cap. 27. nec non Iuo Catos. ferm. de Sacram. Neophyt. qui aiunt, cum salem esse symbolum sapientie cœlestis. Quæ verò cœlestis sapientia, nisi Christus; de quo & quatenus Verbum est, valet illud, *fons sapientie Verbum Dei in excelsis*, & quatenus homo est, factus est nobis sapientia, iuxta Apostolum: E. uidem significationis est ritus alius, quo ex Conc. Carthag. 3. cui S. August. interfuit, usus salis extra Baptismum pro Catechumenis adhibetur. Sic enim habet illud Conc. can. 5. [Placuit ut etiam per solemnissimos Paschales dies, Sacramentum Catechumenis non detur, nisi solitum sal, quia si fideles, per illos dies Sacramentum non mutant, nec Catechumenis oportet mutari.] Et *solitum sal*. Non fuisse sanè sal illuc Catechumenis adhibetur, dictum *solitum sal*, si solo baptisimi tempore circa eos fuisse usurpatum. Ipse quoque D. Augustinus, in catechumenatu dicit se sale fuisse conditum 1. Confess. cap. 1. 1. [Signabat iam (inquit) signo crucis eius, & condiebat eius sale.] Audientibus, tamen procul aberant ab intentione indebatur sal, ut frequens est apud diuinorum officiorum tractatores. Non omisit istud interminuta Sacramenta Catechumenorum, agens de eis sigillatim Albas. p. l. 2. obseruatione vltima. Manifestè itaque habetur, vulgare & frequens fuisse, ut circa Catechumenos, ea ceremonia qua Christus tam apè exprimitur adhiberetur, & quidem ut plerique obseruant, loco Eucharistie: ut scilicet qui Christum re ipsa accipere nondum poterant, saltem Christum typicum, in salis participatione acciperent.

399. Non videtur ambigendum, quin eodem spectare soleme olim præceptum, ut omnis victima sale saligeretur. Quam accuratè id mandatum esset, notauit his verbis Rupertus lib. 4. in Math. ad cap. 5. circa illud, *vos estis sal terræ*. Sic enim scribit, agens de lege data in Sina. [Inter illius quæ tunc data est, legis mysticæ Sacramenta, diligentissimè salem commendat. Quicquid (ait) obtuleris Sacrificij, sale condies, nec auferes sal fœderis Domini Dei tui de sacrificio tuo. In omni oblatione offeres sal. Tertio repetit in vno eodemque Scripturæ loco commendat onem salis, ne forte primam aut secundam vicem non intellexeris, aut curæ non magni putes Deo esse, mysterium salis.] Libraturque etiã inferius illa verba, *sal fœderis Domini Dei tui*, quæ apertius insinuant sal esse symbolum illius patris salis, id est æterni fœderis, quod Deus in Christo mundum sibi reconcilians nobiscum pepigit. Quid ergo aliud fuit velle omnem victimam sale saliri, quam significare nullum sacrificium posse esse Deo acceptum, nisi Christo sale condiretur, eiusque meritis perspergeretur? Chromatius non obscure venit in hanc mentem, sic scribens in cap. 5. Matth. [Deo dignos esse sale cœlestis sapientie condiantur, etiam dudum præcedente figura legis, ostensum est; quia omne sacrificium offerendum Deo, sale saliebatur. Quod ipsum Euangelista commemorauit dicendo: *Omne*, inquit, *sacrificium, sale salietur*, ostendens, cum hominem dignum verè sacrificium Deo fieri, qui cœlestis sapientie virtute esset infusus. Vnde non immeritò eum per Ezechielem Prophetam, Dominus, Ierusalem, (imo potius Synagogam) increparet; inter cetera ait; *Aqua non est loca, neque sale salita*. Pronuncians, quia neque gratiam baptismi salutaris ad abluenda peccata sua acceptura erat, neque fidem cœlestis sapientie susceperat.] Cœlestis sapientia cuius fidem suscipimus, Christus est. Est igitur ipse quoque, sal illud cuius usus in omni sacrificio indicabatur. Specialiter autem mixtu-

ram salis ac cinerum vitule ruse ad populi expiationem immolatæ & crematæ, ad Christum propter nos hominem ob passionem gloria & honore coronatum, pertinere, attingit optimè Honorius in Gemma animæ lib. 1. cap. 1. 57.

Salis effectus, Christo accommodati.

400. Sed nullo ex capite patere melius potest, quanto iure Christus Dominus sal nostrum habeatur, quam si salis effectus spectemus. Eiusmodi enim sunt, ut mysticè spectati in solum Christum propriè & principaliter cadant. Et quia his effectibus finis salis continetur, expediemus eadem opera quæ spectant ad finem Christi, cuius contentionem cum sine salis, faciendam suscepimus. Est in primis summa & vniuersalis omnibus mortalibus salis necessitas. [Sicut igitur sal hoc, (inquit loco allegato Chromatius,) id est sal terræ, indiseret omnibus opus est: id est Regibus ex potentibus, diuitibus & pauperibus, feris ac Dominis; Sic & cœlestis sapientie Verbum quod per Apostolos prædicatum est, necessarium est iunctis ad vitam. Omnes enim secundum Apostolum, egent gratia Dei quia sicut præsentem hanc vitam nõ sine salis vfu habemus, ita quoque illam vitam æternam, sine dono sapientie diuinæ adipisci non possumus.] Planè cœlestis hæc sapientia ab Apostolis prædicata, cuius gustanda tanta est necessitas, non alia est præter Christum. Idque mox Chromatius ipse disertè tradit, salem interpretans Dei sapientiam, quæ humanum corpus accipit.

Est præterea illa vis salis omnibus comperita, quod ferocem à corporibus depellit, abacta putredine, & prohibitis vermibus, ne in corpore ebulliant. Propereaque S. Macarius hom. 1. Apostolis tamquam causæ ministeriali salem Christum applicanti, tribuens hunc salis effectum, sic scribit. [Sal cum essent ipsi, condiebant & saliebant omnem animam credentem, sale Spiritus sancti. Dixit enim ihs Dominus *Vos estis sal terræ*, terram vocans, animas proborum hominum. Subministrabant enim animis hominum sal Spiritus cœlestis, condientes illos, & à putredine ac noxa ex multo factore vindicantes. Quemadmodum enim cato, si sale non sit confersa, putrescit, & multo factore repletur, adeo ut omnes auertantur à graui odore; & vermes irreptunt in carnem putridam, illicque pascuntur, comedunt & in cavernulis delitecunt: Si verò superuenierit sal, interficiuntur & percutunt illic depascentes vermes, & grauis odor factoris cessat: natura liquidem salis est, ut interimat vermes & factorem tollat: Eodem quoque modo omnis anima, non condita. Spiritu sancto; cœlestique salis, hoc est, virtutis Dei particeps non facta, putredine viciatur, ac factore prauarum cogitationum copioso repletur, adeo ut auertatur factes Dei à graui factore vanatum ac tenebrosarum cogitationum, & affectionum eidem animæ inhaerentium. Et noxi atque improbi vermes, qui sunt Spiritus malitie & potestates tenebrarum, in ea inambulant; illic pascuntur, delitecunt & repunt, atque eam devorant & corrumpunt: *factorem enim præuertunt, & putrescunt vibres mei.*] Quod Apostoli ministerialiter tantum præstabant, hoc Christus ad modum causæ in suo ordine principalis, exhibitione Spiritus sui præstitit mortalibus, putrefactionem eorum inhibens, cum quod omnia generatim peccata, tum quod peculiariter considerat Rupertus l. 4. in Math. ad cap. 5. quod carnis maculas, à quibus innumeri per Christum salem sunt liberati; ita ut fenens pueri viderent, & per longissimam ætatem incorrupti ac integri perseverarent.

401. Est sal symbolum incorruptibilitatis; & hanc ob causam iustum fuisse, ut omnis victima sale aspergeretur, sic docet Philo l. de victimis offerentibus. [Sequitur (inquit) aliud præceptum; *omni oblationi salem adhibebis*, quo significatur (ut antea dixi,) æterna durabilitas.

CAPVT XI.

Christus in productione sua, lapis de monte sine manibus, ad conuendendam statuam, iniquitatis imaginem.

404. De Christi productione, & effectibus in bonum nostrum, prænucciasse Danielem sub typo lapidis de monte præcisi absque manibus, & comminuentis statuam in quam incidit, certa est sententia grauissimorum Patrum, quibus perpauci refragati sunt, referentes abscissionem lapidis ad secundum Christi aduentum, sed minus probabiliter, vt ex dicendis liquerit. Vt autem in confirmanda vniuersali sententia, perspicue & ordinatè procedamus, tria primùm nobis consideranda sunt, ad Christi productionem spectantia: nimirum de quo monte hic agatur, quis sit lapis ex eo abscissus, ac demum quomodo sine manibus. Quibus expositis, subiiciemus de effectu lapidis abscissi cadentis in statuam, eamque comminuentis.

Varie expositiones montis, de quo lapis apud Danielem, abscissus est.

Montem de quo lapis abscissus est, impurissimus Hæreticus Vigilantius, dixit esse Diabolum. Audi S. Hieronymum epist. 75. quæ est ad ipsum Vigilantium. [Ego reor, & nomen tibi *uavēriopavū*, impositum: Nam tota mente dormitas, & profundissimo non tam somno stertis, quàm Lethargo. Inter cæteras quippe blasphemias quas ore factilego protulisti, ausus es dicere, montem, de quo abscissus est à Daniele lapis sine manibus, esse Diabolum, & lapidem Christum: qui quia assumpsit corpus ex Adam, qui Diabolo ante per vitia cohæserat, natus esset de Virgine: vt à monte hoc est, à Diabolo hominem separaret. O præcedendam linguam, ac per partes, & frustra lacerandam! Quisquamne Christianus Deum patrem omnipotentem in personam Diaboli interpretatur, & tanto piaculo totius orbis aures maculat? Si interpretationem tuam, quisquam non dicam Catholicorum, sed Hæreticorum, siue Gentilium, nunquam recepit, pium sit, quod locutus es. Sin autem tantum nefas nunquam audiuit Christi Ecclesia; & per tuum primùm os, ipse se montem interpretatus est, qui dixerat: *Ero similis Altissimo*: age penitentiam, & in sacco versare, & cinere; & tantum scelus iugibus absterge lachrymis. Si tandem tibi dimittatur hæc impietas, & iuxta errorem Origenis tunc ventlam consequaris, quando consecutus est & Diabolum, qui nunquam plus, quàm per os tuum, & deprehenditur blasphemasse.]

Facessat igitur tam horrenda impietas. Sunt aliz nonnullæ montis illius interpretationes, quæ minus mihi probantur. S. Ambrosius serm. 70. in fine, montem hunc cuius meminit Daniel, interpretatus est æternum Patrem. Exponens enim visum B. Eusebio oblatum, quod de monte ad montem volaret; ait, nihil aliud id præsignasse quàm transitum de gratia Saluatoris ad gloriam Patris. Ipsi enim sunt montes, sicut dixit Propheta *Mons de monte, sine manibus concidentium*: hoc est Filius de Patre, absque vilius creationis accessu. Sed est singularis interpretatio, nec cum litera cohærens. Non enim Verbum fuit primò paruum, postea magnum, & implens terram, quod de lapide abscisso affirmat Daniel. At si lapis abscissus non est Verbum; mons vnde absconditur, non erit æternus Pater. Est qui allegat Hyppolitum orat. de Antichristo, quasi dixerit lapidem abscissum de monte sine manibus, esse Christum subito venturum è gloria Patris ad iudicium præter opinionem. Sed apud ipsum Hyppolitum, ea montis & defectus manuum interpretatio, non comparat.

Vera expositio, montem illum esse Deiparam.

405. Communis Patrum ac interpretum sententia, montem de quo lapis præcissus est, intelligit Deiparam. Attingam plerisque paulò post. Videri tamen posse refragatos S. August. serm. 1. 2. ex 40. nouis, & tract. 4. & 9. in Ioan. & tract. 1. in Epist. Ioan. vbi montem è quo lapis abscissus est, interpretatur Synagogam, & lapidem abscissum accipit de Ecclesia Christiana, quæ ex Synagoga prodijt. Reuera tamen D. Augustinus, non refragatur communi expositioni, sed metonymicè quia ea quæ de vno quopiam membro sunt, toti mystico corpori accommodantur, & lapidem abscissum accipit de Christiano populo vnum faciente cum Christo, & montem vnde abscissus est, de Synagoga ad quam B. Maria speçabat, & interpretatur. Cæterum & illis ipsis locis, si attentè legatur. Deiparam montem & Christum lapidem exponit D. Augustinus, & alibi non semel in suis eidem interpretationi; & nominatim orat. contra Iudæos cap. 12. vbi conuicti de monte sine manibus concidentium, exponit Christum nasci de Virgine absque maritali complexu. Eadem interpretatio est, (vt præmissi) Patrum communis. Sic enim montem è quo lapis est abscissus, exposuit S. Irenæus lib. 3. cap. 28. S. Iulianus dialog. cum Trypho, Hieronymus, Theodoretus, ac Rupertus, Danielis 2. Epiphanius & Helychius homiliis panegyricis de Deip. & passim recentiores, præsertim S. Bonaventura t. 3. serm. 2. de nativ. Dom. Quanquam enim alios duos montes profert, ex quibus Christus abscissus sit; Iudaicum videlicet populum, & scripturam, tamen tertius mons è quo abscissus absque maritali opete Christum affirmat, nempe Deipara, is est cui præcipuè insistit.

Et esse sanè Deiparam, montem, pluribus Scripturis insinuatum est. Andreas Hierosol. orat. de Deip. eam componit cum mente Hermon. D. Adelphonius serm. 6. de Assumpt. cum Libano. S. Bernardus serm. de Annunc. cum monte, in quo beneplacitum est Deo, habitare in eo, Damasc. orat. 1. de nativ. Virginis, cum monte Sion confert Deiparam. Sic exclamans. [Exultate montes, hoc est ratione prædita natura, quæ ad Spiritualis contemplationis fastigium assurgitis. Si quidem charis Dei mons paritur, mons inquam illes, qui collem omnem ac montem, id est Angelorum & hominum sublimitatem exuperat, ex quo cita villam manuum operam corporeo modo excindi voluit lapis angularis Christus, vna persona, distinctas naturas copulans, diuinitatem nimirum & humanitatem, Angelos & homines, Gentiles & carnalem Israël in vnum Spiritualem Israël. Mons Dei, mons pinguis, mons coagulatus, mons pinguis. Mons in quo beneplacitum est Deo habitare in eo. Currus Dei multiplex, eorum qui diuina gratiæ copiis affluunt. Arx Syna sanctior, quam non fumus, non caligo, non procella, non terrorem incuriens ignis contegit; Verum illuminandi vim habens Spiritus sancti splendor. Illic enim Dei Verbum, tanquam Dei spiritu, legem saxeis tabulis inscribat. Hic autem ex Spiritu sancto ac Virginis sanguine Verbum ipsummet incarnatum est, seque naturæ nostræ concessit. Illic manna: hic is qui manna ipsum suauitate donarat.]

Euthymius ad illud Cantici Abacuc, & sanctum de monte vmbroso, sanctum interpretatus Christum, subdit de monte. [Mons verò vmbrosus & densus, est beata Virgo; mons quidem, tanquam omni creatura sublimior; vmbrosa etiam quia à diuina virtute, obumbrata est. Virtus enim, (inquit,) *Altissimi obumbrabit tibi*. Densus etiam esse dicitur hic Virginalis mons propter impenetrabile virginitatis mysterium.] Nec dissimiliter Athanasius q. 1. 7. ad Antiochum, præfatus id quod Arnobius lib. 1. cum Scrapione pag. mili 536. latè prosequitur,

lapide ad caput posito, vidit apertis caelis scalam à celo in terram & Angelos ascendentes & descendentes. Hoc viso euigilauit, vixit lapidem & discessit. In illo lapide intellexit Christum, idè vixit. Videte ex quo prædicatur Christus: Quid sibi vult illa vnctio lapidis, præsertim apud Patriarchas qui vnum Deum colebant: factus est autem in figura, & discessum est. Non enim vixit lapidem, & venit illic semper adorare, & sacrificia ibi facere. Expressum est mysterium, non inchoatum in sacrilegium. Et videte lapidem: *Lapidem, quem reprobauerunt adificantes, hic factus est in caput anguli.* Et quia caput viri Christus, propterea lapis ad caput. Attendite magnum sacramentum. Lapis Christus, lapidem viuum ait Petrus ab hominibus reprobatum, à Deo autem electum; & lapis ad caput, quia caput viri Christus: & vnctus lapis quia à chrismate dictus est. Et videtur scala reuelante Christo à terra in cælum, vel à celo in terram, & ascendentes & descendentes Angelis. [Quæ de scala consequenter atexit, fastosa sunt, quàm vt hic adiecerantur: sunt tamen in hanc rem appositissima, & dignissima lectu. Breuiter sed scite, eundem Christi typum proposuit Pro'per 1. p. de promiss. cap. 23. nec non Rupertus in cap. 1. Ioan. columnam eum lapidem vocat Iustinus enim Trypho. N. z. orat. 20. num. 101. vbi insigniter Nicetas, scalam, Deiparam; lapidem, Christum exponens. Quæ de hoc lapide Christi typo habet S. Cyrillus l. 2. pentabibli cap. 2. recitantur eum de titulo *Christi seu Messia.* Videtis insuper Chrysolomum conc. 1. de Lazaro, Hieronymum in Plal. 33. & Gregorium Nyssenum de vita Moïsis.

409. Addit S. Cyriacus, typum item Christi fuisse alios lapides, de quibus in variis patris historiis. Quod breuiter eos attigerit, iuuerit eum audire. [Hic est, (inquit,) lapis in Exodo, super quem sedit Moyses, in cacumine collis, quando Iesus Naue contra Amalech dimicauit, & Sacramento lapidis, & stabilitate sessionis, Amalech superatus est ab Iesu, id est, Diabolus à Christo victus est. Hic est lapis magnus in *Baruch* primo, super quem posita est arca testamenti, quando eam ab Allophilis remissam & redditam, in plaustrum boues reportauerunt. Item hic est lapis, in *Baruch* 1. Quo David frontem Goliath percussit & occidit, significans Diabolum & terros eius inde prosterni, victa scilicet ea capitis parte, quam signatam non habent. Quo signo nos & tui semper sumus, & vinimus. Hic est lapis, quem cum alienigenas Israël vicisset, statuit Samuel, & appellauit nomen eius *Abenetzer*, id est *lapis auxiliator*.] Egregie de hoc lapide philosphatur S. Gregorius l. 4 in 1. Reg. c. luo 7. sic scribens. [Talis Samuel lapidem vnum, & posuit eum inter Masphat & Sen, & vocauit nomen eius *Lapis auditorij*, dixitque: *hic usque auxiliatus est nobis Dominus.* Lapis in sacro eloquio, Dominum & redemptorem nostrum significat. Lapis verò vnus à Samuele tollitur, cum à sanctæ Ecclesiæ prædicatore, redemptoris fortitudo singulariter prædicatur. Qui profectò inter Masphat, & Sen præfigitur, quia in vitæ exitu electos, protegit, reprobos confringit. *Sen* quippe *excussio* dicitur. Excussi autem sunt reprobi, id est, à fidelium societate separati. Dum ergo vsque ad locum sabter Bethchar Philistæi caeli perhibentur, lapis inter Sen, & Masphat præfixus asseritur; quia dum electi Dei, victoriæ suæ titulum in fine percipiunt, redemptoris iudicio à malorum societate separantur. Et mox, [Samuel autem hunc lapidem in medium ponit: quia nobis Redemptoris nostri bonitatem, sanctæ Ecclesiæ Doctorem ostendit. Et quia omne quod à nobis in omni vita nostra prosperum geritur, diuinæ gratiæ adscribitur; præ ab eo lapis ille, qui in medio silitur; lapis *auditorij* vocatur. Ipse est namque lapis auditorij, qui si nobis subuenire noluerit, vinci possumus, vincere nequimus. De quo iam id medium posito dicitur; *vsque auxiliatus est nobis Dominus*: quia eius præsidia, ele-

ctos suos vsque ad æternæ retributionis tempora sequuntur.]

Nominatum quoque lapidem magnum qui Iosue 24. dicitur statutus contra Dominum in testimonium Iudæis, fuisse Christi typum, Iulius Firmicus obseruat l. de error. profan. Relig. c. 21.

410. Religio sit omittere petram illam consequentem, quæ bis percussa, facta est populo in fontes aquarum. Eam enim petram fuisse Christi typum, Apollonius ipse docuit. Binam verò eius percussione, denotasse duo Crucis signa per quæ nobis salus ex hac petra profluit, accipe ex S. Augustino q. 35. in Numeros. [Quod de petra, aquaeducta est, Apollonius Panius quid esset exposuit vbi ait, *Et omnes eundem spiritalem potum biberunt. Bibeant autem de spirituali sequenti eos, petra autem erat Christus.* Significata est ergo de Christo profluens gratia spiritualis, qua interior huius irrigaretur. Sed quod virga petra percussit, crux Christi figuratur, ligno enim accedente ad petram, gratia manuit; & quod bis percussit, euentius significat crucem. Duo quippe signa, fuit crux.] Idipsum pulchre ex Severiani Gabalitan oratione retulit S. Damasc. referendus agendo de Christo capite.

Sed & petram super quam Gedeon sacrificium proposuit, huc refert S. Aug. serm. 108. de temp. verbis illis. [Gedeon cum audiret, quod per eum Dominus plebem suam à multitudine hostium liberaret, obtulit in sacrificio hædum caprarum, cuius carnem secundum præcepta Angeli, & azyma, supra petram posuit, & in eam vis effudit. Quæ simul Virgæ cacumine, quam gerebat, Angelus Dei contigit, & de petra ignis erupit, atque ita sacrificium, quod offerebatur, assumptum est. Per quod iudicium, declaratum videtur, quod Petra illa typum habuerit corporis Christi: quia scriptum est, *bibeant autem de spirituali sequenti eos, petra autem erat Christus.* Quod vtique non ad diuinitatem eius, sed ad carnem relatum est, quæ sitientium corda populorum perenni riuo sui sanguinis inundauit. Iam tunc igitur in mysterio declaratum est, quia Dominus. Iesus in carne sua totius mundi peccata crucifixus aboleret, nec solum delicta factorum, sed etiam cupiditates animorum. Caro enim hæc, ad culpam facti referretur, ins ad illecebras cupiditatum, sicut scriptum est; *Quia concupisui populus cupiditatem pessimam, & dixerunt. Nos nobis dabu carnem?* Quod igitur extenit Angelus virgam, & tetigit petram, de qua exiit ignis, ostendit quod caro Domini repleta Spiritu diuino, peccata omnia humanæ conditionis exureret. Unde & Dominus ait, *Ignem veni mittere in terram.* Adheret igitur vir doctus & prælagus futurorum superna mysteria, & idè secundum oracula occidit virtutum à parte suo idolis deputatum, & septennem alium immolauit Deo. Quo facto manifestissime declarauit post aduentum Domini omnia abolenda esse gentilitatis sacrificia, solumque sacrificium Deo Dominicæ passionis pro religione populi deferendum. Etenim virtulus ille erat in typo Christi. Septem autem annorum erat, quia in Christo septem spiritualium plenitudo virtutum, vt Elias dixit, habitabat. Et in inferis. [Petra illa super quam Gedeon obtulit holocaustum, Christus erat; sic enim, ait Apollonius, *Petra autem erat Christus.* Hædus ille qui oblatu est, humanum genus peccatis obnoxium designant. Quod Angelus Virga sua tetigit petram, & exiit ignis; & consumpsit hædum illum: crux tetigit Christum; & de petra, quæ erat Christus, ignis exiit charitatis, qui humani generis peccata consumpsit. De ipso enim verus Gedeon Christus in Euangelio dixit, *Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi ut accendatur?* Taurus verò, quæ occidit, & ipse Dominus figurabat, qui pro Redemptione generis humani oblatu est. Quod autem septem annorum erat, septem plicem gratiæ Spiritus sancti, quæ in Christo venit, significasse videtur.]

non mole corporis sed virtutis quæ maximè se prodit in contritione tot errorum, facta per Christi aduentum. Quare Firmicus cladem idololatriæ à Daniele sub eo symbolo lapidis statuum comminuentis prænuñciatam arbitratur. Quamuis enim cum ea scriberet, Constantio & Constante Constantini Magni filiis imperantibus, palpasse adhuc alicubi morientia idololatriæ membra testetur; addit tamen, quod nos effectu impletum videmus quoad terrarum spatia quæ ille nouerat, excidendam breui funditus esse idololatriæ molem vniuersam, & Christum orbe toto imperaturum. Hæc Firmicus fusè ac sapienter. Estque quod gratulemur seculis Christianis tantum eis beneficium obtigisse per Christum. Quid enim scèdus irrationalibus, indignius, quàm hominem lapidi & ligno accidere?

413. Alia præterea est interpretatio statuæ illius lapidis obruitæ & comminutæ quæ traditur ab Autore sermonis in illud, *Sapientia vincit malitiam* habetur *sub fin. operum S. Bernardi*: Nam tractans illud Apostoli, *Crucifixus est homo nosfer, vt destruat corpus peccati*, censet statuam à Nabuchodonosore erectam, & à paruo comminutam esse corpus peccati. Hoc quid sit, & quomodo per Christum sit prostratum, sic docet. [Quid ergo dixerim corpus peccati? hoc meritò dixerim, imaginem quam impexit & confregit lapis excisus de monte sine manibus: cuius caput aureum; & cæterorum membrorum, fuisse describantur quædam ex argento, quædam ex ære, quædam ex ferro, quædam ex luto & ferro. Caput est, malitia, quam superius saporem diximus mali. Vnde & per aurum exprimitur, quo nimirum Sapientia in scripturis designatur. Medium verò corporis, id est, pedus & brachia, ex argento fuisse memorantur. Argentum est lucidum & sonorum, cuius sonoritas demulcet auditum, & claritas visum oblectat. Vnde per visum curiositas designatur, quæ in his duobus sensibus, visu videlicet & auditu, maximè viget, quia per ipsos, vt potè principales corporis fenestras, mors crebrius & leuius intrare consuevit ad animas nostras. Per ventrem autem & femora (vbi libido dominatur,) designatur voluptas: quæ ex ære fuisse describitur, quod similitèr lucidum est & sonorum: quoniam eò visque malitiæ rabies incanduit, vt flagitiosi & coinquinati homines, non solum in spurcicia delectari, sed etiam in infamia consueverint gloriari: vt potè qui *lucantur cum male fecerint, & exultant in rebus peccatis*. Vnde prano suo exemplo, corrumpunt & eos qui longè, & eos qui propè sunt: proximos videlicet mala conuersatione, remotos autem mala conuersationis opinione. Illorum oculis lucentes, istorum auribus insonantes. Tibiæ quæ molem sustinent corporis, ferreæ dicuntur. Squama squamæ coniungitur, & totam sustinet machinam peccati praua & more ferri indurata voluntas. Quare enim peccas? Quia nescis quid facias? Absit. Quia cogitis vt facias? Absit. Sed quia placet vt sic facias. Imbatum ergo & suffocatum veneno diaboli voluntatis desiderium, fomes sceleris, & virus flagitij solum est, quod obruit aures, vt non audiant vocem incantantium & veneficij incantantis sapienter. Per pedes, quorum pars quædam erat ferrea, quædam fictilis, opera signantur tenebrarum, quibus ad notitiam peruenit hominum. Lutum & ferrum bene sibi nimirum non coherant. Per lutum, opem immunditia; per ferrum mentis pertinacia designatur. Quæ licet ad horam coniungantur, diu tamen coherere non possunt. Ducis siquidem in bonis dies tuos, sed in puncto descendens ad inferos. Lapis ergo prius pedes comminuit, quia fortitudo & firmamentum nostrum Iesus Christus, dat denique voci suæ vocem virtutis. Vnde tonitruum vocis eius factum in virtute, interiora conuertit, & per timorem, mentis pertinaciam frangit.

Deinde à vanitate sæculi peccatore auulso, opera destruit per confessionem. Bona consequenter desideria immittendo & eam bonis adimplendo, sanauoluntatem. Atque sub iugo disciplinæ obrutando aures ne audiant sanguinem, claudendo oculos ne videant malum, expellit curiositatem. Et sic ad vltimum sapiens & placens homo Deo, caput aureum statuæ confringit, dum saporem mali (quem malitiam diximus) à præcordiis animæ, penitus auellit. Hæc interpretatio eo magis placet, quo congruentior est illi Daniels de Christo sententiæ, venturum Christum vt destruat & finem accipiat peccatum.

Statua obruita de orbe interpretatio, eodem renouitur.

414. Non repudio tamen illam plurimorum interpretationem literæ factis coherentem, quæ fert, Christum omnia regna comminutum & sibi subiecturum. Prosper scitè eam tradit p. 2. de promiss. cap. 3. [Quatuor regna in quatuor metallis è quibus statuæ formata ante faciem eius aderat. Mundo exurgere caput aureum, ipsum esse babilonicum Orientis: Pedus & brachia eius argentea, Macedonum Septentrionis: Venter & femora ærea, Punicum Meridiani: Cætera ferrea & digiti pedum partim ferrei, partim fictiles, vltimum Romanum, videlicet Occidentis: sicut & vir eruditissimus Orosius Historiographus posuit. Quod regnum tanquam ferrum comminuit omnia, & domuit. Christi quoque regnum subiungit Daniel, in lapide abscisso de monte sine manibus coincidentis, tanquam, *sine manibus completentium*. Deum hominem ex Virgine natum, qui cum illam statuam percussisset, omnes eius partes redegit in puluerem; eoque auferens spiritus ventri, locus eius inuentus non est: ipsum autem lapidem, qui percussit statuam, factum esse montem magnum & implese omnem faciem terræ. Vacuatis enim omnibus regnis, regnum Christi Domini exurget, quod nulli alteri populi relinquetur, quoniam permanebit in æternum. Hoc nunc orando, omnis eius petit Ecclesia, cum dicit; *Aueniat regnum tuum.* Præterea S. Augustini serm. 12. ex 40. nouis, his præter cætera, [Vidi, dixit Daniel,] *ecce lapis abscissus de monte sine manibus*. Non hoc dicit, *sine manibus erat lapis ille*; sed sine opere humano præcisus lapis de monte. Non humana manus accesserunt, vt lapis de monte præcideretur. Nouit charitas vestra, quia non præcidentur lapides de monte nisi accedentibus manibus humanis. Ille autem præcisus est de monte sine manibus: & venit, & confregit omnia regna terrarum. Nescio si versatur ante oculos vestros nisi Christus, de quo dictum est, *Adorabunt eum omnes Reges terræ*. Ipse confregit omnia regna terrarum. Superbus Rex ante se nullum regem vult habere. Modò omnes reges Christum habent regem. Et quid dicit iste, *Creuit lapis ille, & factus est mons grandis, ita vt impleat vniuersam faciem terræ*. Iam puto, quia agnoscitis Christum. Præclarè omnino hanc statuæ per lapidem Christum contitionem, prosequitur Philippus Abbas in calce commentariolorum in Cantica; sed quod supra admodum sit eius oratio, tempero eius excriptione.

Hanc interpretationem probè coherere cum ea quæ præmissa est, & statuæ comminutionem, refert ad corpus peccati, nominatimque Idololatriæ euerisionem, liquet ex iis quæ inferius subiicit S. Augustinus: nimirum lapidem hunc regna omnia comminuisse, idem esse quod lapidem angularem subegisse regna Dæmonum, & omnes Reges quatenus latana mancipatos humiliasse, ac in sua iura transcripsisse. Quid quod omnia temporaria regna, omnisque principatus eò tendunt ex sua institutione, vt animarum æternæ salutis prospiciatur: quod peccatorum, eliminatiōe,

Virgo peregit tempora pariendi: virga autem non habuit tempora germinandi. Virgo habuit tempora pariendi, virga autem alio die, quod natura non habuit, protulit. Illa enim decursis nouem mensibus peperit, virga alia die quod natura non habuit germinauit. Virginem, dicit Iudæus, parere natura non patitur, Deus enim qui innumeris mirabile signorum ostendit contra naturam, vt asina loqueretur, ipse mirabilius facere voluit, vt Christus de Virgine nasceretur. Rursus paulo post. [Virga illa (vnde agebamus,) Aaron, Virgo Maria fuit, quæ nobis Christum verum Sacerdotem concepit & peperit, de quo Dauid cecinit, *Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.* Superiori namque versu iam dixerat, *Virgam virtutis tuæ, emittet Dominus ex Sion.* Et Esaias Propheta aperit Mariam Sanctam designat dicens, *Exiit virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum Spiritus Domini, Spiritus scientia & intellectus.* Quod ergo hæc virga nubes produxit, imago Domini corporis fuit.]

418. Veniunt in eandem sententiam, & virgæ Aaronicæ de Deipara interpretationem, complures alij è Patribus. S. Cyrillus Catech. 12. confutans Iudæum nati è Virgine Christi inficiatorem. [Virga Aaron, quod reliquæ arbores per annos plures faciunt, hoc per vnã noctem fecit. Quis enim nescit, quod virga cortice deslituta, etiam si in medijs fluminibus plantetur, nunquam florebit. Sed cum Deus non naturam arborum sequatur, verum naturæ est factor, etiam infuuctuosa; sicque virga, & sine cortice effloruit, & nucum fructum protulit. Qui igitur virgæ, propter typicum summum Sacerdotem præter naturam fructum tulit: nunquid virgini, & verum Sacerdotem summum pareret, hoc non conferret.]

Pulcherrimè S. Bernardus hom. 2. super *missus est*, varia Deiparæ in Scripturis symbola profertens, hæc addit inter cætera, cum deuenit ad virgam Aaron. [Quid rogo virga Aaron florida, nec humectata, nisi ipsam concipientem, quamvis virum non cognoscentem? huius magni miraculi maius mysterium Esaias edisserit, dicens, *Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet*, Virgam, Virginem; florem, Virginis partum intelligens. Sed si tibi quod nunc in flore Christi intelligi dicitur, superiori videtur aduersari sententiæ, qua non Virga flore, sed floris fructu designari dicebatur; noueris in eadem Aaronica Virga, (quæ non solum floruit, sed & fronduit, & fructum emisit, non solum flore vel fructu, sed ipsi etiam frondibus, eundem significari. Noueris & apud Moysen, nec fructu Virgæ, nec flore, sed ipsa Virga demonstrari. Illa vtrique Virga, qua feriente, aqua vel diuiditur transiituris, vel de petra excutitur bibituris. Nullum autem inconnens est, diuersis rebus, diuersis ex causis Christum figurari: & in Virga quidem potentiam, in flore verò fragrantiam, in fructu autem saporis dulcedinem: in frondibus quoque seculam eius intelligi protectionem, qua videlicet paruulos de se fugientes sub vmbra alatum suarum protegere non desinit, siue ab æstu carnalium desideriorum, siue à facie impiorum qui eos affligerunt. Bona & desiderabilis vmbra sub alis Iesu, vbi tutam est fugientibus refugium, gratum fessis refrigerium. *Miserere mei Domine Iesu, Miserere mei, quoniam in te confidit anima mea, & in vmbra alarum tuarum sperabo, donec irascatur iniquitas.* In hoc tamen Esaiæ testimonio, florem filium, virgam intellige matrem: quoniam & Virga floruit absque germine, & Virgo concepit non ex homine. Nec virga virorem floris læsit emissa, nec Virginis pudorem, sacri partus edictio.]

419. Possent non abs re, in eandem sententiam laudari Richardus Victorinus opusc. de comparatione Christi ad florem, & Mariæ ad virgam. Nam mulus est in faciendâ B. Virginis conceptione cum virga: &

cum eam virgam & florigeram & fructiferam exhibeat, allusisse videtur ad typpum in quo versatur. Sed quod in actu (vt sic dicam,) signato, non meminerit virga Aaron, florigeræ ac fructiferæ, adduco potius eius loco S. Ildephonsum (serm. 6. de assumpt.) Cuius tamen prius emendanda est immemoriam, qua miraculum frondentis virgæ, differt in diem tertium: cum scriptura prodar id factum die secunda. Immemoriam ingessisse videtur S. Ildephonsus quod S. Gregor. 14. Mor. cap. 29. florentem prius aridam Aaronis virgam adaptans Christo resurgenti, ait Christum virgam mysticam, triduo post reuixisse & floruisse quibus verbis S. Gregorius, non ad historiam sed ad inædificatam ei allegoriam respexit. Sed ad rem. [Quid aliud præsignabat (ait Ildephonsus) virga illa Aaron, quæ in tabernaculo Domini posita, tertia die inuenta est germinalis? Imque dilatatis folijs eruperant flores, qui turgentibus gemmis in amygdalis deformati sunt. Virga ista, sacra est Virgo Maria, quæ neque sata, neque radicata, sine vilo cultore, tertio die, hoc est tertio sæculi tempore sancto Spiritu est fecundata, nobisque Deum genuit & hominem Christum: cuius vtraque substantia, benè per amygdalam est figurata.]

Vigiliis pulchrè typpum quem prosequimur proposuit. 3. contra Eutychem non multum ab initio, sic scribens. [Si generis suæ naturæ germina & fructum propriæ qualitatis ex se ligna producant, non dubiam est, Iesicæ radice Virgam, beatam videlicet Mariam, naturæ suæ germen, id est, Dominum Iesum ex suæ carnis materia protulisse. In cuius inclyti Sacramenti mysterium, sacerdotis Aaron virga, absque opere & subsidio terreni cultus, absque consuetis & legitimis curialis ministerij alimentis, in tabernaculo federis posita germinauit, manifeste satis & aperto designans iudicio, Mariam Virginem absque terreni, id est humani feminis officio, Christum Dominum paritaram. Quod & in Daniele certo futuri mysterij præsignatio demonstratur, dum sine manibus excidi lapis de monte videtur, id est Christus sine humani coitus opere, de Virginis corpore nasciturus ostenditur. Quis tam stolidus, atque mentis erit aliena vt lapidem credat de monte sine manibus excisum, & non credat Christum de corpore Virginis sine semine natum, cum Magis illud tantummodò visum, hoc autem veracissimè factum fuerit, qua vt crederetur quod mirabiliter futurum erat in Christo, mirabilis eiu'dem facti præcessit imago, vt sicut lapis sine manibus excidi de monte, & sicut Virga germinare potuit sine cespice, ita Christus de Virgine nasci poterit sine semine. Quod etiam Iacob in suis benedictionibus declarat, dum sub persona Iudæ, prophetiam appellat, & dirigit in Christum dicens, *Ex germine filii mei, ascendisti.* Non ait *ex semine*, sed *ex germine*, illius sine dubio Virgæ, quæ de Iesicorta radice, nouo miraculi genere, Christum Dominum germinauit.] Denique Bruno in allegorijis Tilmanni in cap. 2. 5. Exodi, virgam Aaronis ex arida florentem interpretatur B. Mariam, quæ arida & sine semine peperit Dei filium. Scitent similibus Virgæ Aaronicæ ad Deiparam accommodationibus, scripta sanctorum. Idem perpulchrè habet Philippus Abbas l. 1. in Cant. c. 6. [Noctis (inquit) virgam Aaron aridam, die altero fronduisse, & fomentum naturalibus non adintam, nubes nouitate mirabili protulisse: In qua noli dubium quin rectitudo Virginis figuretur, quæ situpente natura, virum nesciens, ad pariendum filium promouetur.]

Eiusdem Virgæ Aaronicæ, adiuncta omnia in Christo.

240. Quando igitur virga Aaron tam bellè Deiparam adumbravit, age tria illa quæ dixi, in Deipara Christum concipiente consideremus: emissionem inquam frondium,

Nazareth à patria Nazareth, vel à florulentia, quam fert nomen *Nazareth*. Vnde eam vocem Hebraicè, asserit scribi per *Tjade*; quod alij item plerique tradunt, & nominatim *Viegas* in c. 11. Apocal. comment., & c. 22. & Barrad. t. 1. lib. 10. cap. 11. Multus etiam est in ea vocis ethymologia vindicanda Toletus in cap. 1. Lucæ annot. 50. Ratio quoque aperte, legalem illam Christi Nazarethum refellere videtur. Christus enim, prudentissimè, communem vitæ formam delegit, ut omnibus omnia fieret. Videndus D. Thomas 3. p. q. 40. *ferè per totam*. Atqui si Nazarethum legalium institutum suscepisset, non seruasset communis vitæ tenorem. Quid quod & vinum bibere solebat, vnde ab impijs criminatoribus, vini potator audiuit, & passim accedebat ad vitæ functos, quæ duo legales Nazarethi omni studio vitabant? Itaque Christus non est dictus *Nazarethus*, aut *Nazarenus*, quod Nazarethorum legibus institutisque astringeretur; sed vel ab habitatione diurna in vrbe Nazareth, quæ est Abulensis sententia in c. 13. Math. 9. 79. vel certè à florulentia, nomine Nazarethi expressa, iuxta vocis huius notionem, quam aiebâ fuisse probatâ auctori tractatus de pass. apud Bernardum. Indubitatus Bernardus idem pro more mellissimè prosequitur ferm. 2. de aduentu. his præter cætera. [Virgo Dei genitrix, virga est, flos filius eius, flos itaque filius Virginis, flos candidus & rubicundus, electus ex millibus. Flos in quem prospicere desiderant Angeli, flos ad cuius odorem resuscitant mortui: & sicut ipse testatur, flos campi est, & non horti. Campus enim sine omni humano flore ad miniculo, non feminatus ab aliquo, non defossus sarculo, non impinguaturs fimo. Sic omnino, sic Virginis alius floruit, sic inuoluta, integra, & casta Mariæ viscera, tamquam pascua æterni vitæ, florem protulere, cuius pulchritudo non videat corruptionem, cuius gloria in perpetuum non marcescat.] Copiosius idem tradit ferm. 47. in Cant. vbi de Christo flore campi, nec sulcati vomere, nec defossi sarculo, nec fimo impinguat, nec manu hominis feminati: quod est alijs verbis idipsum dicere quod nos de flore è virga non humecta, subito & citra omnem humanam operam procedente proposuimus, consentaneè ad ea quæ de hoc flore è deserto procedente, dixit S. Hiero. in Epitaphio Lucinij Boetici *initio*. Sed præstat in virga flore sistere.

Virgo Dei genitrix, (inquit Richardus Victor. O. puls. de virga & flore ad Mariam & Christum colloctis,) virga est, flos filius eius: O quam benè quam rectè flos dicitur, qui ex Virga Virginali producitur. Quid flore tenuis, qui flore tenerius? Quid ad tactum lenius, quid ad portandum leuius? quid flore formosus quid flore fragrantius, quid flore fructuosus si esse sum attendimus? In flore namque mellificatio, ex flore fructificatio. Ex flore itaque, fauus & fructus. In fauo mel & cera: in fructu potus & esca. Si patria sunt ista, adde quia & in flore est medicina. Quid namque flore tenuis cum astringitur? quid tenerius cum arretitur. Quid lenius cum attrahitur? quid lenius cum portatur? quid speciosius cum aspicitur? quid fragrantius cum odoratur? quid vilius, si effectus attenditur? Septem itaque sunt quæ in flore miramur: tenuitatem, teneritudinem, lenitatem, leuitatem, pulchritudinem, odorem, vilitatem. Ex his itaque collige, Virginis ille filius, qualis inuenitur ab illis quibus in florem vertitur.

424. Eodem ferè modo Orig. t. 1. in Ioan. *sub finem*, Christum quibusdam florem esse dixit, alijs virgam. Nam de Christo accepit illud, *visitabo in virga iniquitates eorum, misericordiam autem meam non dispergam ab eis*. His igitur qui seruantur, florem esse Christum dicit, suauissimum & fragrantissimum: pereuntibus verbò, virgam qua cortipiantur, & conterantur. Hanc ex Origene doctrinam, expressit aperte S. Augustinus in cal-

ce sermonis 99. de temp. Quamquam magis probat Origenes, vt dicitur; ijdem Christum virgam esse ac florem; quod non aliud sit flos, quam virgæ extremitas: ac proinde stauit, Christum florem esse, quatenus non intra primum suum statum mansit apud Deum vbi in principio erat, sed à seipso quadantenus egrediens, factus est Verbum homo; quod Origeni est, è Virga florem ascendere. Sic igitur ortus est Christus *flos florum*, prout eum nominat Petrus Damiani ferm. 1. *in fine*, & floruisse in prima sua generatione Christum monstrat, quod in secunda dictus est resloruisse: Expendit id per pulchrè S. Maximus hom. 5. de Pasch. *in fine*. [Depositis (inquit) corruptelæ corporalis exuijs, rediuita carnis assumptione resloruit, sicut ipse ait per Prophetam; *resloruit caro mea, & ex voluntate mea edificabor illi*; Resloruit (inquit) caro mea. Videte quo verbo vsus est. Non ait, *floruit*, sed *resloruit*. Non enim reslorescit, nisi quod ante floruerit. Floruit autem caro Domini, cum primum de Mariæ Virginis illibata vulua processit. Sicut ait Esaias dicens: *Exiit virga de radice Iesse & flos de radice eius ascendit*. Resloruit autè, cum iucio pro Iudæos corporis flore, rediuita de pulchro resurrectionis gloria germinauit, & in floris modum, odorem pariter & nitorem cunctis hominibus immortalitatis afflauit; odorem bonorum operum suauitatem circumferens, nitorem & incorruptelam perpetuæ diuinitatis ostendens.] Floruit igitur Christus in effusione ex matre; tuncque se prodidit *florem ex flore*, vt pulchrè loquitur Guerricus ferm. 1. de Nati. Virg. in fine, natus de Virgine Virgo. Eodem referret ritus sacer rosæ areæ; nam quamuis sunt alie præterea causæ ritus illius quas sigillatim persequitur Innoc. v. 1. ferm. 2. de Domin. 4. Quadrag. & illustrare licet ex alijs qui eum ritum attingunt vel explicant, vt Blesensis ferm. 15. Rupertus 4. de offic. c. 13. Durandus Miniat. lib. 6. Rarim. cap. 53. Gregorius 1. de benedict. cap. 40. tamen præcipua ratio est, vt exprimitur Christus flos, vt egregiè declarauit Alexander 3. epistola ad Regem Francorum quam Gregorius supra exhibet, & Picardus in Notis ad lib. 3. Neubig. c. 4. & idcirco ait Alexander (quod Innocentius quoque non omisit,) hunc florem florem balsamo iungi & musco turo perfundi, vt significetur triplex Christi substantia; Verbum, corpus, & anima. Sed de eo tunc alibi diligentius.

Commoda à Christo flore.

425. Quanta nobis ex hoc flore bona adueniant, nullus sermo assequatur. In primis enim odorem notitiæ Dei mundo intulit, quod S. Cyrillus I. de fide ad Reginas, infert ex illis Apostoli verbis 2. Cor. 2. *Deo autem gratia, qui semper triumphat per nos in Christo, & odorem notitiæ manifestat per nos in omni loco: quem admodum Christi bonus odor sumus Deo in his qui salui sunt, & in his qui pereunt; alijs quidem odor mortis in mortem, alijs autem odor vitæ in vitam*. Exclamat ad hæc verba S. Cyrillus [Et quomodo Christus non est Deus?]; si enim inhalat nobis patris cogitationem, estque odor notitiæ Patris, eiusque verè fragrantia, necesse planè est esse Deum, in flore humanitatis tam cælestem afflantem odorem. Quem admodum enim humanitatis fragrantia hominem significat, ita etiam odor Deitatis, eiusque inhalatio Deum. Hæc est S. Cyrilli ex illis Apostoli verbis ratiocinatio, quæ in signe floris nostri commodum exhibet, nempe illatum ab eo in orbem notitiam Dei. Vltiora bona ex Richardo licet petere, citato proxime libello. [Qui incredulis (inquit,) & præuicacioribus est lapis offensionis, & petra scandali, flos est, spe & amore inhaerentibus illi. Flos vtique mirabilis, spe & vilitate singularis, flos inquam est filius Virginis. Flos tenuis, ad indignationem, tener ad misericordiam, mansuetudine lenis, damnatione leuis, pulcher per conuersionem

testationem, fragrans, per repromissionem, viles per remissionem. Est ergo tenuis in flagellis, tener in misericordijs; lenis in donis, leuis in praeceptis, pulcher in exemplis, fragrans in promissis, fructuosus in operibus, hic flos, factus est nobis medicina: ex illo mel & cera, in ipso potus & esca. Medicina in redemptioe, potus & esca in iustificatione, mel & cera in glorificatione. Ex hac medicina, sanitas sempiternae incorruptibilitatis. Ex eius esca, refectio internae sanctorum. Ex eiusmodi potu, ebrietas aeternae securitatis; de illius cera, splendor summæ claritatis, in eius melle, dulcor indeficientis felicitatis.

Non est quod viterius floris huius vilitas propheant. Vales enim venisse nobis omnia bona pariter cum illo, & aeterni floris (quo nomine Christum vocat Ambr. Leusan. hom. 6. de Deip.) aeternam esse fragrantiam, nonquam intermoriaturam. Quamquam spectasse potius videatur Amceus, perennem floris nostri speciositatem, & iugem odorem, etiam in cruce, quod S. Ambrosius l. 2. de Spiritu Sancto cap. 5. verbis his demittit. [Opus ergo spiritus, virginis partus est: opus spiritus, fructus est ventris, secundum quod scriptum est benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. Opus spiritus, flos radice est. Ille, inquam flos, de quo bene est prophetatum. Erat virga de radice Jesse, & flos de radice eius ascendet. Radix Jesse Patriarchæ. familia Iacoborum; virga Maria, flos Mariae Christus, qui bonum odorem fidei toto sparsit orbe, virginali ex utero genuit, sicut ipse dixit: Ego flos campi & lilium convallium. Flos odorem suum succisus reseruat, & contritus accumulatur, nec auulsi amittit. Ita & Dominus lesus, in illo paribulo crucis, nec contritus emarcuit, nec auulsus enavit, sed illa lancee punctione flocus, lacto speciosior fusi coloris cruce retinuit; non ipse nescius, & mortuus aeternæ vitæ munus exhibens. In hoc igitur Spiritus sanctus virga regalis flore requirit.]

Fructus virgæ Aaronicæ, Christi aptati.

426. Extremum quod in virga Aaronica consideranda proposueram, fructus est qui ex ea germinat. Verè ac propriè cadere in Christum nomen fructus, eo quod in illum omnis apparatus anteriorum legum referatur, ibique desinat, æquè ac in fructum tradunt quæcumque alia fundit planta, S. Bernardus egregie profequitur hom. 1. super missus est, ex quo etiam insignis & planè mellitissimus locus suppetit (hom. 3. eiusdem argumenti,) de huius fructus benedictionibus. Alloquens enim Deiparam, & librans illa ad eam Gabrielis verba, benedictus fructus ventris tui, sic excutit in huius fructus benedictiones. [Non quia tu benedicta, idè benedictus fructus ventris tui, sed quia ille te præuenit in benedictionibus dulcedinis, idè tu benedicta. Verè etenim benedictus fructus ventris tui, in quo benedictæ sunt omnes gentes, de cuius plenitudine tu quoque accepisti cum cæteris, et si distentius à cæteris. Ac propterea quidem benedicta tu, sed in mulieribus: Ille verò benedictus, non in hominibus, non inter Angelos, sed qui est vt ait Apostolus, super omnia Deus benedictus in secula. Dicitur benedictus vir, benedictus parvis, benedicta mulier, benedicta terra, vel si quid tale in creaturis benedictum esse memoratur; sed singulariter benedictus fructus ventris tui, cum sit super omnia Deus benedictus in secula. Benedictus ergo fructus ventris tui; Benedictus in odore, benedictus in sapore, benedictus in specie. Huius odoriferi fructus fragrantiam, sentiebat qui dicebat. Ecce odor filij mei, sicut odor agri pleni, qui benedixit Dominus. An non verè benedictus, qui benedixit Dominus? De sapore huius fructus, cui benedixit Dominus, taliter eructabat dicens, Gustate & videte, quod dicitur. Rayn. Christi.

niâ suavis est Dominus. Et alibi: Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abscondisti vimentibus te. Et alius quidam, si tamen gustatis, (inquit,) quoniam dulcis est Dominus. Et ipse fructus de se, inuitans nos ad se, Quis edunt me, (inquit,) adhuc esuriem, & qui bibunt me, adhuc sitiem: Vtique propter saporis dulcedinem hoc dicebat, qui semel gustatus, magis excitat appetitum. Bonus fructus, qui animarum esurientium & sitientium iustitiam, & esca, & potus est, Audisti de odore, audisti de sapore; audi & de specie. Si enim fructus ille mortis, non solùm suavis fuit ad vescendum, sed etiam, teste scriptura, delectabilis aspectu, quanto magis huius vitalis fructus vinificum decorem debemus inquirere, in quem teste alia scriptura, desiderant etiam Angeli prospicere? Cuius pulchritudinem in spiritu videbat, & in corpore videre cupiebat, qui dicebat, Ex Sion, species decore eius. Et ne mediocrem tibi videatur commendasse decorem, recole quod in alio Psalmo legis, Speciosus forma præ filiis hominum, diffusa est gratia in labijs tuis, propterea benedixit te Deus in æternum. Benedictus ergo fructus ventris tui, cui benedixit Deus in æternum. Insignia sunt quæ idem Bernardus ferm. ad Milites Templi cap. 7. tradit de hoc fructu, ex flore antecrucis procreato, & odoratissimo, ac suauissimo.

Sine nucis fuerint, siue amygdala.

427. Verùm hæc generalia sunt, & ad Christum sub cuiuscunque fructus imagine adumbratum, æquè pertinentia. Hæreamus ergo potius in nucibus virgæ nostræ, stangentes (quod facere admonet S. Bernardus ferm. 1. in cena Dom.) nucis emillas è virga virtutis Domini. (Quod ergo hæc virga (inquit) S. Aug. ferm. 3. de temp.) nucis produxit, imago duminici corporis fuit. Nux enim habet tinam in suo corpore substantiæ, vniorem, corium, testam, & nucleum. In corio caro, in testa ossa, in nucleo interior anima comparatur. In corio nucis, carnem significat Salvatoris, quæ habuit in se asperitatem, vel amaritudinem passionis. In nucleo interiorem declarat dulcedinem Deitatis, quæ tribuit partum, & luminis subministrat officium. In testa lignum interferens crucis, quod non diserevit vt quod foris & intus fuit, sed quæ terrena & cœlestia fuerunt, mediatoris ligni interpositione sociavit, dicente beato Apostolo, quia ipse per sanguinem crucis suæ, pacificauit omnia quæ in celis sunt, & quæ in terris.]

Non absimiliter S. Paulinus Natali 9. S. Felicis, verbis illis.

Virga nucis Christus, quoniâ in nucibus cibus intus, Testa foris, & amara super Viruli cute cortex. Cerne Deum nostro velatum corpore Christum, Qui fragilis carne est, verbo cibus & cruce amarus. Dura superficies, verbum crucis, & cruce esca est. Cœlestem Christi claudens in carne medullam, Sed cruce dulcis item, quia protulit arbore vitam. Vita Deus noster: Ligno mea vita pependit. Vi flaret mea vita Deo.

Nucem, hi Patres accepisse videntur, iuxta vulgatum votis vsu. Id enim interchiz (iuxta Augustinum) testa nucis, lignum crucis, aperit innotat, & concinnissimè explicat securus de more Augustinum, Prosper 2. p. de promiss. c. 10. adducendus cum de Christo, Rege per crucem. Alibi tamen petipicne S. Augustinus, nucis (quod habet vulgata editio,) interpretatur Amygdalas. Ita expressè habet ferm. 99. de temp. inque secuti Patres alij, æquè in amygdala; præsignificatam agnoscunt Christi effectiorem; indeque obuenturam mundo salutem. Profero vnum, aut alterum. S. Hildephorus ferm. 6. de Assumpt. agens de Virgæ Aaron, quam docet Deiparam Virginem adumbrasse, de fructu amygdalarum sic dicit. [Christi vtraque substantia, bene per amygdalam est figurata. Amygdala namque,

NAUD
Christo
Christi
Atribulis
Christi

ex carne, ossē, & nucleo constat. Sic Deus & homo, in vna persona est Iesus Christus. Et in amygdala quidē, caro exterior amantissima est; nucleus verō interior, vescentes grata dulcedine reficit. Sic & Christus, per humanitatem, passionis amaritudinem sensit: per diuinitatem, impassibilis mansit.]

Amedeus Laufan. hom. 1. de Deip. in fine, agens de contentis in arca, inter quæ erat virga Aaron quæ fronduerat, agnoscens eam esse typum Deiparæ, subdit, [Virga dicitur B. Maria, vt potē gratiosa, & recta; subtilis, & potrecta. Gratiōsa per vere cuniliam & formositatem; recta per Iudicium & æquitatem; subtilis per contemplationis ingenium potrecta per vitæ meritum. Effloruit autem de Spiritu sancto, sicut virga Aaron floruit ex miraculo. Illa fructum protulit amygdalinum; ista & optimam protulit amygdalam, habentem nucleum & testam, nucleum, vt rehciat; testam, vt contegat. Nucleum in diuinitate, testam in humanitate. Vis nosse nucleum? Audi, quia in principio erat Verbum Testam nosse desideras? Audi, quia Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Vides ergo quia nucleus in testa, Verbum est incarnatum. Et quoniam testa corticem etiam habet, corticem intellige in carnis amaritudine, testam in resurrectione, nucleum in Deitate. Cortice Christus nos sanat, testa corroborat, nucleo partem æternam administrat. Hoc nucleum, hoc verbum, inter vtrumque nos illuminet, & vsque in cubiculum Genitricis suæ nos introducat.]

En igitur Christum fructum speciosissimum, de quo scitè Chrysof. in Psal. 1. [Floruit in Patriarchis, genuit in Prophetis, dedit odorem in aduentu, maturuit in passione, comeditur post resurrectionem. Gustate ergo & videte quàm sit suavis, quàm solidus, quàm floridus, quàm omni specie ac decore plenus. Hunc fructum nos quoque decerpamus.]

Alij eiusdem Aaronice virgæ fructus, dimissi.

428. Poterant & inter huius virgæ fructus referri, insignes quique effectus, à celebratissima Aaronis virgæ editi; qui omnes in Christum cadunt. Hanc

sanè virgam, quæ postea fronduit, torque incarnari Verbi mysteria quæ hæcenus profecti sumus, præsignificauit, fuisse illam ipsam quas prius è manu Moysis emissa in colubrum versa est, & ab illa rupi aquas elicit; torque mirabilium patrandorum organum fuit, Rupertus (cite considerauit l. 4. in regul. S. Bened. c. 4. Hinc quanta seges insignium symbolorum ad exponendam Christi effectiōnem & eiusdem effectiōnis finem? Versiōnem sanè virgæ in colubum, adumbrasse Verbi Dei corporationem, Eucherius hom. 3. de Pasch. perpulchrè profequitur & longè ante S. Iren. l. 3. c. 29. vbi præmissa ea Incarnationis imagine quæ Dan. 2. proponitur, lapidis scilicet sine manibus excisi, subdit, [Propter hoc & Moyses ostendens typum, protexit virgam in tetram, vt ea Incarnata, omnem Ægyptiorum præuacationem quæ insurgebat aduersus Dei dispositionem, argueret & absorberet, & vt ipsi Ægyptij testificarentur, quoniam dignus est Dei, qui salutem operatur populo & non Iosephi filius.] Multos ibidem in eam sententiam annotat Ferruandus, quibus addendus S. Cyrillus lib. 2. de ador. & qui hunc locum & alia pleraque de Christo per virgam expresso, addens Amobius in conflictu cum Serapione lib. 1. sub finem. Consulto tamen abstineo ista expatiatione, quod non spectet ad virgam Aaronis prout frondentem, quod est effectiōnis ac finis Christi symbolum, in quo nunc versamur.

Vsus doctrina.

Quare his dimissis, vsum potiùs doctrinæ propositæ annotemus, quem petete licet ex Origene hom. 2. in Psal. 38. sub fin. vbi incidens in virgam nucem, Hieremias per visum obiectam, considerat non abire vna cum virga nucem, exhibitur esse cacabum: vt discamus qui virgam oblatam non apprehenderint, nec per eam à malis auersi, profecerint in bono; qui inquam Christo non adhæserint, & in eo semper prouchi ad vteriora fatigerint, tradendos fore in cacabum flammaram, luitrosos focordiam.

